

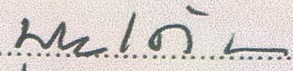
การอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

ญาณวดี ขำพิจิตร

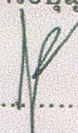
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
มีนาคม 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ
นางสาวณัฐวดี ขำพิจิตร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์


..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(รองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ)

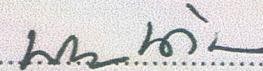
..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ดร.บุญชู บุญลิขิตศิริ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน

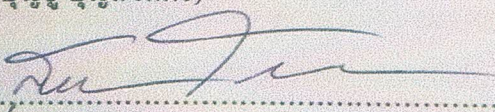
(รองศาสตราจารย์ลัดดา สุขปรีดี)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ)

..... กรรมการ

(ดร.บุญชู บุญลิขิตศิริ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์)

คณะศิลปกรรมศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2560

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตาจากรองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และดร.บุญชู บุญลิขิตศิริ ที่กรุณาเสียสละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และตรวจแก้วิทยานิพนธ์อย่างละเอียดด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีเสมอมา อีกทั้งยังคอยตักเตือน พร้อมทั้งคอยให้กำลังใจลูกศิษย์คนนี้เสมอ ผู้วิจัยขอระลึกในพระคุณของท่านและขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ศักดิ์ดา สุขปริดี และรองศาสตราจารย์ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ ที่ให้ความกรุณาสละเวลา เข้าร่วมเป็น คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้คำแนะนำและตรวจสอบวิทยานิพนธ์ด้วยไมตรีจิตต่อผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณหัวหน้าคณะล่าตัด และนักแสดงทุกท่าน จากคณะล่าตัด ทั้ง 4 คณะ ได้แก่ คณะล่าตัดมหานัฏชาติ ไฉน ลูกเมืองมื่น คณะ ส. บงกช อยุรยา คณะ จริฎ บ่อตะโล่ และ คณะชาอุษัย ศิษย์ หวังเต๊ะ ดังปรากฏชื่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ได้กรุณาอำนวยความสะดวก ให้ความเมตตาให้ความเอ็นดู และให้คำแนะนำ รวมไปถึงให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล เป็นอย่างดี อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณศิริรินทร์ ที่เดินทางไกลเพื่อร่วมศึกษาที่มหาวิทยาลัยบูรพา และคอยอยู่ เคียงข้าง คอยเป็นผู้ประสานงานในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้น รวมไปถึงขอขอบคุณคุณภคภณที่เสียสละคอมพิวเตอร์พกพาเพื่อใช้สำหรับการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ และขอขอบคุณเพื่อน ๆ ในสาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ และคอยเป็นกำลังใจให้เสมอมา และขอขอบคุณพี่ลออรัตน์ที่คอย ขับรถ ช่วยเก็บข้อมูล อำนวยความสะดวกในการเดินทาง แม้เส้นทางจะไกลและค้ำมีด ก็พร้อม อยู่ร่วมเดินทางเก็บข้อมูลกับผู้วิจัยและคอยดูแลห่วงใยผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมารดา ผู้มอบความรัก ความเอาใจใส่ คอยอบรม สั่งสอน และเป็นกำลังใจยามท้อหรือเหนื่อยล้า อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทั้งด้านการเงิน และทุก ๆ ด้านเสมอมา

ญาณวดี ขำพิจิตร

56920656: สาขาวิชา: การบริหารศิลปะและวัฒนธรรม; ศศ.ม. (การบริหารศิลปะและวัฒนธรรม)

คำสำคัญ: การแสดงลำตัด/ การอนุรักษ์/ การพัฒนา

ญานวดี ขำพิจิตร: การอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบการแสดงลำตัด (THE CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF THE LAM TAD PERFORMANCE) คณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์: บุญเดิมพันรอบ, ศศ.ม., บุญชู บุญลิขิตศิริ, ค.ด. 104 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงลำตัด สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบการแสดงลำตัดตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยรวมจำนวน 14 คน ได้แก่ หัวหน้าคณะและนักแสดงลำตัด
ดั่งนี้คณะลำตัดมหาดำเนินชีวิตในลูกเมืองมื่น คณะ ส. บงกชอยุธยา คณะจรูญบ่อตะโล่ และ
คณะชาลชัชชัยหวังเต๊ะ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและ
นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าการแสดงลำตัดแรกเริ่มเป็นการสวดสรรเสริญพระเจ้าของศาสนา
อิสลาม ด้วยภาษามลายูโดยสวดเข้ากับจังหวะรามะนามีผู้เล่นเป็นเพศชายทั้งหมดเริ่มเป็นที่รู้จัก
ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นักแสดงลำตัดส่วนใหญ่ฝึกหัดลำตัดมาจากครูเพลงลำตัด
ระดับการศึกษาของนักแสดงลำตัดมีหลากหลายส่วนใหญ่มุ่งจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงลำตัดในปัจจุบันถูกแบ่งออกเป็น 2 แบบ ดังนี้ (1) ระยะเวลามาตรฐานคือ
3-4 ชั่วโมง (2) ระยะเวลาตามการตกลงระหว่างผู้ว่าจ้างและทางคณะในหนึ่งคณะมีจำนวนนักแสดง
ลำตัด 6-8 คน และนักดนตรี 4 คน สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบันประสบปัญหา
นักแสดงลำตัดมีน้อยเพราะส่วนใหญ่ไม่มีผู้สืบทอดการแสดงและนักแสดงลำตัดเสียชีวิตไปตาม
กาลเวลาช่องทางในการติดต่อคือทางโทรศัพท์และไม่มีหน่วยงานอื่น ๆ ช่วยเหลือในด้าน
การประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์การแสดงลำตัดยังคงการอนุรักษ์การแสดงลำตัดเป็นแบบดั้งเดิมคือ
(1) ทำนองวิธีการร้องและมีลำดับขั้นตอนการแสดง (2) เครื่องดนตรีจำนวน 4 ชนิด คือ รามะนา ฉิ่ง
ฉาบ และกรับ และมีการอนุรักษ์แบบประยุกต์คือการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคม
ปัจจุบันหรือปรับเนื้อร้องและทำนองให้เข้ากับผู้ชมการพัฒนาการแสดงลำตัดมีการพัฒนาเนื้อหา
การแสดงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันมีการพัฒนาเครื่องแต่งการให้มีสีสันสดใสใช้ผ้าปัก
ดินทองปักเลื่อมเพื่อทำให้เกิดความสวยงามขึ้นและมีการพัฒนาแหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณา
ประชาสัมพันธ์การแสดงลำตัดโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์

56920656: MAJOR: ART AND CULTURAL ADMINISTRATION; M.A.
(ART AND CULTURAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: THE LAM TAD PERFORMANCE/ CONSERVATION/ DEVELOPMENT
YANAWADEE KHAMPHICHIT: THE CONSERVATION AND DEVELOPMENT
OF THE LAM TAD PERFORMANCE. ADVISORY COMMITTEE: BOONDOEM PANROB,
M.A., BUNCHOO BUNLIKHITSIRI, Ph.D. 104 P. 2017.

The conservation and development of the Lam Tad performance were to study (1) The history of the Lam Tad performance (2) The current problems (3) The conservation and development from the comments of informants.

The 14 person were Thai wisdom Lam Tad master and performers from Chanai Look Muangmeen Group, Sor Bongkoch Ayutthaya Group, Charan Botalo Group and Chanchai Sid Wangtae Group. The research tool was in-depth interview with descriptive analysis.

The research results were found that the history and original of Lam Tad performance was Islamic God anthem in Malayculture. The performers were all men. The Lam Tad performance was well-known in the reign of King Rama V of Rattanakosin Era. Most performers were taught and trained by Thai wisdom Lam Tad teacher and had education with many levels. The most education was primary level. The Lam Tad performance duration was two types. The first type was standard duration (3-4 hours). The second type was depended on the agreement. The numbers of performer were 6-8 performers and 4 musicians. The problem was no successors for the performance and only old performers still perform in nowadays including problem in public relations. The conservation were about (1) The classical performance (2) The conservation musician instruments. The developments were about Lam Tad performance for modern society appropriation and the color development of Lam Tad costume. Nowadays they developed the sources of public relation by social media.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์	6
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	9
ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด	11
ประวัติความเป็นมาของคณะลำตัด	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
3 วิธีดำเนินการวิจัย	38
การศึกษาเอกสารและงานวิจัย	38
การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	38
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล	40
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	42
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด	43
ตอนที่ 2 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน	44

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ตอนที่ 3 สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน	62
ตอนที่ 4 การอนุรักษ์การแสดงลำตัด	65
ตอนที่ 5 การพัฒนาการแสดงลำตัด	69
5 สรุปผลการวิจัย	74
สรุปผลการวิจัย	74
อภิปรายผล	78
ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	84
ภาคผนวก	87
ภาคผนวก ก	88
ภาคผนวก ข	91
ภาคผนวก ค	98
ภาคผนวก ง	102
ประวัติย่อของผู้วิจัย	104

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4-1	ผู้ให้ข้อมูล	42
4-2	ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด	43
4-3	องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงและ จำนวนนักแสดง)	46
4-4	องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (เครื่องแต่งกาย)	48
4-5	เครื่องดนตรีและอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการแสดง	53
4-6	องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (ขั้นตอนการแสดงลำตัด)	60
4-7	สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน	64
4-8	การอนุรักษ์การแสดงลำตัด	67
4-9	การพัฒนาการแสดงลำตัด (การพัฒนาความรู้ความสามารถของนักแสดง)	72
4-10	การพัฒนาการแสดงลำตัด (การพัฒนาการแสดงให้เหมาะสมกับการแสดงใน ปัจจุบัน)	72
4-11	การพัฒนาการแสดงลำตัด (แหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณาประชาสัมพันธ์)	73

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2-1	ผ้าม่วงที่นักแสดงลำตัดนิยมใช้ในการนุ่งโจงกระเบนในอดีตของ นายวิสัน ลี้มแก้ว	23
2-2	ดร.ไฉน เลาะเงิน หัวหน้า คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	26
2-3	นายวิสัน ลี้มแก้ว หัวหน้าคณะ ส. บงกช อยุธา	28
2-4	นายจรัญ นาคดี หัวหน้าคณะ จรัญ บ่อตะโล่	30
2-5	นางสมบุรณ์ ภาคากิจ แม่เพลง คณะ ชาญชัย ศิษย์หวังเต๊ะ	32
4-1	เครื่องแต่งกายนักแสดงฝ่ายชาย	49
4-2	เครื่องแต่งกายนักแสดงฝ่ายหญิง	49
4-3	เครื่องดนตรีประกอบการแสดง	51
4-4	ไฟรากล้าตัด	52
4-5	การติดตั้งไฟรากล้าตัดและเวทีขนาดสูง 1 เมตร	54
4-6	ฉากป้ายผ้าชื่อคณะพร้อมเบอร์โทรศัพท์	54
4-7	การแสดงลำตัดแบบมีเวทีสูง 1 เมตร	59
4-8	การแสดงลำตัดแบบไม่มีเวที	59
4-9	เครื่องไหว้ครู บูชาครู	62
4-10	การฝึกซ้อมและการถ่ายทอดการแสดงลำตัดไปยังผู้สืบทอดของ คณะลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	69

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษยชาติมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมเป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญ รวมไปถึงกำหนดความเสื่อมของสังคมอีกด้วย ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อประชาชน และต่อความเจริญของประเทศชาติ สังคมที่มีวัฒนธรรมที่ดี สังคมนั้นก็จะเจริญก้าวหน้า และหากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ต่ำลง มีพฤติกรรม มีค่านิยมที่ไม่ดีไม่เหมาะสม สังคมนั้นก็ยากที่จะมีความเจริญก้าวหน้าและอาจสูญเสียความเป็นชาติได้ วัฒนธรรมที่ดีจะช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้มีความสุขเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ หากชาติใดมีวัฒนธรรมสูง ก็ได้รับการยกย่องเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์และสังคมพัฒนาขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากวัฒนธรรมมีคุณค่าเหมาะสมก็สามารถช่วยให้สังคมเจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551)

ธนิก เลิศชาญฤทธิ (2554) องค์การยูเนสโก แบ่งประเภทของทรัพยากรวัฒนธรรมตามลักษณะที่ปรากฏหรือที่มีอยู่ (Existence) เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรหรือมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible culture resource) ซึ่งหมายถึง ซากสิ่งก่อสร้าง รวมไปถึงวัตถุที่จับต้องได้และสัมผัสได้ด้วยมือและมองเห็นด้วยตาของมนุษย์ และทรัพยากรหรือมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible culture resource) ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 1980 นั้นยังไม่ได้มีการสนใจในทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่ต่อมาเมื่อ ค.ศ. 2003 องค์การยูเนสโกก็ได้มีการกำหนดมาตรการ ดูแล ค้ำจุน และป้องกัน และได้มีการแบ่งตามรูปแบบต่าง ๆ ประเพณีมุขปาฐะ (Oral traditions) และการแสดงออก ซึ่งรวมถึงภาษา (Language) ศิลปะการแสดง (Performing arts) ขอบปฏิบัติหรือกฎระเบียบทางสังคม (Social practices) พิธีกรรม (Rituals) และเทศกาล (Festive events) ความรู้ และการปฏิบัติที่เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and practices concerning nature and universe) และทักษะในงานฝีมือเชิงช่าง (Traditional craftsmanship)

Tylor (1871) ได้ศึกษาวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมคือผลรวมของบรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนที่ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณีอุปนิสัย ตลอดจนพฤติกรรมอื่น ๆ ที่มนุษย์แสดงออกในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม

อย่างไรก็ตามทรัพยากรวัฒนธรรมทุกประเภทนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตของมนุษย์ และเป็นข้อมูลที่บอกเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของมนุษย์ ที่มีคุณค่า และมีความหมายต่อสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ชนิก เลิศชาญฤทธิ, 2554) ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งโยงใยมนุษย์ในโลกให้สื่อสารกันอย่างทั่วถึง เทคโนโลยีเหล่านั้นสามารถใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมให้ชาติต่าง ๆ ได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของประเทศ (อานันท์ ปันยารชุน, 2544) ในปัจจุบันผู้คนที่อยู่ห่างไกลสามารถเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านตามสื่อที่แพร่หลาย ทำให้ผู้คนต่างวัฒนธรรมมีโอกาสพบกันซึ่งหน้ามากขึ้น มีการพบเห็นธรรมเนียม ประเพณี ที่แตกต่างออกไป ความรู้สึกที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมของตนลดลงอย่างมาก (สนิท สมัครการ, 2544) เขาชนของชาติ รับวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ จากภายนอกที่เข้ามากระทบต่อสังคมไทยอย่างรวดเร็วโดยไม่ได้มีการพิจารณาอย่างรอบคอบ สังคมไทยที่เคยดั้งเดิมและมีความแข็งแกร่ง จึงถูกกระทบ ฉะนั้นควรจะทำให้เขาชนรู้จักแยกแยะว่าสิ่งไหนดี ที่สมควรเก็บรักษาไว้ (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2548)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์ มีต้นกำเนิดมาจากวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชาติ เกิดจากการสร้างสรรค์ ถ่ายทอดจากรบรรพบุรุษ ผู้รุ่นลูกรุ่นหลาน จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีความหลากหลาย และทรงคุณค่า การส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานและถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน และภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

เพลงพื้นบ้าน คือ วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่ง มีวิธีการสืบทอดด้วยปากต่อปาก (Oral traditions) ไม่เป็นที่ปรากฏแน่ชัดว่ามีจุดกำเนิดมาจากใคร ตกทอดมาอย่างไร ทราบเพียงแต่ว่า เพลงพื้นบ้านเกิดจากชาวบ้าน มีเนื้อร้องและทำนองที่ไม่ตายตัว บทกลอนจะเกิดจากความประทับใจเรื่องราวในขณะนั้น หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ และจะนำมาเล่ามาเรื่องล้อเลียนหรือหยอกเย้ากัน ภาษาที่ใช้มีความเรียบง่าย ไม่ใช้คำศัพท์ที่ต้องแปลให้ยุ่งยาก เพลงพื้นบ้านนับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน สามารถให้ทั้งความบันเทิง ความเพลิดเพลิน และให้ความรู้ สามารถเตือนสติเตือนใจคนในสังคมได้อีกด้วย เพราะในบทเพลงพื้นบ้านนั้นจะมีการแทรกคติเตือนใจอยู่เสมอ แต่ในปัจจุบัน เพลงพื้นบ้านถูกลดความสำคัญลงไป เพราะบ้านเมืองเจริญขึ้น มีแหล่งบันเทิงมากขึ้น มีสื่อที่ทันสมัย ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร เพลงพื้นบ้านจึงกลายเป็นอดีตที่เป็นเพียงมรดกทางภูมิปัญญาที่ควรแก่การอนุรักษ์และเล่าสืบทอดให้ลูกหลานได้รับรู้ไว้ (สุจริต บัวพิมพ์, 2538)

ลำตัด เป็นเพลงพื้นบ้านซึ่งนิยมร้องกันในเขตภาคกลางมีต้นตอมาจาก “ลิเกบันตน” ของชาวมลายู ในต้นรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยลิเกบันตนดังกล่าว มีรูปแบบของการแสดง

แยกออกเป็น 2 สาขา สาขาหนึ่ง เรียกว่า “ฮันดาเถาะ” และ “ลาญเยา” ลิเกบันตนลาญเยามีลักษณะของการแสดงว่ากลอนสดแก่กัน โดยมีลูกคู่คอยรับเมื่อต้นบทร้องจบ ต่อมามีการดัดแปลงกลายเป็นภาษาไทยทั้งหมด ในระยะแรกเรียกกันว่า “ลิเกลำตัด” และในเวลาต่อมาเรียกสั้น ๆ ว่า “ลำตัด” ซึ่งมีลักษณะของเพลงและทำนองเพลงที่นำมาให้ลูกคู่รับ ส่วนมากมักดัดมาจากเพลงร้องหรือเพลงดนตรีอีกชั้นหนึ่ง โดยเลือกเอาแต่ตอนที่เหมาะสมแก่การร้องนี้มาเท่านั้น ปัจจุบันชื่อถูกตัดลงไปโดยความกร่อนของภาษาเหลือเพียงว่า “ลำตัด” เป็นการตั้งชื่อที่เหมาะสม เรียกง่ายมีความหมายรู้ได้ตีความ (มนตรี ตราโมท, 2518)

ลำตัด ถือเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนภาคกลาง เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้าน ในเนื้อหาของลำตัดได้ประมวลเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งยังถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชาติบ้านเมืองได้อีกด้วย ปัจจุบันนอกจากศิลปินที่มีความรู้ความสามารถสูงมีอายุมากขึ้นและนับวันจะลดลงตามจำนวนแล้ว สภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันทำให้บรรดาคณะลำตัดต่าง ๆ มีรายได้น้อยตกต่ำมากไม่เพียงพอกับสถานะค่าครองชีพ จนทำให้บางคณะต้องประกอบอาชีพอื่นแทนการแสดงลำตัด จนเป็นที่น่าสังเกตว่าลำตัดนั้นกำลังจะสูญหายไป ดังนั้นควรศึกษาไว้ก่อนที่จะสูญหายไปมากที่สุด รวมไปถึงควรศึกษาเพื่อการพัฒนารายได้ให้แก่คณะลำตัดและนักแสดงด้วย (ไฉน เลาะเงิน, 2552)

การอนุรักษ์และพัฒนาเป็นเรื่องของบุคคลที่เป็นเจ้าของเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะผู้เป็นเจ้าของย่อมรู้ว่าอะไรควรอนุรักษ์และพัฒนามากกว่าคนภายนอก (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2534, หน้า 6) และคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2551) ก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า การที่จะสงวนรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านมิให้สูญหายไปย่อมมิใช่ หมายถึง การนำเข้าไปเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น วัฒนธรรมพื้นบ้านจะต้องมีบทบาทในการสร้างสรรค์ชีวิตในสังคมไทยช่วยให้ลูกหลานไทยเติบโตขึ้นมาในบรรยากาศของความเป็นไทยเพราะจะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจจิตวิญญาณไทย ให้รักและภูมิใจในความเป็นคนไทยอย่างแท้จริง วัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเอกลักษณ์ เกียรติภูมิ ละเอียดความมั่นคงของชาติ ชาติจะดำรงอยู่รอดได้ด้วยความมั่นคงแห่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในประเทศ การส่งเสริมและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอันดั้งเดิมให้ยั่งยืนคู่กับชาติไทยตลอดไป แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นต้องมีการทำนุบำรุง ปรับปรุงและเสริมสร้างวัฒนธรรมไทยเพื่อที่สามารถสนองความต้องการในชีวิตความเป็นอยู่และเหมาะสมกับกาลสมัย

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น และมุมมองของการวิเคราะห์และการศึกษาของแต่ละบุคคลนั้น มีความแตกต่างกัน ด้วยข้อจำกัดที่ผู้วิจัยไม่สามารถทำการวิจัยได้จากทุกคณะ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจใคร่ศึกษาการแสดงลำตัด จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ คณะลำตัดที่ยังคงรับงาน

การแสดงอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 4 คณะ ได้แก่ คณะลำดับมหาบัณฑิต โฉน ลูกเมืองมื่น คณะ ส. บงกช อรุชยา คณะ จรัญ บ่อตะโล่ และคณะชาอุษัย ศิษย์ หวังเต๊ะ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ และพัฒนาการแสดงลำตัด ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย สร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนได้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และเป็นหนึ่งใน งานวิจัยที่อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ให้เข้มแข็ง และคงอยู่ไม่สูญหายไปกับกระแสของโลกยุคใหม่ รวมไปถึงการช่วยสืบสานรักษาไว้ให้นุชน รุ่นหลังได้ศึกษาในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัดและทราบถึงสภาพปัญหาของการแสดง ลำตัดในปัจจุบัน
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด
3. เพื่อการศึกษาวิจัยและพัฒนาการแสดงลำตัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าคณะ และนักแสดงลำตัด จาก 4 คณะ ได้แก่ คณะลำดับมหาบัณฑิต โฉน ลูกเมืองมื่น คณะ ส. บงกช อรุชยา คณะจรัญ บ่อตะโล่ และคณะชาอุษัย ศิษย์ หวังเต๊ะ รวมจำนวน 14 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด สภาพปัญหาของ การแสดงลำตัดในปัจจุบัน และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

การแสดงลำตัด หมายถึง ศิลปะการแสดงภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนภาคกลาง มีการนำเพลงพื้นบ้านตัดรวมเข้าเป็นบทเพลงการแสดงลำตัด มีลักษณะของการแสดงว่ากลอนสดแก้กัน โดยมีลูกคู่คอยรับ

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบการแสดงลำตัดหมายถึง วิธีรักษารูปแบบการแสดง วิธีการสืบทอดการแสดงลำตัด และวิธีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการแสดงลำตัด ครอบคลุม 3 ด้าน คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถของนักแสดง การพัฒนาการแสดงให้เหมาะสมกับการแสดงในปัจจุบัน และการพัฒนาแหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

สภาพปัญหาของการแสดงลำตัด หมายถึง อุปสรรคและปัญหาที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับ ครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านช่องทางในการติดต่อคณะ ด้านหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางช่วยในการประชาสัมพันธ์ และด้านผู้รับการสืบทอดในการแสดงลำตัด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหมายถึงหัวหน้าคณะ และนักแสดงลำตัด จาก 4 คณะ ได้แก่ คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น คณะ ส. บงกช อยุธา คณะจรัญ บ่อตะโล่ และคณะชาญชัย ศิษย์หวังเต๊ะ รวมจำนวน 14 คน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลโดยอาศัย แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยแบ่งรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
3. ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด
4. ประวัติความเป็นมาของคณะลำตัด
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้หรืออธิบายไว้ว่า “การอนุรักษ์ คือ การรักษาให้คงเดิม” (การอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม คือ การรู้จักรักษาไว้มิให้สูญหายไปหรือให้อยู่ในสภาพคงเดิม) ส่วน โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2547) ให้ความหมายว่า การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด การใช้ประโยชน์นั้นจะต้องเกิดผลดีต่อประชากรโลกส่วนรวมมากที่สุด จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์ให้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ให้มีการสูญเสียน้อยที่สุด

กาญจนา แก้วเทพ (2530, หน้า 34) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญ ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเอกลักษณ์ของชุมชนหรือสังคมที่มีการสั่งสม การถ่ายทอด เกิดการปรับปรุงและพัฒนาให้เจริญงอกงามด้วยเวลาอันยาวนาน ดังนั้นถ้าสังคมใดสามารถดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้โดยไม่ถูกรบกวนจากวัฒนธรรมอื่นจนสูญสลายไป ย่อมถือได้ว่าเป็นสังคมที่มีเอกราช ดังนั้นการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมจึงเป็นสาระสำคัญของทุกคนในสังคม ชุมชนหรือสังคมจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่ สมาชิกอย่างละเอียดลึกซึ้งอย่างมีระบบและต่อเนื่อง ซึ่งในปัจจุบันนี้การศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นเครื่องมือถ่ายทอด ดำรงรักษาและพัฒนาวัฒนธรรม โดยการให้ความรู้แก่บุคคลทุกระดับทุกสาขาวิชา มีเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องประวัติศาสตร์ สภาพปัจจุบัน ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

ยงธนีสร์ พิมลเสถียร (2543, หน้า 46-53) กล่าวถึงการอนุรักษ์ ระบุว่า การอนุรักษ์ เพื่อรักษาเกียรติภูมิของชาติและเป็นประโยชน์แก่การศึกษาศิลปวัฒนธรรม แสดงออกถึงเอกลักษณ์ ของชาติ การอนุรักษ์ทำให้คนในชาติรู้จักรากเหง้าของตนเอง มีความภาคภูมิใจและมั่นใจในชาติ ของตนเอง การอนุรักษ์มักจะทำให้เหตุผลในเชิงสังคมและวัฒนธรรม โดยกล่าวว่า เมืองที่ไม่มี วัฒนธรรมที่ดีจะมีความหวังเพียงริบหรี่สำหรับอนาคต เมื่อเปรียบได้กับมนุษย์ที่มีมรดกจากอดีตจะ ช่วยนำมาซึ่งเอกลักษณ์และโอกาสของการพัฒนาสิ่งใหม่ ผู้ที่ไม่สามารถเรียนรู้บทเรียนจากอดีตได้ คือผู้ที่ไม่สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้ และยังมีการอนุรักษ์ชุมชนซึ่งมีลักษณะเด่นอยู่ 4 ประการ คือ

1. อนุรักษ์เพื่อความทรงจำทางวัฒนธรรม เป็นการรักษาลักษณะทางประวัติศาสตร์ ที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดเอาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ได้ศึกษา
2. อนุรักษ์เพื่อรักษาปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสมดุล ระหว่างคน กิจกรรม และสภาพแวดล้อม อันเนื่องมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การทำ ถนนในหมู่บ้าน หรือการกำหนดกฎหมายการใช้ที่ดิน ดังนั้นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ของชุมชน จะช่วยให้คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
3. เพื่อความหลากหลายของสภาพแวดล้อม สืบเนื่องมาจากการพัฒนาสมัยใหม่ทำให้ แต่ละท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เนื่องจากวัสดุสมัยใหม่มีการผลิตใน ลักษณะของอุตสาหกรรม และมีราคาถูกเข้ามาแทนที่ฝีมือช่าง การอนุรักษ์ช่วยรักษาฝีมือช่างและ คงภูมิปัญญาชาวบ้านเอาไว้ได้ ชุมชนไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีมากนัก จึง ทำให้การไหลออกของเงินทุนและทรัพยากรอื่น ๆ มีน้อยลง
4. อนุรักษ์เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชุมชนที่เก่าแก่ได้รับการอนุรักษ์เอาไว้ เพื่อเป็นสถานที่เด่นของชุมชนที่ผู้มาเยือนให้ความสนใจ หรือสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนนำมาซึ่ง การเพิ่มรายได้จากนักท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน

การอนุรักษ์ในลักษณะการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมกระทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1. Conservation as a Concern of the Elite กลุ่มผู้นำในสังคมมีบทบาทสำคัญใน การอนุรักษ์
2. Unsustainable Government Intervention ความอ่อนแอขององค์กรเป็นเหตุให้ขาด แคลนเงินทุน การแทรกแซงของรัฐไม่ได้สร้างสมดุลระหว่างบทบาทของรัฐและเอกชน
3. Urban Heritage Conservation as a Concern of Whole Society ถ้าคนในชุมชน หวงแหนวัฒนธรรมของตนเท่าใด ยิ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้นเท่านั้นการอนุรักษ์ จึงเป็นการตระหนักถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีค่านิยมเกี่ยวกับมรดก

ทางวัฒนธรรมในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการศึกษาและให้ข้อมูลที่ถูกต้องนอกจากนั้นยังมี การอนุรักษ์บริบทของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ดังนี้

1. ความเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ คือ การสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม และระดับการเมืองเป็นเวลานับร้อยปีที่เกิดลักษณะเฉพาะชุมชนที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมได้

2. การอนุรักษ์ชุมชนในลักษณะที่เหมาะสม การอนุรักษ์จะต้องตั้งอยู่บนฐานของ ความทรงจำในอดีต มีความเข้าใจถึงผลที่จะได้รับ ซึ่งเป็นศักยภาพที่ทำให้ชุมชนอยู่ได้

3. กระแสของเมืองสมัยใหม่ เช่น การเติบโตทางการค้า การคมนาคมขนส่งประชากร เพิ่มขึ้น เป็นต้น ส่งผลต่อโครงสร้างของเมืองเก่า มาตรการต่าง ๆ จึงถูกนำมาใช้ในการอนุรักษ์เพื่อ ดึงดูดผู้คนให้กลับเข้ามาในเขตเมืองเก่า

การแสดงลำตัดถือเป็นเพลงพื้นบ้านซึ่งนิยมร้องกันในเขตภาคกลาง แนวทางใน การอนุรักษ์นั้นจึงเป็นไปตามแนวทางการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน ดังนี้

สุกัญญา ภัทรราชย์ (อ้างถึงใน มนต์เทียน สุกุลณี, 2553, หน้า 20) การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน มี 2 วิธีการ ได้แก่

1. การอนุรักษ์ตามสภาพดั้งเดิมที่เคยปรากฏ หมายถึง การสืบทอดรูปแบบเนื้อหา วิธีการ ร้อง เล่น เหมือนเดิมทุกประการเพื่อประโยชน์ในการศึกษา

2. การอนุรักษ์โดยการประยุกต์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาให้ สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

การอนุรักษ์ทั้ง 2 วิธี มีแนวทางวิธีปฏิบัติ ดังนี้

1. การบันทึกและการศึกษา แม้ว่าจะมีบุคคลและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายแห่ง ได้ดำเนินการสำรวจ บันทึกและศึกษาเพลงพื้นบ้านไว้จำนวนมากก็ตาม แต่ข้อมูลเกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้านยังคงมีอีกมากมายที่รอให้นักวิชาการหรือผู้สนใจได้บันทึกและศึกษา เพื่อเป็น ประโยชน์ในการวิเคราะห์หาคคุณค่า และข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ นั่น คนรุ่นหลังสามารถนำไปปรับใช้ ให้เข้ากับยุคสมัยของตน หรือจะคัดเลือกไปเฉพาะส่วนหนึ่งส่วนใดที่สนใจ ทำให้วิทยาลัยแห่ง ประเทศชาติยังคงสืบสานอยู่ต่อไปได้ หากไม่มีการทำงานในส่วนนี้แล้ว คนในชาติก็หาความมั่นคง มั่นใจในตัวเองไม่ได้ การบันทึกศึกษาจึงยังเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นงานที่ขาดไม่ได้อีกข้อหนึ่ง

2. การถ่ายทอดและการเผยแพร่ เป็นสิ่งสำคัญที่ควรกระทำอย่างจริงจัง และต่อเนื่องเพื่อ ไม่ให้ขาดช่วงการสืบทอด ปกติศิลปินพื้นบ้านส่วนใหญ่มักจะเต็มใจที่จะถ่ายทอดเพลงพื้นบ้าน ให้แก่ลูกศิษย์และผู้สนใจทั่วไป แต่ปัญหาที่พบคือไม่มีผู้สืบทอดหรือมีก็น้อยมาก ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงน่าจะอยู่ที่การเผยแพร่เพื่อชักจูงใจให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญ รู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความหวงแหนและอยากฝึกหัดต่อไป

3. การส่งเสริมและการสนับสนุนเพลงพื้นบ้าน เป็นงานหนักที่ต้องอาศัยบุคคลที่เสียสละและทุ่มเท รวมทั้งการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่ผ่านมามีการส่งเสริมสนับสนุนเพลงพื้นบ้านค่อนข้างมากทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ศูนย์สังคีตศิลป์ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 779) ให้ความหมาย “พัฒนา” ไว้ว่า หมายถึง ทำให้เจริญ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอีกความหมายหนึ่งของการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Planned as directed change) นั่นคือการพัฒนามิได้เป็นเรื่องธรรมชาติ หากเป็นความพยายามของมนุษย์ พยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่าจะพัฒนาอย่างไร ช้าเร็วอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนาหรือถูกพัฒนา (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2545, หน้า 3)

ไสว พรหมณี (2532, หน้า 229) กล่าวถึงการพัฒนา สรุปได้ว่า สิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนา คือ ต้องรู้สถานการณ์ปัญหาว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งข้อมูลอาจได้มาจากหลายทาง เช่น จากการสำรวจความจำเป็นพื้นฐานของคนในชุมชน จากการพูดคุยกันระหว่างเจ้าหน้าที่ กลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันพัฒนาเพื่อให้เกิดสิ่งดี ๆ ขึ้นในชุมชน

อมรา พงศาพิชญ์ (2549, หน้า 56-58) ได้กล่าวถึง การพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้าน สรุปได้ว่า กระแสโลกาภิวัตน์ขยายตัวอย่างรวดเร็วในลักษณะที่คนในท้องถิ่นตั้งรับไม่ทัน ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมกลายเป็นปัญหารุนแรง วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านน่าจะเป็นทางเลือกสำหรับคนที่ไม่ต้องการวัฒนธรรมใหม่ การฟื้นฟูองค์ความรู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นเรื่องที่ได้รับการส่งเสริม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2550, หน้า 69) ได้อธิบายไว้ว่า งานพัฒนาวัฒนธรรม หมายถึง การริเริ่มสร้างสรรค์และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย บังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิต สังคมและชาติโดยที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์แห่งความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทย กิจกรรมหลักที่ควรดำเนินการ มีดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพความเหมาะสมของวัฒนธรรมและงานวัฒนธรรมในปัจจุบัน
2. การเลือกสรรวัฒนธรรมที่ควรได้รับการพัฒนา
3. การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนงานพัฒนาวัฒนธรรม
4. จัดหางบประมาณสนับสนุนงานพัฒนาวัฒนธรรม

5. การปรับปรุงหรือออกกฎระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่องานพัฒนาวัฒนธรรม
6. การประชาสัมพันธ์งานพัฒนาวัฒนธรรม
7. การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่พัฒนาแล้วเข้าไปในกระบวนการให้การศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการตลอดจนเผยแพร่ทางสื่อมวลชน
8. การยกย่องและเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในงานพัฒนาวัฒนธรรม
9. การจัดประชุมสัมมนาทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรม

10. การติดตามและประเมินผลจากคำจำกัดความที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนา คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจ และยกระดับคุณภาพของสังคมโดยรวมและนำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น

การพัฒนานั้นก็สอดคล้องกันกับที่คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2551, หน้า 168) ได้กล่าวถึงในเรื่องของ การส่งเสริม หรือ การสืบทอดวัฒนธรรม ไว้ว่าเป็น การจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจด้วยการศึกษา เชิญชวน วิงวอน ขอร้อง เพราะวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง ยังมีวัฒนธรรมอื่นปะปนเข้าด้วยแล้ว เมื่อได้กลิ่นกรองแล้วจึงจะส่งทอดต่อไปยังคนรุ่นต่อไป การเสริมสร้างหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมเช่นนี้ จึงเป็นขบวนการที่สืบทอดต่อไป ไม่ขาดสาย วัฒนธรรม อาจเปรียบได้กับการวิ่งช่วงไฟโอลิมปิก เมื่อนักวิ่งคนหนึ่งเหนื่อยหอบและมีไฟเท้าลด ดวงไฟก็หริ่งลง นักวิ่งคนใหม่ก็วิ่งเข้ารับช่วงแทน และวิ่งต่อไปตามกำลังไฟก็จะโชติช่วงขึ้นอีก ต่อมา สุกัญญา ภัทรราชย์ (อ้างถึงใน มนต์เทียน สุกุลณี, 2553, หน้า 21-23) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมเพลงพื้นบ้านที่ควรกระทำ ได้แก่

1. การพัฒนาความรู้ความสามารถของศิลปิน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการและนักปกครอง ควรให้ความรู้และแนะนำศิลปินพื้นบ้านให้มีความตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อจะได้รอบรู้และนำความรู้นั้นมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงและเผยแพร่แก่ประชาชน อันจะทำให้ผู้ฟังศรัทธาและนิยมเพลงพื้นบ้านต่อไป

2. การปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมแต่ไม่ควรละทิ้งแบบแผนดั้งเดิม เช่นการเพิ่มแสง สี เสียงประกอบ หรือการใช้เครื่องแต่งกายที่สีฉูดฉาดแต่คงรูปแบบการนุ่งโจงกระเบน การเพิ่มเครื่องดนตรีไทยเพื่อประกอบจังหวะขณะร้องหรือแสดงตกคันทรรพยา การแต่งบทเพลงเกี่ยวกับท้องถิ่นของผู้ฟัง การนำเรื่องราวในสังคมมาล้อเลียน ประชดประชัน การนำมุขตลกที่ทันสมัยมาแทรกการร้อง เป็นต้น

3. การให้การศึกษาศึกษาและปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชน ผู้เกี่ยวข้อง ควรให้การศึกษแก่ชาวบ้านให้เข้าใจ และยอมรับเพลงพื้นบ้านว่าเป็นวัฒนธรรมของชาติและเป็นมรดกทางปัญญาของบรรพชนของท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาและภาคภูมิใจในฐานะที่เป็นเจ้าของ และตระหนักถึงความรับผิดชอบในการบำรุงรักษาและสืบทอดเพลงต่อไป นอกจากนั้นยังควรปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อเพลงพื้นบ้านแก่ประชาชนทั่วไป โดยให้ความรู้และสนใจให้ประชาชนยอมรับและศรัทธาว่า เพลงพื้นบ้านเป็นสิ่งที่มีความค่าที่แสดงให้เห็นอัจฉริยภาพของผู้แต่ง ผู้ร้อง และพยายามชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เห็นได้จากเนื้อเพลงที่ไพเราะ คมคาย สะท้อนให้เห็นถึงความเฉียบคมของความคิดที่คนรุ่นใหม่ควรสนใจและภาคภูมิใจ

4. การจัดการ โครงการและกิจกรรมส่งเสริมเพลงพื้นบ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้ศิลปินพื้นบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้แสดงหรือสาธิตแก่ประชาชนและผู้สนใจ อันจะทำให้ศิลปินเกิดความภาคภูมิใจในฐานะที่เป็นบุคคลสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติและมีกำลังใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานและสืบทอดเพลงต่อไป

5. การส่งเสริมเพลงพื้นบ้านให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยแทรกเพลงพื้นบ้านในกิจกรรมรื่นเริงต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมของชีวิตส่วนตัว เช่น งานฉลองคล้ายวันเกิด งานมงคลสมรส งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ กิจกรรมในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ ลอยกระทง หรือ สงกรานต์ เป็นต้น

6. การส่งเสริมให้นำเพลงพื้นบ้านไปเป็นสื่อในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทั้งในระบบราชการและในวงการธุรกิจ เท่าที่ผ่านมามีปรากฏว่ามีหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชนหลายแห่งนำเพลงพื้นบ้านไปเป็นสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี เชิญขวัญจิต ศรีประจันต์ ไปร้องเพลงพื้นบ้านประชาสัมพันธ์ผลงานของจังหวัด หรือ อุดม แต่พานิช ร้องเพลง แห่ล่องรงค์ให้ประชาชนประหยัดพลังงานในโฆษณาโครงการหารสอง การใช้เพลงพื้นบ้านเป็นสื่อในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ดังกล่าวมานับว่าน่าสนใจและควรส่งเสริมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะทำให้เพลงพื้นบ้านเป็นที่คุ้นหูของผู้ฟัง และยังคงมีคุณค่าต่อสังคมไทยตลอดไป

ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด

มนตรี ตราโมท (2518, หน้า 46-48) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับลิเกบันตนซึ่งเป็นต้นทางของลำตัดความว่าเมื่อสมัยต้นรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ชาวมลายูได้นำการละเล่นชนิดหนึ่งเข้ามาแสดงในกรุงเทพฯ มีคนตีกลองรำมะนา พร้อมด้วยเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ หลายคนนั่งล้อมกันเป็นวง ทุก ๆ คนก็ร้องเป็นลูกคู่ ด้วยภาษามลายูเมื่อต้นบทร้องนำขึ้นแล้ว เรียกกัน

ทั่ว ๆ ไปว่า ดิเก ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า ดิเกร์ ก่อนจะเรียกว่า ดิเก ในเวลาต่อมา ทั้งนี้จากการอ้างถึงหนังสือระเบียบตำนานละครของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ทรงกล่าวถึง ดิเก ไว้ว่า

“คำว่า ดิเก เป็นภาษามลายู แปลว่า ขับร้อง เดิมนั้นเป็นการสวดบูชาพระในทางศาสนาของแขกอิสลาม สำหรับหนึ่งมีนักสวดตีระฆังราว 10 คน สวดเพลงแขกเข้ากับจังหวะรำมะนา ได้สวดถวายตัวเป็นครั้งแรกในการบำเพ็ญพระราชกุศล เมื่อปีมะโรง พระพุทธศักราช 2423 ต่อئนั้นมาพวกเชื้อแขกในกรุงเทพฯ นี้ คิดสวดดิเกแปลงเป็นลำนำต่าง ๆ เมื่อเกิดเป็นการประชันแข่งขันกัน พวกดิเกก็คิดลูกหมัดเข้าเกมสวด ร้องเป็นภาษาต่าง ๆ และทำเครื่องเล่น เช่น ทำตัวหนังเชิด เอารำมะนาเป็นจอ เมื่อร้องลูกหมัดเป็นเพลงตะลุงเป็นต้น ดิเกกลายเป็นการเล่นขึ้นอย่างหนึ่ง ต่อมาพวกจำอวดไทยก็เล่นดิเกบ้าง ขับร้องเพลงแขกเข้าจังหวะรำมะนาพอเป็นกิริยาบ้างตอนต้นพอถึงลูกคู่เป็นเพลงต่างภาษาเมื่อร้องเพลงภาษาไทย ก็แต่งตัวจำอวดเป็นคนชาติภาษานั้น ๆ ออกมาเล่นเป็นชุด ๆ เล่นดิเกกันมาอย่างนี้อีกระยะหนึ่ง”

ในเวลาต่อมาเมื่อผู้เล่นดิเกหรือดิเกในชั้นต้นนั้นนั่งตีระฆังล้อมกันเป็นวงหลาย ๆ คน ปากก็ร้องเพลงภาษาแขก ซึ่งลำร้องต่าง ๆ ที่พวกดิเกร้องรวมเรียกว่าบันตน จึงเป็นที่มาของการเกิดลำตัดกล่าวคือเมื่อลิเกร้องบันตนและตีกลองรำมะนาไปสิ้นสุดกระบวนความหรือสมควรแก่เวลาแล้ว ก็เริ่มแยกการแสดงพลิกแพลงออกเป็น 2 สาขา หนึ่งเรียกว่า ฮันดาเลาะ แสดงเป็นชุดต่าง ๆ อันเป็นต้นทางให้เกิดเป็นลิเก และอีกสาขา เรียกว่าละอูเยาเป็นการแสดงว่ากลอนด้นแก้กันซึ่งเป็นต้นทางของลิเกลำตัดหรือลำตัดภาคกลางดังที่กล่าว

วิธีแสดงบันตนแบบละอูเยานั้นสรุปความได้ว่า แรกเริ่มทีเดียวจะมีผู้ตีระฆังหลาย ๆ คนซึ่งเป็นที่ร้องด้วย ออกมาตั้งวงร่วมเป็นวงเดียวกันตีระฆังนาโหมโรงด้วยล้วน ๆ ก่อนต่อจากนั้นผู้เป็นต้นบทจะนำร้องบันตนเพลงใดเพลงหนึ่งซึ่งเป็นภาษาแขกอันเป็นบทร้องสร้อยสำหรับลูกคู่รับขึ้นก่อนผู้ตีระฆัง ก็จะร้องตามไปอีก 2 เที้ยว ต้นบทจึงร้องแยกออกเป็นใจความสั้น ๆ และลูกคู่ก็ร้องรับขึ้นอยู่ในทำนองเดิมตลอดไป

เมื่อเห็นสมควรแล้วต้นบทจึงเปลี่ยนเพลงต่อไปตามลำดับ แล้วแต่ต้นบทจะก็คนผลัดเปลี่ยนกันไป การร้องผลัดเปลี่ยนต้นบทที่พลิกแพลง จึงเกิดวิธีทำให้ผู้ฟังพอใจมากขึ้น ด้วยการแทรกคำไทยเข้าไป จนกระทั่งคำที่ต้นบทร้องและคำที่ลูกคู่รับทั้งหมดเป็นคำไทย และถ้อยคำที่ผู้เป็นต้นบทผลัดกันร้องนั้น กลายเป็นว่าแก้กัน

แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ว่ากันให้เสียหายของอีกฝ่ายหนึ่ง กับเป็นการสอบถามความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งการแสดงแบบนี้เรียกกันในภายหลังว่า ลิเกลำตัด กระทั่งมาถึงสมัยนี้จึงเรียกสั้นลงเหลือเพียงลำตัดซึ่งแต่เดิมแสดงกันเพียงวงเดียว เมื่อมีผู้นิยมกันแพร่หลาย จึงเกิดความประชันขัน

แข่งกันขึ้น ต่างคณะก็ต่างมีครูบาอาจารย์ต่างกัน ว่าแก่นัน ประทศประชันกันทั้งฝีมือรำมะนา และ เพลงที่ร้องและการว่ากลอนด้นของต้นบท และแม้ว่าชื่อที่เรียกว่าละอูญาได้เปลี่ยนมาเป็นลำตัดแล้ว ก็จริง แต่ในชั้นแรก ๆ ก็ยังเคร่งครัดที่ตัวแสดงยังเป็นผู้ชายล้วน ๆ เพราะล้วนว่ามาจากบทสวด ทางศาสนา จนกระทั่งมีสตรีที่รักสนุกในศิลปะ ได้ตั้งวงลำตัดขึ้นมาบ้าง ทั้งต้นบทและลูกคู่เป็นสตรี ล้วน สามารถที่จะเข้าประชันขันแข่ง ว่าแก่นักบวงผู้ชาย การประชันวงลำตัดระหว่างหญิงชายจึงเป็นที่ถูกใจผู้ฟังและได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งถ้อยคำที่กล่าวแก่นัน มีทั้งเกี่ยวพาราสิ ได้ถาม ก่อนขอค ในปัญหาต่าง ๆ มีทั้งไพเราะ เต็มร้อย การประชันของต่างวงต่างคณะเกิดการแพ้ชนะกันได้ อาจ ทำให้เกิดความไม่เรียบร้อย ต่อมาจึงมีการคิดให้มีผู้ว่าลำตัดในวงขึ้นทั้งหญิงและชาย การว่าแก่นัน ทำให้เกิดความสนิทสนม จึงกลายเป็นสามัคคีกัน ไป (มนตรี ตราโมท, 2518, หน้า 62-66)

เด่นดวง พุ่มศิริ (2524, หน้า 10-25) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของลำตัดในกรุงเทพฯ ที่ แพร่หลายในหมู่ประชาชน อันเท่าความถึง ตั้งแต่ไทยเราได้มีความเกี่ยวข้องกับ “แขก” มาตั้งแต่ สมัยสุโขทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 1-3 หัวเมืองทางใต้เป็นกบฏ ขึ้นทุกเมือง การปราบปราม ติเมืองเมืองปัตตานี และเมืองไทรบุรี จนแตก แยกแล้วกวาดต้อนผู้คนเข้ามาอยู่ใน กรุงเทพฯ ชาวมลายูเหล่านี้ เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สี่แยกบ้านแขก เจริญพาสน์คลองตันสน บางคอแหลม ราษฎร์บูรณะ เจริญผลและกิ่งเพชร รวมถึงอีกส่วนใหญ่ที่อยู่นอกเมืองเช่น บางกะปิ คลองตัน หนองจอก มีนบุรี เมืองมีนและคลองต่าง ๆ แถบรังสิต ัญบุรี เป็นต้น แขกมุสลิมเหล่านี้ อยู่อย่างปกติสุข ไม่ได้ถูกกดขี่แต่อย่างใด การทำมาหากินสะดวก การเกี่ยวข้องกับการละเล่น ของไทยจึงเริ่มขึ้น ซึ่งมีการละเล่นรื่นเริงอย่างที่เคยนิยมเล่นในสมัยอยู่บ้านเดิมของตนที่คิดตัวมา คือ การตีกลองรำมะนาประชันกัน กลองรำมะนา นี้ ภาษามลายู เรียกว่า ร็อบบานา เป็นกลองหน้าเดียว มีหน้ากว้างประมาณ 20 นิ้ว ขึ้นด้วยหนังแกะ หรือหนังลูกวัว ในงานบุญของชาวอิสลามมี การตีกลองตั้งงาน เป็นการเริ่มต้นพิธีและการรื่นเริง การละเล่นดังกล่าวมีการสวดขับเพลง เข้าด้วยกัน เรียกรการสวดนี้ว่า ยี่เก ซึ่งมาจากคำในภาษาเปอร์เซีย ว่า ซิเกร์ แปลว่าระลึกถึงพระเจ้า โดยแต่เดิมในวัฒนธรรมมลายู เรียกว่า ลิกะฮู บางที เรียก ละอู หมายถึง การร้องเป็นทำนอง โดยทำนองที่ร้องขึ้นต้น เรียกกันว่า อัซซะลา แต่แขกตานีในกรุงเทพฯ เรียกกันว่า ลิกะเลียบ หรือ ลิกะกลอง อันเป็นต้นทางของการละเล่นพื้นบ้านไทยในเวลาต่อมา 2 อย่าง คือ ลิกะลำตัดและ ลิกะลูกบท

และต่อมาได้มีการสรุปประวัติความเป็นมาของการแสดงลำตัดในประเทศไทยที่มี ข้อความสอดคล้องกัน เอนก นาวิกมูล (2527) โดยเริ่มต้นของการแสดงลำตัด เริ่มต้นมาจากการตีกลองรำมะนาพร้อมกับสวดสรรเสริญพระเจ้าทางศาสนาอิสลาม คั้งเดิมเล่นกันในปัตตานี และ ในเขตวัฒนธรรมมลายู เรียกว่า ลิกะฮู ผู้เล่นหรือผู้สวดทั้งหมดเป็นผู้ชาย ยังไม่มีผู้หญิงเข้าปะปน

ลิเกสูลุ เป็นต้นแบบที่จะแยกออกเป็นลิเก และลำตัด ผู้ที่ทำให้ลิเกกับลำตัด เกิดขึ้นนั้น เป็นชาวอิสลามที่มาอยู่ในกรุงเทพฯ เหตุที่เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ก็เนื่องมาจากศึกสงคราม ที่สำคัญก็เช่น ครั้งกรมพระราชวังบวร สมัยรัชกาลที่ 1 ลงไปปราบปรามพม่าทางตอนใต้และปราบเจ้าเมืองตานีที่แข็งเมือง เมื่อเสร็จศึกคือชนะแล้ว ก็ได้ทรงกวาดต้อนผู้คนทางนั้นขึ้นมาด้วย ได้โปรดให้ชาวอิสลาม แยกย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ตามที่ต่าง ๆ เช่น ลี้แยกบ้านแขก เจริญพาศน์ คลองตันสน บางกะปิ คลองตัน หนองจอก มีนบุรี เป็นต้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชย ทรงกล่าวไว้ในหนังสือ ระเบียบตำนานละครว่า เมื่อ พ.ศ. 2423 นักสวดเพลงแขกเข้าจังหวะรามะนา ได้เข้าไปสวดถวายตัวครั้งแรก ในการบำเพ็ญพระราชกุศล เหตุการณ์นี้อยู่ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 เรียกว่า สวดดิเก ซึ่งภายหลังก็เลื่อนเป็นลิเก และยี่เกอย่างที่เราเรียกกันอีกคำหนึ่งตามลำดับ ต่อจากนั้น พวกเชื้อแขกในกรุงเทพฯ ได้คิดสวดดิเก แผลงเป็นลำนำต่าง ๆ จนกลายเป็นเครื่องเล่นขึ้น ที่สุดก็กลายเป็นจับเข้าเรื่องเข้าราวอย่างละครเรียกว่าลิเก เป็นที่รู้จักอย่างทุกวันนี้ ยังมีการแผลงดิเกอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะกลายมาเป็น “ลำตัด” คือแทนที่จะเล่นเป็นเรื่องก็มาเล่นเป็นบทเบ็ดเตล็ด มีการร้อง “บันตน” คือร้องกลอนคั่นแก้กัน มีท่วงทำนองซึ่งภาษาเดิมเรียกว่า “ละอู” ประกอบไปพร้อมกัน

สอดคล้องกับที่ พลาศิษย์ สิทธิชัยกิจ (2523, หน้า 8) กล่าวไว้ว่า สมัยก่อนเวลาเราพักก่อนเราจะอ่านกุรอานหรือครวนกอซิดะฮ์เล่าประวัติวันปีต่าง ๆ การทำซิกิริของมุสลิมซุฟี อุปกรณ์สำคัญคือกลองรามะนา หม่อมศึกฤทธิ์ ปราโมทย์ เคยเขียนว่า “รามะนา” เพี้ยนมาจากคำว่า “ร็อบบานา” เป็นคำเรียกแปลว่า “พระเจ้าของเรา” จะกล่าวเป็นจังหวะแทรกเข้าไปในบทกลอนสวดดีพระเจ้าและศาสนานิมุฮัมหมัด ซ.ล การทำซิกิริโดยมีกลองประกอบด้วยนั้น เป็นกลุ่มซุฟีสายหนึ่งริเริ่มขึ้น ก็เอาไปดัดแปลงเป็นการโต้กลอนกลายมาเป็นลำตัดจนกลายเป็นศิลปะประจำชาติไทยไป

มีการห้ามประชันลำตัดในราว พ.ศ. 2465 แต่ถึงกระนั้นลำตัดก็มิได้หายสาบสูญไป ซ้ำยังทำให้เกิดผู้หญิงหัดลำตัดขึ้นมาบ้าง เดิมหญิงชายคู่หนึ่ง ไปว่าแก้กับหญิงชายอีกคู่หนึ่ง ต่อมาราว พ.ศ. 2479 จึงเปลี่ยนเป็นชายคู่หนึ่งว่าแก้กับหญิงอีกคู่หนึ่ง (เด่นดวง พุ่มศิริ, 2524) ซึ่งอย่างที่กล่าวไปแล้วว่า แต่เดิมการแสดงลำตัด ที่มีแต่ผู้ชายล้วน ๆ นั้น ถูกเรียกว่า “วง” ไม่เรียก “คณะ” เหมือนในปัจจุบัน การแสดงมีการร้องประชันขันแข่งกัน ร้องว่าทำทาย เยาะเย้ย แดกคั่น คำกั้น บางครั้งกระทบกระทั่ง เกรงว่าจะเกิดการวิวาทกันได้ จึงใช้เชือกมนิลาเส้นใหญ่กั้นกันไว้ มีกรรมการจับเวลาและให้คะแนน ให้ร้องฝ่ายละ 30 นาที อย่างน้อย 1 ชั่วโมง อย่างมาก ฝ่ายใดรับเสียงฮามาก กรรมการก็หย่อนเชือกลงมาให้รับเอา แต่ถ้าเสมอกัน กรรมการแบ่งให้ฝ่ายละครึ่ง เหตุนี้จึงเรียกว่าลำตัดประชันชิงรางวัล หรือ ชิงธง (ชิงรางวัล) และต่อมามีลำตัดหญิงมาเกี่ยวข้อง โดยมีการแสดงประชันแข่งขันกับวงผู้ชาย เรียกว่า หญิงชายประชันกัน แสดงฝ่ายละ 3 คน คณะอื่น ๆ จึงได้เอาอย่าง มาจนทุกวันนี้ (ศูนย์สังคีตศิลป์, 2529, หน้า 67)

เอนก นาวิกมูล (2542) ลำตัดได้รับความนิยมที่สูงมาก เมื่อสมัย รัชกาลที่ 6 ถึง รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2453-2477) นอกจากจะมีการเล่นลำตัดบนเวทีแล้ว ยังมีการนำมาเขียนในลักษณะบทความลง หนังสือพิมพ์ และเขียนขายกันเป็นเล่มอีกด้วย นักเขียนลำตัดบนหน้ากระดาษนั้นก็มีการใช้ภาษา อย่างคู่คี่คองหังการ ไม่แพ้กับการเล่นลำตัดบนเวที บางคนเขียนคำขุนนาง และเขียนค่อนข้างใครต่อใครอย่างเจ็บ ๆ แสบ ๆ ในช่วง พ.ศ. 2467-2468 นักเขียนลำตัดที่ปากกล้าที่สุดในตอนนั้น ได้แก่ “เสื่อเตี้ย” หรือ บุญเติม โกมลจันทร์ ที่ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น โกศล เป็นนักเขียนลำตัดที่เขียนลง หนังสือพิมพ์ “เกราะเหล็ก” ส่วนอีก 2 ท่าน ได้แก่ “แก่นเพชร” หรือ เสม สุมานันท์ และ “วงศ์เฉียว” หรือ เฉียว เสวตะทัต ทั้ง 3 ท่านนี้ได้เขียนลำตัดที่เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองและสังคมให้ผู้อ่าน ได้อ่านอย่างสนุกมากทีเดียว เหตุการณ์บ้านเมืองที่สำคัญที่ถูกนำมาเขียนลำตัดเหตุการณ์หนึ่งก็คือ กรณีที่ พระยานนทิสเรนทรภักดี (แม่กเขียนเสวี) ปลัดบัญชาการกระทรวงวัง และเสนาธิการ เสือป่า ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ โกงล้อตเตอร์เสือป่า เกราะเหล็ก และเสื่อเตี้ย และคนอื่น ๆ ก็ได้เขียนลำตัด จะเข้าคุณนทิสเรนทรหลายภาค เรื่องราวนั้นพอสรุปได้ว่า ณ ตอนนั้น เมื่อผลจากการจับสลาก (ล้วงจากไห) ออกมาแล้ว เกราะเหล็ก ก็รู้สึกสงสัยก่อนคนอื่นว่า ทำไมเลขรางวัลที่ 1 2 และ 3 จึงนำหน้าด้วย 183 เหมือนกันหมด และผู้ได้รับรางวัล มีตัวตนจริงหรือไม่ เมื่อเกราะเหล็กตั้ง ข้อสงสัย ดังนั้นหนังสือพิมพ์อื่น ๆ ก็พากันสืบเสาะหาข่าวกันทุกวัน จนอธิบดีกรมตำรวจ พลโท พระวรราชเชอ พระองค์เจ้าคำรบ ต้องให้ตำรวจดำเนินการสืบสวน ผลที่สุดก็ปรากฏว่าพระยานนทิสเรนทรโกงล้อตตรีจริง จึงถูกตัดสินลงโทษจำคุก 15 ปี และผู้ร่วมทุจริตจำคุก 5 ปี คดีโกงล้อตตรีก็เป็นอันสิ้นสุดลง

นอกจากนี้ก็สอดคล้องกับ หวังดี นิมา (อ้างถึงใน วุฒิชัย จายะพันธ์, 2547, หน้า 10) ได้สรุปความเป็นมาของลำตัด ลำตัดเกิดจากลิเก ละกูเยา หรือละกูยาว โดยมีพื้นเพมาจากบทเพลงของชาวมลายู ที่เรียกกันว่านาเสฟซึ่งเวลาต่อมา เมื่อมีชาวอิสลามเข้ามาอาศัยในเมืองไทย ได้นำคิดตัวมาแสดงตามประเพณีและศาสนา เกี่ยวกับบทเพลงนาเสฟ ที่กล่าวถึงนี้ ยังเป็นที่มาของการละเล่นอีกอย่างหนึ่ง ของชาวมลายูที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยแถบหนองจอก มีนบุรี ใช้เล่นกัน มีความหมายเป็นเพลงกล่อม เรียกว่าอุละนาปีซึ่งมีลักษณะของการขับร้อง บันตน เช่นเดียวกับลำตัดด้วย ต่อมา การละเล่นในรูปแบบของการล้อมวงขับร้อง มีการประกอบจังหวะรำมะนาที่ครึกครื้น เรียกว่า “ดิเก” กลายมาเป็นดิเกบันตนและดิเกลำตัดหรือเพลงมาเป็น “ลิเก” จนกระทั่งกร่อนมาเป็นลำตัดในที่สุด

สรุปความได้ว่า การแสดงลำตัด เดิมเรียกว่า สวดดิเกร์ ก่อนจะเรียกว่า ดิเก และลิเก ในเวลาต่อมา แรกเริ่มเป็นการสวดสรรเสริญพระเจ้าของศาสนาอิสลามด้วยภาษามลายู โดยสวดเพลงแขกเข้ากับจังหวะรำมะนา มีผู้เล่นเป็นเพศชายทั้งหมด เริ่มเป็นที่รู้จักเมื่อสมัยต้นรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากเข้าไปสวดถวายตัวครั้งแรก ในการบำเพ็ญพระราชกุศล การแสดง

ดังกล่าว มีการพลิกเพลงออกเป็น 2 สาขา สาขาหนึ่งเรียกว่า “ฮันดาเลาะ” แสดงเป็นชุดต่าง ๆ อันเป็นต้นทางให้เกิดเป็นลิเก และอีกสาขา เรียกว่า “ละกูเยา” เป็นการแสดงว่ากลอนด้นแก้กัน ซึ่งเป็นต้นทางของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

วิธีการและขั้นตอนการแสดงในปัจจุบัน

การแสดงลำตัดนั้น เริ่มแรกทุกคนออกมาตั้งวงตีรำมะนาเป็นการ โหมโรง ต่อจากนั้น ผู้เป็นต้นบทจะร้องบันตนเพลงใดเพลงหนึ่งนำขึ้นมาเป็นภาษาแขกอันเป็นบทร้อยสร้อยสำหรับลูกคู่ ใ้รับ รับแล้วต้นบทก็แยกร้องเนื้อ ไป มีลูกคู่คอยรับสร้อยไปเรื่อย (วุฒิชัย จายะพันธ์, 2547, หน้า 9)

สอดคล้องกับ วัฒนธรรม บุญจับ (2552, หน้า 111) ที่อธิบายเกี่ยวกับการแสดงลำตัดไว้ว่า การแสดงลำตัดมีลักษณะของการขับร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของ การเกี่ยวพาราตี และมีจุดเด่นที่สำนวนโวหารและการชิงไหวชิงพริบ และนอกเหนือจากการร้อง เป็นกลอนลำตัด อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแล้ว ลำตัดยังเป็นการตัดหรือลอกเลียนเอาการแสดงและ ทำนองเพลงต่าง ๆ ที่ไพเราะเหมาะสม มาร้องเข้ากับจังหวะรำมะนาให้ครึกครื้น สนุกสนาน ซึ่งเพลงเหล่านั้นมักจะเป็นเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ ลำดับและขั้นตอนการแสดงลำตัด มีดังนี้

1. โหมโรงรำมะนา
2. ร้องบันตน (ลำเกริ่นหน้ากลอง)
3. การว่าลำร้องต่าง ๆ เช่น ลำไหว้ครู ลำออกตัว ลำว่า ลำว่าตอบ ลำสอน ลำลอย และ ลำลา

ทั้งนี้ในแต่ละลำ แล้วแต่ว่าผู้ร้อง หรือนักแสดงอาจจะใช้เพลงลำตัดหรืออาจจะใช้ เพลงพื้นบ้านประเภทอื่น ๆ เข้าไปร้องก็ได้ ซึ่งบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือคำร้องของผู้ชมเอง แต่บทที่มักจะเป็นเพลงลำตัดจริง ๆ ก็คือบทบันตน หรือ ลำเกริ่นหน้ากลอง และลำไหว้ครู นอกจากนั้นจะออกเพลงพื้นบ้านอะไรหรือไม่ ก็ย่อมทำได้ แต่ที่ปรากฏเป็นที่นิยมกันทั่วไปก็มี เพลงเกี่ยวข้าว เพลงขอทาน เพลงฉ่อย เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ เป็นต้น

ในเรื่องของลำร้องต่าง ๆ วาสนา ต้นสารี (2532, หน้า 171-172) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า

1. ลำเกริ่นหน้ากลองหรือบันตน เนื้อความจะเป็นการกล่าวเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรืออื่น ๆ
2. ลำไหว้ครู เนื้อหาเป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงพระคุณครูอาจารย์ ที่สั่งสอนมา พร้อมทั้งขอพรให้คุ้มครองอันตรายหรือให้การแสดงเป็นที่ชื่นชอบของคนดู
3. ลำออกตัว เนื้อความเป็นไปในทำนองถ่อมตน แล้วกล่าวถึงความอภัพขัดสนจนยากตลอดจนความอ่อนหัดในการมการต่อกลอน รวมทั้งการขาดที่พึ่งพิง ต้องถูกดูหมิ่นดูแคลนในอาชีพทางหากินร้องรำ จึงได้ฝากเนื้อฝากตัวกับผู้ชมให้เมตตากรุณาตน

4. ลำสาดหรือลำสอน เนื้อหาจะเป็นการให้คติ แทรกข้อคิดเตือนใจในหลาย ๆ ด้าน ว่ากันได้ว่าทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ไม่ใช่ทำ นองว่าแก้กัน เช่น ชมนก ชมไม้ ศาสนาการเมือง สุภายิต อนิจจังสังขาร การเกิด แก่ เจ็บ ตาย พระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ เป็นต้น

5. ลำลอย ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายร้องทำนองเกี่ยวพาราสิฝ่ายหญิง เพื่อเป็นการหยั่งเชิงว่าฝ่ายหญิงมีท่าทีอย่างไรแล้วจึงส่งลำเกี่ยว

6. ลำเกี่ยว เป็นการแสดงความรู้สึกยินดีที่ได้มาพบฝ่ายหญิงคู่ประชันที่มีความสวยงามงดงาม จนทำให้อดที่จะมีจิตใจไหวหวั่นจนอยากใกล้ชิดและอยากฝากรัก

7. ลำว่า เมื่อฝ่ายชายเกี่ยวฝ่ายหญิงไม่สำเร็จเพราะฝ่ายหญิงรู้ทันและสามารถแก้เกี่ยวได้ ทำให้ฝ่ายชายได้รับความอับอายจึงเริ่มตีรวนฝ่ายหญิง ว่าฝ่ายหญิงให้เกิดความเสียหายแล้วฝ่ายหญิงก็จะร้องว่าโต้ตอบ โต้กันไปได้กันมา เกิดการมกลอนที่เผ็ดร้อนเป็นที่ประทับใจคนดูเป็นอย่างมาก ถือว่าช่วงนี้เป็นจุดสุดยอดแห่งความสนุกสนานของลำตัดทีเดียว

8. ลอยดอก เป็นทำนองที่มีความไพเราะ ที่เรียกว่าลอยดอกเพราะขึ้นต้นว่าดอกเอ๋ยเจ้าดอก... (แล้วแต่ว่าจะเป็นคนอะไรก็ได้) เช่น ดอกเอ๋ยเจ้าดอกอัญชัน สิ้นชาติขาดกันตั้งแต่วันนี้เอ๋ย การลอยดอกหรือลอยลงนี้จะร้องตอนจบแต่ละขึ้น แต่ในขึ้นท้าย ๆ จะไม่นิยมลอยดอกเพราะทำให้เสียเวลาเนื่องจากความสนุกสนานของการลำ ว่านั่นกำลังเป็นที่ชื่นชอบของคนดู ถ้ามีแต่ลอยดอกหรือลอยลงจะทำให้เสียจังหวะความเผ็ดร้อน

9. ร้องรับ เป็นใจความสั้น ๆ ที่ลูกคู่ร้องรับตอนท้ายของบทสร้อยและบทร้อง เช่น คำว่า เป็กพ่อ จริงของมัน ถูกจะ จริงจะ เป็นต้น

สอดคล้องกับ สมบูรณ์ ภาคาภิ (2559, 13 เมษายน, สัมภาษณ์) ได้อธิบายไว้ว่า การแสดงลำตัดมีรูปแบบการแสดงที่เป็นขั้นตอน โดยทั่วไปทุกคณะจะมีลำดับขั้นตอนคล้ายคลึงกัน โดยเริ่มจาก (1) โหมโรงรำมะนา คือ กลุ่มนักดนตรี หรือ เรียกว่า “พื้น” ก็คือผู้ตีกลองรำมะนา ฉิ่ง และกรับตีประกอบเป็นจังหวะ ประมาณ 20-30 นาที เพื่อเป็นการเรียกคนดู เชิญชวนให้คนดูทราบว่าลำตัดนั้นพร้อมแสดง (2) การร้องเกริ่นหน้ากลอง หรือที่เรียกว่า การร้องบันตนเนื้อร้องที่นิยมร้องเกี่ยวกับ สดุดีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บางทีก็เป็นเรื่อง เชิญชวน ปลุกใจ ให้รักบ้านเมือง หรือปัจจุบันก็เป็นเรื่องให้รักในวัฒนธรรม เป็นต้น เมื่อจบลูกคู่ก็จะร้องรับ (3) เริ่มการร้อง “ลำร้อง” ต่าง ๆ เช่น ลำไหว้ครูลำออกตัวลำว่าลำว่าตอบลำสอน ลำลอยในส่วนของลำร้องที่กล่าวไปนั้น แต่ละคณะจะเลือกใช้เพลงลำตัด หรือเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ เช่น เพลงเรือ เพลงพวงมาลัย เพลงขอทาน เพลงอีแซว และจะสลับการร้องลำต่าง ๆ หรือตัดออกใช้ไม่ครบก็ได้ แล้วแต่ความถนัด และการตกลงระหว่างนักแสดง แต่ในการแสดงทุกครั้งจะจบด้วย ลำลา เพื่อจบการแสดง

รายละเอียดในบทลำร้องนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ป็นสร้อยเพลง และตอนที่ป็นบทร้อง โหะ เทียนมณี (อ้างถึงใน วิชา เชาวศิลป์, 2541, หน้า 40-42)

1. สร้อยเพลง เป็นบทร้องเกริ่นของผู้เป็นต้นบท แต่ก่อน ลำตัดเรียกกันว่า “ลูกคู่” หรือ “ลูกคู่” ซึ่งเป็นส่วนที่ลูกคู่ร้องรับก่อนเข้าสู่บท มีลักษณะของการขับร้องเป็นทำนองเพลงแต่เดิม มีหลายทำนอง ทำนองลำตัดจะไม่มีชื่อเรียก แต่มักจะเรียกกันเป็นกลอน “ลู” กลอน “ลี” กลอน “ลา” กลอน “ไล” ซึ่งหมายถึงกลอนที่ลงท้ายด้วยสระ “อู” สระ “อิ” สระ “อา” สระ “ไอ” เป็นต้น หรือไม่ก็นำเอาคำร้องของบทร้องสร้อยนั้น ๆ มาเรียก เช่น ทำนอง ซีนจิต เนื่องจากในบทร้อง มีคำร้องว่า “ซีนจิต” จึงนำมาเรียกเป็นทำนองสร้อยเพลง ส่วนทำนองเก่า ๆ มาก ๆ เมื่อไม่มีการนำมาร้องกัน ก็ค่อย ๆ หายไป เราจึงเรียกทำนองนั้น ๆ ได้ว่า “ทำนองโบราณ” สร้อยเพลงลำตัด ยังแยกได้อีกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนร่อนนำ คือส่วนที่เป็นบทร้องของสร้อยเพลง ที่ร้องโดยผู้เป็น “ต้นบท” ร่อนนำ เนื้อร้องของสร้อยเพลงทั้งหมดจนจบเนื้อความนั้น ๆ เพียง 1 เที้ยว ในขณะที่การร้องของต้นบท จะต้องตั้ง “หลักเสียง” ไปด้วยในตัว ในส่วนนี้มักจะไม่มีการประจบประแจงหะ กล่าวคือ ไม่ตีลัง ไม่ปรบมือ ไม่ตีกลอง ไม่ตีกรับ

ส่วนลูกคู่ คือส่วนที่ลูกคู่ร้องรับ ทั้งนี้เมื่อผู้เป็นต้นบทร้องสร้อยเพลงในส่วนร่อนนำจบลง จากนั้นจะเป็นส่วนลูกคู่ที่ผู้เป็นลูกคู่จะทำหน้าที่ร้องรับ โดยการร้องย้อน 2 เที้ยว หรือ มากกว่า 2 เที้ยวก็ได้ หากว่าสร้อยเพลงบทนั้นเป็นบทสั้น ๆ โดยยังคงทำนองเพลงใน “หลักเสียง” เดียวกับที่ผู้ร่อนนำเป็นผู้กำหนดจากการร้องในส่วนร่อนนำ ผู้ทำหน้าที่เป็นลูกคู่ ก็คือผู้แสดงรวมทั้งหลายและกำลังสำคัญคือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “พื้น” ก็คือผู้ตีกลองรำมะนาทั้งหมดนั่นเองที่จะต้องทำหน้าที่เป็นลูกคู่ร้องรับและประจบประแจงหะ โดยตีเข้าจังหวะรำมะนาด้วยลีลาที่กระชั้นขึ้น

2. บทร้อง เป็นกลอนร้อง มีลักษณะเป็น “กลอนต้น” ที่ต่อจากสร้อยเพลง ซึ่งหมายถึงบทที่ผู้แสดงใช้ร้องโต้ตอบกันในระหว่างแสดงหรือการละเล่น ทางวรรณกรรมหรือภาษาเรียกว่า “กลอนหัวเดียว” โดยเนื้อแท้แล้วมีลักษณะคล้าย บทพูด ไม่ค่อยเคลื่อนที่เป็นทำนองเพลง เช่น สร้อยเพลงเท่าใดนัก อีกทั้งไม่สามารถประจบประแจงหะด้วยการปรบมือหรือตีเข้าจังหวะกลองได้ แต่อย่างใด ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาส หรือ ให้เกิดความเป็นอิสระ ในการที่ผู้แสดงจะได้กล่าวหรือพูดสั้น เพื่อสร้างอารมณ์สนุกสนานให้เกิดขึ้น

บทร้องและลักษณะคำประพันธ์

วัฒนธรรม บุญจับ (2532, หน้า 112) ลักษณะคำประพันธ์บทกลอนที่ใช้ร้องในลำตัด มีลักษณะเป็น “กลอนหัวเดียว” ซึ่งจำแนกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นบทสร้อยเพลงและส่วนที่เป็นบทร้อง

สร้อยเพลง เป็นบทกลอนที่ร้องขึ้นมาก่อนบทร้อง ผู้เป็นต้นบทจะเป็นผู้นำร้องก่อนที่ ลูกคู่จะรับพร้อม ๆ กันกับการตีระฆัง ลักษณะของคำกลอน มีจำนวนคำประมาณ 4-8 คำ คำสุดท้ายในวรรคสุดท้ายจะส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายในวรรคที่ 2 ของบทร้อง

บทร้อง มีจำนวนคำในวรรคประมาณ 10-12 คำ การส่งสัมผัสในวรรคมักจะเป็นคำที่ 5 และคำที่ 8 ตัวอย่างบทร้องและแผนผังลักษณะคำประพันธ์บทกลอนที่ใช้ในลำตัด (ดูภาคผนวก ประกอบ)

ในการแสดงลำตัดนั้น นอกจากใช้เพลงลำตัด จะมีการนำเพลงพื้นบ้านมาใช้ในการแสดง เพลงพื้นบ้านที่ใช้ มีหลากหลาย ที่นิยมใช้ก็มีเพลงน้อย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงขอทาน บางครั้งก็ใช้ เพลงลูกทุ่งในการแสดงด้วย (วิสัน ลิ้มแก้ว, 2559, 12 เมษายน, สัมภาษณ์)

เนื่องจากมีการใช้เพลงพื้นบ้านประเภทอื่น ๆ ในการแสดงลำตัด ปรากฏเป็นที่นิยม คือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงขอทาน เพลงน้อย เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ เป็นต้นจึงขอแยกรายละเอียด เพลงพื้นบ้านที่ใช้ในการแสดงลำตัด ดังนี้

เพลงพื้นบ้านที่ใช้ในการแสดงลำตัด

เพลงเกี่ยวข้าว

มนตรี ตราโมท (2518, หน้า 37-38) ได้อธิบายความหมายของเพลงเกี่ยวข้าว ไว้ว่าเป็น เพลงที่สำหรับร้องกันในขณะลงแขกเกี่ยวข้าว อันเป็นอาชีพสำคัญของประชาชนชาวไทยอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดความสุขสนุกรานดับความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าในการทำงานและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อนบ้านในอาชีพเดียวกัน ในด้านของ สุจริต บัวพิมพ์ (2538, หน้า 40) ได้อธิบายรายละเอียด เพิ่มเติมไว้ว่า เพลงเกี่ยวข้าวเป็นการร้องเล่นของเพลงในฤดูเกี่ยวข้าว ใช้ร้องในขณะที่เกี่ยวข้าวอยู่ โดยใช้มือขวากำเคียวสอดเข้าไปในกอข้าวรวมกันเป็นมัดขนาดกำมือ ดึงเคียวเข้าหาตัวเอง มือซ้าย กำต้นข้าวด้านบนเมื่อลั่นมือแล้วก็จะวางแปไว้บนซังข้าว (ต่อข้าว) แล้วก็ก้มลงเกี่ยวข้าวเดินหน้า ต่อ ๆ ไป บทเพลงเกี่ยวข้าวจึงมีเนื้อร้องท่อนสั้น ๆ นิยมร้องกันอยู่แถบราบลุ่ม แลวจังหวัด พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สุพรรณบุรี การร้องจะเป็นบทยั่วเย้าล้อเลียนกันสนุก ๆ โดยมีคนร้องนำ และลูกคู่รับท่อนสร้อย การเล่นเพลงเกี่ยวข้าวไม่มีการปรบมือหรือใช้เครื่องดนตรีประกอบเพราะ มือไม่ว่างซึ่งสอดคล้องกับ สุกัญญา สุจฉายา (2523, หน้า 64) กล่าวถึงบทร้องของเพลงเกี่ยวข้าว ไว้ว่า เพลงเกี่ยวข้าวจะมีบทกระทู้ของลูกคู่ที่จะร้องรับว่า “เฮ้ ๆ ” ตัวอย่างบทร้อง (ดูภาคผนวก ประกอบ)

เพลงขอทาน

เพลงขอทานเป็นเพลงเก่า มีจังหวะกระชั้นอย่างเพลงชั้นเดียว เทียบเท่ากับจังหวะ เพลงอีแซว การร้องจึงฟังดูรวดเร็วไม่ยืดเยื้อ ลักษณะของกลอนเพลงเป็นกลอนหัวเดียว เหมือน

เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น เป็นเพลงที่วชิรภักใช้ร้องหากิน มักร้องเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ มีฉิ่ง และโพนตีประกอบ ผู้ร้องตระเวนร้องเรื่อยไป ไม่อยู่กับที่พบในจังหวัดภาคกลางทั่วไป เมื่อไปถึงบ้านใครก็จะร้องเพลงขึ้น เนื้อหาเป็นทำนองเกริ่นของความเมตตาสงสาร หากเจ้าของบ้านอยากฟังเรื่องก็จะร้องเป็นเรื่อง เช่น ลักษณะวงศ์ พระรถเมรี จันทร โครพ มโนราห์ ชุนช้างชุนแผน ฯลฯ การร้องเพลงขอทานมีทั้งร้องคนเดียว และร้องเป็นหมู่ หากไปเป็นหมู่ ก็จะแบ่งตัวร้องเป็นบท ๆ (เอนก นาวิกมูล และมนัส พูลผล, 2530, หน้า 55-57) และเอนก นาวิกมูล (2527, หน้า 311-312) ได้ยกตัวอย่างบทร้องเกริ่นของเพลงขอทาน (ดูภาคผนวกประกอบ)

เพลงน้อย

โดยทั่วไปในการแสดงลำตัดทุก ๆ ครั้ง เพลงน้อยเป็นเพลงที่นักแสดงลำตัดนิยมใช้ร้องมากที่สุด เพราะเพลงน้อยนั้นมีลักษณะของกลอนเป็นแนวเดียวกับกลอนลำตัด และเพลงน้อยเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องและจังหวะที่สนุกสนานสามารถสร้างเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้มาก (จรัญ นาคดี, 2559, 13 เมษายน, สัมภาษณ์)

สุจิต บัวพิมพ์ (2538, หน้า 46) ได้ให้ความหมายของเพลงน้อยไว้ว่า เป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงให้อารมณ์สนุกสนานครื้นเครงจนแพร่หลายและนิยมกันอยู่มาก ตามหลักฐานการบันทึกลงแผ่นเสียงมีอยู่เป็นจำนวนมาก นิยมร้องเล่นกันแพร่หลายตั้งแต่ราวสมัยรัชกาลที่ 5 พ่อเพลงแม่เพลงสามารถเป็นอาชีพได้โดยตั้งคณะรับจ้างร้องเพลงน้อย สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงน้อยคือ ลูกคู่จะรับด้วยคำว่า เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉาดซ่า หน้อยแม่ เมื่อเริ่มเล่นฝ่ายชายและหญิงจะมีการไหว้ครูก่อน จากนั้นฝ่ายชายจะต้องเกริ่นเชื้อเชิญฝ่ายหญิงมาเล่นเพลงกัน ฝ่ายหญิงก็จะร้องบทแต่งตัวตามธรรมเนียมลงมาหาฝ่ายชาย แล้วก็ซักทายถามสารทุกข์สุกดิบ และฐานะที่มา ฝ่ายชายก็จะตอบว่ามาทำอะไร เช่น อาจจะบอกว่า มาหาซื้อควาย ซื้อวัว ผ่านมาก็แวะคุยหรือมาหาซื้อเรือแพ หรือมาหาซื้อผลไม้ เช่นกล้วย ก็จะร้องโต้ตอบกันไปตามเรื่องที่มาฐานะ โดยเรียกว่า “ตบ” (ร้องตามเรื่องที่มาทำฐานะ) เช่น “ตบควาย” “ตบกล้วย” หรืออาจจะมีการ “ตบผูกรัก” หรือตบคู่ขอ ฯลฯ ก่อนจะจบก็จะร้องอวยพรเข้าภาพ และลาผู้ชมเป็นอันจบ ข้อที่น่าสังเกตก็คือ เมื่อจบแล้วบรรดาพ่อเพลง แม่เพลงจะไหว้ขอขมากัน เพราะในขณะที่เล่นก็จะมีการร้องว่ากันอย่างแรง ๆ ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมของการเล่นแบบไทย ๆ ปัจจุบันยังมีเล่นกันอยู่ แถบจังหวัดอ่างทอง สุพรรณบุรี ในขณะที่ร้องจะใช้ปรบมือเป็นจังหวะเท่านั้น ไม่ใช่เครื่องดนตรีอื่น ๆ ประกอบ เช่นเดียวกับ สุมาลย์ เรืองเดช (2517, หน้า 142) ได้กล่าวว่า เพลงน้อยได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นเพลงร้องโต้ตอบว่าแก้กันระหว่างชายกับหญิง บางที่เรียกว่า เพลงวง เพราะเวลาเล่นต้องยืนล้อมเป็นวง พ่อเพลง แม่เพลงอยู่หัวแถว ลูกคู่ที่ยืนถัดไป เรียกว่า คอสอง คอสาม ฯลฯ เวลาเล่นขยับเท้าเดินช้า ๆ หมุนไปรอบ ๆ เพลงน้อยได้รับความนิยมในหมู่ชาวบ้าน เริ่มด้วยบทไหว้ครูหรือเกริ่น

ต่อด้วยการว่าแก้กัน เรียกว่า “ประ” ถ้อยคำที่ใช้มักเป็นคำหยาบสองแง่สองง่าม นอกจากนี้ยังผูกเป็น เรื่องสมมติเป็นดับ เช่น ดับสู่ออ ลักหาพาหนี ชิงชู ฯลฯ เช่นเดียวกับเพลงปฏิพากย์อื่น ๆ เพลงน้อย มีเอกลักษณ์ที่ถูกคู่รับด้วยคำว่า “เอ้ชา” ทุกครั้ง และ เอนก นาวิกมูล (อ้างถึงใน วัฒนธรรม บุญจับ, 2532, หน้า 104-105) อธิบายบทร้องเพลงน้อยไว้ว่า เพลงน้อยมีบทร้องเป็นลักษณะของกลอนหัวเดียว เหมือนเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ โดยเฉพาะกลอน “โล” เพราะหาคำง่ายที่สุด บทหนึ่งมี 2 วรรค คำใน วรรคมีตั้งแต่ 6-10 คำ บทหนึ่ง ๆ จะมีความยาวขึ้นอยู่กับกระบวนตามตัวอย่างบทร้อง (ดูภาคผนวก ประกอบ)

เพลงพวงมาลัย

สุกัญญา สุจฉายา (2523, หน้า 53) ได้กล่าวว่า เพลงพวงมาลัยเป็นเพลงสนุกสนาน อีกชนิดหนึ่งที่มีการละเล่นลำตัดทุกคณะนิยมนำมาร้องว่าโต้ตอบกันในการแสดงเกือบทุกครั้งจำแนก ตามความยาวของเนื้อเพลงได้ 2 ชนิด คือเพลงพวงมาลัยสั้นหรือเพลงพวงมาลัยเร็ว มีความยาว 3 คำ กลอนหรือ 6 วรรค วรรคละ 4-7 คำ และเพลงพวงมาลัยยาว หรือเพลงพวงมาลัยช้า มีความยาว 6 วรรค ขึ้นไป บทหนึ่ง ๆ มีความยาวไม่จำกัด จำนวนคำก็ไม่แน่นอน แต่ประมาณ 5-8 คำ แต่บาท สุดท้ายวรรคแรกมี 4 คำ วรรคหลัง 6 คำ ตัวอย่างคำร้อง (ดูภาคผนวกประกอบ)

สุจิต บัวพิมพ์ (2538, หน้า 43) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ เพลงพวงมาลัย ไว้ว่า เป็น เพลงร้องโต้ตอบกัน สิ่งสำคัญของเพลงนี้คือขึ้นต้นด้วยคำว่า “เอ้อระเหยลอมมา... ขณะร้องจะมีการตั้งวงราวกันไปด้วยมีลูก คู่รับปรบมือเป็นจังหวะ เพลงพวงมาลัยนี้ร้องกันในแถบจังหวัด กาญจนบุรี อ่างทอง เพชรบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ซึ่งก็สอดคล้องกับที่ เอนก นาวิกมูล (2527, หน้า 197) อธิบายเกี่ยวกับวิธีร้องไว้ ดังนี้ วิธีเล่น ชายหญิง ตั้งวง โดยอยู่คนละครึ่งวงกลม แต่ละฝ่ายมีพ่อเพลง แม่เพลงข้างละหนึ่งคน นอกนั้นเป็นลูกคู่ข้างละอย่างน้อย 3 คน เมื่อพ่อเพลง ร้องเกริ่นลูกคู่จะตบมือให้จังหวะ ฝ่ายใดร้องก็จะออกมารำกลางวง เมื่อชายร้องจบหญิงจะออกมา ร้องแก้ผลัดกัน

เพลงเรือ

สุจิต บัวพิมพ์ (2538, หน้า 38) เพลงเรือ เป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างชายกับหญิง และมีลูกคู่ร้องรับ สิ่งที่เป็นลักษณะเด่นก็คือ การร้องรับของลูกคู่จะลงท้ายเพลงว่า ฮ้า... ใช้นิยมเล่น กับแถบจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดลพบุรี การเล่นเพลงเรือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะลงเรือคนละลำ พ่อเพลงแม่เพลงจะนั่งอยู่ที่คอเรือด้านหน้า ถัดไปจะเป็นคอสองและลูกคู่ เรือที่นิยมใช้จะเป็นเรือพายม้า หรืออาจจะออกเสียงว่า เรือ พะม้า แล้วแต่สำเนียง สันนิฐานว่านิยมใช้เรื่อนี้เพราะไม่โคลง ทำให้ลอยเรือได้สบาย ๆ และบรรทุกคนได้ 10 กว่าคน

เมื่อเริ่มฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายร้องเชิญก่อนเรียกว่าร้องเกริ่น ให้ฝ่ายหญิงลอยเรือเข้ามาเล่นเพลงกัน ส่วนใหญ่เนื้อหาของกรร็องจะเป็นการร้องเกี่ยวกับ พ่อเพลงแม่เพลง ถ้าเก่งมาก ๆ ก็จะร้องโต้ตอบเป็นเรื่องราว คนที่ฟังก็จะลอยเรือเกาะกันเป็นกลุ่มใหญ่ ถ้าพ่อเพลงแม่เพลงเก่ง ๆ จะเล่นกันได้ถึงก่อนรุ่ง แม่ค้าแม่ขายก็จะลอยเรือทอดกด้วยแขก ข้าวเฒ่า หรือคั่วข้าวโพดขาย เมื่อเล่นเพลงกันพอสมควรแล้ว ก็จะแยกจากกัน โดยฝ่ายชายจะพายเรือไปส่ง และนัดหมายไปพบกันว่าเพลงกันใหม่ เครื่องประกอบจังหวะจะใช้ฉิ่ง และกรับ สุกัญญา สุจฉายา (2523, หน้า 63-64) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเพลงเรือไว้ดังนี้ เพลงเรือมีบทหรือเป็นกลอนหัวเดียววรรคละ 7-10 คำ วรรคสุดท้ายคำต้องลงว่า “เอย” เอกลักษณ์ที่สำคัญ บทกระทู้ของลูกคู่ ที่สอดคล้องวรรคหลังว่า “ฮ้า ใฮ้” และปลายวรรคหลังเมื่อลงเพลงท่อนหนึ่ง ๆ ลูกคู่จะรับยาวทวนซ้ำ 2 วรรคสุดท้าย ก่อนลูกคู่จะรับว่า “ฮ้า ใฮ้ เขียบเขียบ” ตัวอย่างบทหรือ (ดูภาคผนวกประกอบ)

เพลงอีแซว

แต่เดิมใช้ร้องขำเข่ากันระหว่างชายกับหญิงโต้ตอบกันสั้น ๆ ต่อมานิยมร้องยาว ๆ โต้ตอบกันเป็นเพลงตับ (หมายถึงเรื่องยาวเป็นตับ หลาย ๆ บท) และใช้ร้องเป็นอาชีพได้ในโอกาสต่อมานิยมเล่นแถบจังหวัดอ่างทอง สุพรรณบุรี คำลงท้ายมักจะลงด้วยคำว่า ชะแล้ว จังหวะของเพลงกระชั้น สนุก รั้าใจ นิยมใช้การร้องแทนการตบมือ ปัจจุบันเพลงอีแซวยังคงอาชีพรับจ้างเล่นตามงานต่าง ๆ อยู่โดยเฉพาะแถบจังหวัดสุพรรณบุรี (สุจริต บัวพิมพ์, 2538, หน้า 47) เพลงอีแซว เป็นเพลงอยู่ในจังหวะเร็ว ผู้ร้องต้องคล่องแคล่ว มีปฏิภาณว่องไวมาก แต่การร้องเพลงอีแซว มักร้องในกระบวนเกี่ยวต่าง ๆ เท่านั้น (มนตรี ตราโมท, 2518, หน้า 38) เพลงอีแซว เป็นกลอนหัวเดียวเหมือนเพลงฉ่อยและเพลงปฏิพากย์อื่น ๆ เอนก นาวิกมูล (2527, หน้า 233) ได้ยกตัวอย่างบทหรือ (ดูภาคผนวกประกอบ)

สรุปความได้ว่า เพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่ได้นำมาตัดร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในการแสดงนั้นจะมีลักษณะ คำกลอนแบบ กลอนหัวเดียว เช่นเดียวกับเพลงลำตัด นักแสดงสามารถนำเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ มาร้องในการแสดงลำตัด สามารถที่จะนำร้องตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ การตกลงระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง และตามคำขอของผู้ชม

การแต่งกายของนักแสดง

อมรา กล้าเจริญ (2527, หน้า 42-47) กล่าวถึงเครื่องแต่งกายของผู้แสดงลำตัดว่าการแต่งกาย ชายนุ่งผ้าโจงกระเบนสีสด ใต้เสื้อคอพวงมาลัยแขนสั้น ลายดอก ถ้าเป็นสีพื้น ก็เป็นผ้าที่มีเนื้อมัน สีสดใสมีผ้าคาดเอว ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบน นิยมสวมเสื้อคอกลมหรือคอปกคออ่อนข้างลึก แขนกุด นิยมตัดด้วยผ้ายกดิ้นหรือปักเลื่อม

เอนก นาวิกมูล (2527, หน้า 81) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ฝ่ายชาย นุ่งโจงกระเบน สีสด ใส่เสื้อคอพวงมาลัยหรือ คอกกลม มีกระดุม 3 เม็ด มีลวดลายสดใส เรียกว่า “เสื้อมีสกริ” และมีผ้าขาวม้าคาดพุงฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนเช่นเดียวกัน แต่เสื้อที่ใส่สีหลายแบบไม่มีแบบแผนนัก เช่น คอกกลม คอแหลม คอปาด มักมีเครื่องประดับประเภท แหวน กำไล สร้อยคอ มีผ้าคาดเอวเหมือนฝ่ายชาย สีสวยงามแต่ไม่ใช่ผ้าขาวม้า

ปัจจุบันเครื่องแต่งกายของนักแสดงลำตัดฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะนุ่งโจงกระเบน โดยการนุ่งโจงกระเบนของนักแสดงลำตัดจะมีเอกลักษณ์ คือ นุ่งแบบจับจีบหน้านาง ฝ่ายชายสวมเสื้อสีพื้น หรือลายดอก ตามชอบ เป็นเสื้อคอกกลม มีกระดุม 3 เม็ด ส่วนฝ่ายหญิงจะมีความสวยงามมากกว่าเสื้อของฝ่ายหญิงในสมัยนี้นั้นจะมีการปักเลื่อมให้มีลวดลายสวยงาม ส่วนรูปแบบก็ตามความชอบของแต่ละบุคคล (ชัยวัฒน์ ดีวุ่น, 2559, 25 มิถุนายน, สัมภาษณ์)

ก่อนนี้นักแสดงลำตัดจะนิยมนุ่งโจงกระเบนด้วยผ้าม่วง ผ้าม่วงนั้นเป็นผ้าที่ทอมาจากประเทศจีน นำมาขายในประเทศไทย หากใช้ผ้าม่วงในการนุ่งโจงกระเบน นุ่งสวยพองและได้สัดส่วน แต่ปัจจุบัน ผ้าม่วงไม่มีจำหน่าย ปัจจุบันจึงนิยมใช้เป็นผ้ามันแล้วมากกว่ากัน หรือใช้ผ้าไทยอื่น ๆ แต่ไม่ใช่ผ้าลาย ลำตัดจะนุ่งผ้าพื้น สวมเสื้อลายดอก หรือว่าสีพื้น โทนเดียวกับผ้านุ่งหรือสีตัดกับผ้านุ่ง แล้วแต่ความชอบ (วิสัน ลิ้มแก้ว, 2559, 12 เมษายน, สัมภาษณ์)



ภาพที่ 2-1 ผ้าม่วงที่นักแสดงลำตัดนิยมใช้ในการนุ่งโจงกระเบนในอดีตของ นายวิสัน ลิ้มแก้ว

สามารถสรุปได้ว่า การแต่งกายของนักแสดงลำตัด คือ ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จะนุ่งโจงกระเบน และมีมีผ้าคาดเอว ฝ่ายชายจะสวมเสื้อสีสด ทั้งสีพื้น หรือมีลายดอก ลักษณะคอกลม ส่วนฝ่ายหญิงสวมเสื้อที่มีหลากหลายรูปแบบ ไม่มีแบบแผน อาจจะเป็นคอกลม คอปก ก็ได้ สวมเครื่องประดับ เช่น สร้อย แหวน กำไล

ดนตรีประกอบการแสดง

วาสนา ต้นสารี (2532, หน้า 34) กล่าวว่า ดนตรีประกอบที่ใช้ในการแสดงลำตัดนั้นใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะเท่านั้น เช่น รำ ฆ้อง และกรับ โดยมีรำฆ้องเป็นตัวนำ มีฆ้องและกรับเป็นส่วนประกอบ รำฆ้องที่ใช้ 4-5 ใบ แต่จะมีอยู่ใบหนึ่งที่ตีไม่พร้อมกับใบอื่นคือจะตีขัดกับใบอื่น

วิชา เชาวศิริ (2541, หน้า 26) ได้อธิบายว่าดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง เป็นเพียงดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะเท่านั้น ได้แก่

1. รำฆ้องลำตัด เป็นกลองขนาดใหญ่ หน้ากว้างประมาณ 48 เซนติเมตร ตัวรำฆ้องยาวประมาณ 13 เซนติเมตร ขึ้นหนังหน้าเดียว ในการละเล่นลำตัด แต่เดิมใช้กลองรำฆ้องตั้งแต่ 5 ใน 8 ใบ และถึง 12 ใบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการประชันจะมีกลองรำฆ้องของแต่ละฝ่ายด้วย ซึ่งปัจจุบันมักจะใช้กลองรำฆ้องเพียง 4 ใบ

2. ฆ้อง
3. ฉาบ
4. กรับ
5. โหม่ง (ขณะหวังเต๊ะใช้)

ปัจจุบัน ทุกคณะ จะใช้เฉพาะเครื่องประกอบจังหวะ หลัก ๆ มีแค่ 4 ชนิด คือ รำฆ้องลำตัด จำนวน 4 ใบ ฆ้อง ฉาบ และกรับ

การแสดงลำตัดถือเป็นเพลงพื้นบ้าน เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น คณะจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2551) ได้พูดถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ว่าเป็นสมบัติของท้องถิ่นและสังคมไทย ตลอดจนประชาชนชาวไทย จึงเป็นสิ่งที่ควรช่วยกันสงวนรักษาและจะพัฒนาไว้มิให้สูญหายไปจากสังคม ต้องยอมรับว่า หากไม่มีการรวบรวมค้นหา สืบหา หรือบันทึก สิ่งที่มีค่านี้ ก็จะสูญหายไปแต่การที่จะสงวนรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านมิให้สูญหาย ย่อมมิใช่นำเข้ามาเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น วัฒนธรรมพื้นบ้านจะต้องมีบทบาทในการสร้างสรรค์ชีวิตในสังคมไทยด้วย ควรคิดว่าทำอย่างไรจึงจะช่วยลูกหลานให้เติบโตขึ้นมาในบรรยากาศของความเป็นไทย เพราะจะช่วยเป็นเครื่องกล่อมเกล้าชีวิตจิตใจลูกหลานไทย ให้รักความเป็นไทย ภูมิใจและมั่นใจในความเป็นคนไทยอย่างแท้จริง ประเทศชาติจะดำรงอยู่รอดได้ด้วยคามมั่นคงแห่งเอกลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมของคนในประเทศ การส่งเสริมและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย จึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็น การจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงจะรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย อันดงามให้ยั่งยืนคู่กับชาติไทยได้ตลอดไป

ประวัติความเป็นมาของคณะลำตัด

1. คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น

ไฉน เลาะเงิน เพศชาย อายุ 53 ปี อยู่บ้านเลขที่ 16 แขวงคลองสามวา เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต อาชีพหลักในปัจจุบันรับราชการ และเป็นหัวหน้าคณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น เริ่มเรียนการแสดงลำตัดมาตั้งแต่อายุ 15 ปี (ไฉน เลาะเงิน, 2559, 28 มีนาคม, สัมภาษณ์)

ดร.ไฉน เลาะเงิน หัวหน้าคณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น ได้เล่าประวัติ ความเป็นมาของคณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น ดังนี้ ดร.ไฉน เลาะเงิน เริ่มเรียนการแสดง ลำตัดตั้งแต่อายุ 15 ปี สาเหตุที่ไปเรียนเรียนนั้น เพราะมีความชอบในเพลงพื้นบ้าน มีความสนใจใน เพลงพื้นบ้าน จึงไปเรียนกับครูเพลงอาชีพ ให้เขาสอนร้องสอนรำให้ แรกเริ่มได้ไปเรียนอยู่กับครูมิ่ง น้อยฉวี ครูสังเวียน น้อยฉวี ครูเสงี่ยม ครูไพโรจน์ ครูแม่ละไม และครูแม่ไสว (ปัจจุบันครูเพลง ทุกท่านเสียชีวิตแล้ว) เมื่อฝึกฝนไปได้สักระยะหนึ่งได้เริ่มทำการแสดงอยู่ในคณะแม่สังเวียน ตอนนั้นเป็นเพียงลูกน้องเป็นตัวแสดงตามที่ได้รับมอบหมาย เกี่ยวกับประสบการณ์มาเรื่อย ๆ ด้วยความมุ่งมั่น ด้วยความมุ่งมั่นของ ดร.ไฉน เลาะเงิน สามารถก่อตั้งคณะด้วยตัวเองได้ ในปี พ.ศ. 2532 ใช้ชื่อคณะ ลำตัดอาจารย์ไฉน ลูกเมืองมื่น คำว่าลูกเมืองมื่นนั้นมาจาก คนทุ่งเมืองมื่น เพราะ ดร.ไฉน เลาะเงิน เกิดที่ทุ่งมีนบุรี ในตอนนั้นก็เริ่มรับงานเอง ควบคุมวงเอง หางานการแสดง ให้กับลูกน้องในวงเอง ทำเองทั้งหมด เมื่อจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในปี พ.ศ. 2552 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ลำตัด ดร.ไฉน ลูกเมืองมื่น และใช้มาจนถึงปัจจุบัน

ดร.ไฉน เลาะเงิน มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงน้อย เพลงเรือ เพลงลำตัด โดยเฉพาะลำตัด 12 ภาษา ได้ทั้งหมด 12 ภาษา 12 ทำนอง ได้อธิบายเกี่ยวกับลำตัด 12 ภาษา ให้ฟังว่า 12 ภาษาในที่นี้ คือภาษาลำตัด หมายถึงว่า จะต้องแสดงเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านได้แทบทุกชนิด ทุกภาคของประเทศไทย คำว่าภาษาในที่นี้ อัน ได้แก่ เพลงน้อย เพลงโคราช เพลงลิเก โนราห์ เพลงลิเกสุลุ ลำตัดภาษาลาว อันนี้จะร้องเป็น ทำนองลาว ลำตัดมอญ ลำตัดจีน จีนก็ต้องร้องเป็นภาษาจีน ลำตัดแขก ลำตัดมลายู ทำนองมลายู ลำตัดแขกทำนองมลายู เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงลูกทุ่ง ทำนองเพลงลูกทุ่ง

ทางคณะเคยได้รับเชิญจากรายการคุณพระช่วย ให้ไปออกรายการประชันกลอนสด และได้รับเชิญไปแสดงในงานสำคัญต่าง ๆ เช่น ในปี พ.ศ. 2542 งานวันแม่แห่งชาติ 12 สิงหาคม งาน 72 พรรษา ราชภัฏเฉลิมพระเกียรติที่เวทีใหญ่ สวนอัมพร และงานวันพ่อแห่งชาติ 5 ธันวาคมหาราช ใน พ.ศ. 2545 งาน 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ์ ณ เวทีใหญ่ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ และเฉลิมฉลองอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี ในเทศกาลประเพณีสงกรานต์ไทย ในปัจจุบันก็ยังได้รับเชิญไปแสดงในงานดังกล่าวเป็นประจำต่อเนื่องกันทุกปี และในปี พ.ศ. 2556 ดร. โจน เลาะเงิน ยังได้รับรางวัล “คนดีของสังคมไทย” สาขาส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน จาก นิตยสารเส้นทางไทย และต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ก็ได้รับรางวัลจากมูลนิธิเพื่อสังคมไทย เส้นทางไทย ได้มอบรางวัล “คนดี ความดี แทนคุณแผ่นดิน” สาขาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม



ภาพที่ 2-2 ดร. โจน เลาะเงิน หัวหน้า คณะตำตัมหาบัณฑิต โจน ลูกเมืองมื่น

คณะลำดับมหาดำรง ไลน์ ลูกเมืองมีประวัติความเป็นมาโดยมีหัวหน้าคณะคือ ดร. ไลน์ เลาะเงิน ผู้ที่มีประสบการณ์การแสดงมา 42 ปี นับตั้งแต่ที่เริ่มเรียนการแสดงตั้งแต่อายุ 15 ปี กับครูเพลงอาชีพ เริ่มก่อตั้งคณะของตนเองเมื่อปี พ.ศ. 2532 โดยใช้ชื่อว่าลำดับอาจารย์ ไลน์ ลูกเมืองมี และได้มาเปลี่ยนชื่อเป็นลำดับ ดร. ไลน์ ลูกเมืองมี เมื่อปี พ.ศ. 2552 นับเป็นเวลาถึง 27 ปี และยังทำการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน

2. คณะ ส. บงกช อยุรยา

นายวิสัน ลิ่มแก้ว เพศชาย อายุ 46 ปี อยู่บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 4 ตำบลศาลาลอย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร อาชีพหลักในปัจจุบัน หัวหน้าคณะ ส.บงกช อยุรยา เริ่มเรียนการแสดงลำดับมาตั้งแต่อายุ 19 ปี มีความเชี่ยวชาญในด้านเพลงพื้นบ้าน ทำขวัญนาค และ โขนสด (วิสัน ลิ่มแก้ว, 2559, 12 เมษายน, สัมภาษณ์)

ก่อนที่จะก่อตั้งคณะลำดับเป็นของตนเองนั้น นายวิสัน ลิ่มแก้ว ได้เริ่มเรียนลำดับกับแม่ฉันทนา หัวหน้าคณะฉันทนา (ปัจจุบันคณะฉันทนามีบุตรสาวในการสืบทอดและยังคงรับงานการแสดง ได้ทราบข่าวว่าปัจจุบันอยู่ในซอยวัดบางน้ำชน กรุงเทพมหานคร) ตอนอายุประมาณ 19 ปี นายวิสัน ได้มีโอกาสไปเล่นดนตรีที่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในขณะเดียวกัน คณะฉันทนาได้มาแสดงในงานเดียวกัน ทำให้มีโอกาสได้พบและพูดคุยขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ แต่ตอนนั้นยังไม่ได้เรียน เพราะต้องไปเผยแพร่วัฒนธรรมที่ประเทศจีน ที่มณฑลยูนนาน หลังจากกลับมาจากงานนั้นจึงได้กลับไปขอหัดการแสดงลำดับกับแม่ฉันทนา และเริ่มเล่นลำดับโดยรับบทเป็นพระเอก ในคณะฉันทนา วิธีการฝึกก็ใช้ระบบท่องจำ คือ หากจะแสดงในวันรุ่งขึ้น ก็ท่องคำร้องในตอนกลางคืน และบางทีก็มีเล่นสดบ้าง ก็มีการกระชับกันระหว่างนักแสดง เพราะเป็นคนที่ฝึกได้ และชื่นชอบในเพลงพื้นบ้านจึงเป็นเหตุให้สามารถเข้าใจได้ง่ายและมีไหวพริบทางด้านนี้อยู่บ้าง

ในช่วงที่เล่นอยู่ที่คณะฉันทนานั้น มีงานการแสดงทุกเดือน เพราะลำดับคณะฉันทนา เรียกได้ว่ามีชื่อเสียงอยู่พอสมควร เป็นคณะลำดับระดับแนวหน้า ในสมัยนั้นมีเล่นตามห้องอาหารด้วย เดินสายอยู่ตลอด และลำดับคณะฉันทนายังมีโอกาสได้ไปอัดวีดีโอจำนวน 3 ม้วน ให้กับ ST Video (ST Video คือ บริษัทที่ผลิตบันทึกการแสดงในรูปแบบโฮมวิดีโอ) ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจแย่มาก เพราะผลกระทบจากช่วงที่เรียกว่า วิกฤตต้มยำกุ้ง ในปี พ.ศ. 2540 ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยแย่ หลายบริษัทมีการปิดตัวลง วงการลำดับก็เริ่มซบเซา งานการแสดงงานจ้างก็เริ่มน้อยลงเรื่อย ๆ นายวิสัน ลิ่มแก้ว จึงได้มีโอกาสย้ายกลับมาอยู่บ้านที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ช่วงแรก ๆ ก็เล่นกับลำดับคณะอยุรยา คือเล่นในคณะของเพื่อน ๆ ที่รู้จักก่อน และหลังจากประมาณปี พ.ศ. 2542 เริ่มก่อตั้งคณะ ส.บงกช อยุรยา โดยชื่อคณะได้มีการตั้งไว้แล้ว

ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วงการการแสดงลำตัดเพราะมีความคิดฝันอยากมีคณะเป็นของตนเองมานานแล้ว ปัจจุบันคณะ ส.บงกช อยุรยา รับงานการแสดงหลากหลายประเภท ทั้งการแสดงลำตัด การแสดง ปี่พาทย์มอญ ทำขวัญนาค การแสดงโขนสด การแสดงกลองยาว เป็นต้น



ภาพที่ 2-3 นายวิสัน ลิ้มแก้ว หัวหน้าคณะ ส. บงกช อยุรยา

คณะส.บงกช อยุรยามีประวัติความเป็นมาโดยมีหัวหน้าคณะคือ นายวิสัน ลิ้มแก้ว ผู้ที่มีประสบการณ์การแสดงมา 27 ปี นับตั้งแต่ที่เริ่มเรียนการแสดงตั้งแต่อายุ 19 ปี เป็นผู้ก่อตั้งคณะขึ้นเองเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยใช้ชื่อว่าคณะส.บงกช อยุรยา โดยทางคณะ อยุรยา จะรับงานการแสดงหลากหลายประเภท ทั้งการแสดงลำตัด การแสดงปี่พาทย์มอญ ทำขวัญนาค การแสดงโขนสด การแสดงกลองยาว ถือว่าเป็นคณะที่มีการแสดงพื้นบ้านครบวงจร

3. คณะจริญ บ่อตะโล่

นายจริญ นาคดี เพศชาย อายุ 56 ปี อยู่บ้านเลขที่ 44/33 ตำบลคลองสวนพุ อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลัก
ในปัจจุบัน รับจ้างทั่วไปและเป็นหัวหน้าคณะ จริญ บ่อตะโล่ นายจริญ นาคดี เริ่มเรียนการแสดง
ลำตัดเมื่ออายุ 23 ปี มีความเชี่ยวชาญในด้านเพลงพื้นบ้าน (จริญ นาคดี, 2559, 13 เมษายน,
สัมภาษณ์)

นายจริญ นาคดี มีบิดามารดาเป็นนักแสดงลำตัด จึงได้รับการถ่ายทอดการแสดงลำตัด
จากมารดา ซึ่งเป็นแม่เพลง และเป็นหัวหน้าคณะลำตัดแม่อนงค์ เสียงทิพย์ (คณะแม่อนงค์ เสียงทิพย์
ในอดีตเป็นคณะลำตัดที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ถ่ายทอดการแสดงให้ลูกหลาน
เพื่อยึดอาชีพลำตัดจนสามารถไปตั้งคณะเป็นของตนเองได้) แรกเริ่มนายจริญ นาคดี ได้ฝึกตีกลอง
รำมะนา และมีตำแหน่งเป็นผู้ตีกลองรำมะนาประจำคณะ จนถึงตอนอายุ 23 ปี จึงเริ่มฝึกร้องเพลง
ลำตัด และเริ่มแสดงเป็นคอสาม คือตัวโจ๊ก ตัวตลกประจำคณะ ไม่เคยแสดงเป็นพระเอก เนื่องจาก
โดยส่วนตัวเป็นคนสนุกสนานและมีอารมณ์ขัน นายจริญ นาคดี กล่าวว่า โดยปกติแล้วคอสามจะ
เป็นตัวที่ถือว่ามีความสามารถสูง เพราะต้องรับบทบาทในการสร้างเสียงหัวเราะ และคอยส่งเรื่องให้
มีความสนุกสนานยิ่ง ๆ ขึ้นไป ทำการแสดงอยู่ในคณะแม่อนงค์ได้ระยะหนึ่ง ก็ได้สมรสกับนางมณี
นาคดี จึงแยกตัวออกมามีครอบครัว และได้มาร่วมแสดงกับคณะ ไพรัช บ่อตะโล่ ต่อมาเมื่อ
นางไพรัช หัวหน้าคณะไพรัช บ่อตะโล่ เสียชีวิต จึงได้แยกมาตั้งคณะลำตัดเป็นของตนเอง โดยใช้
ชื่อคณะ จริญ บ่อตะโล่ ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2540 ปัจจุบันยังคงรับงานการแสดงลำตัด แต่ก็มี
การไปรับเล่นให้กับคณะอื่น ๆ บ้าง และมีการเชิญจากคณะอื่นมาเล่นคณะตนบ้าง เนื่องจาก
นักแสดงลำตัดนั้นไม่ค่อยมี เพราะเสียชีวิตไปจำนวนมากแล้ว สมัยก่อนช่วงที่มีงานมาก จะเป็นช่วง
เทศกาล เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ จนถึงเดือนพฤษภาคม แล้วมาหยุดช่วงเข้าพรรษา
ประมาณ 3 เดือน และจะมีงานมากขึ้นอีกช่วงอาทิตย์ล่อยกระทาง แต่ในปัจจุบันเอาแน่นอนไม่ได้
งานจ้างส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากช่วงเทศกาล จะมาจากงานแก้บน งานประจำปีของวัด เป็นส่วนใหญ่
ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2557 นายจริญ นาคดี ได้รับโล่รางวัลเชิดชูเกียรติผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่น จาก
กรมการพัฒนาชุมชน ในงานนิทรรศการ “มหกรรมคืนความสุขให้ชุมชน ด้วยหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท”



ภาพที่ 2-4 นายจรัญ นาคดี หัวหน้าคณะ จรัญ บ่อตะโล่

คณะ จรัญ บ่อตะโล่ มีประวัติความเป็นมา หัวหน้าคณะนายจรัญ นาคดี รับช่วงต่อมาจาก คณะ แม่ไพรัช บ่อตะโล่ หลังจากที่นางไพรัช เสียชีวิต จึงได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น คณะจรัส บ่อตะโล่ นายจรัญ นาคดี มีประสบการณ์ในการแสดงลำตัดเป็นเวลา 33 ปี นับเริ่มเรียนการแสดงลำตัดตั้งแต่อายุ 23 ปี จากมารดา ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะลำตัด แม่อนงค์ เสียงทิพย์ ปัจจุบันยังคงรับงานการแสดงลำตัด และรับเชิญไปเล่นในคณะอื่น ๆ ด้วย

4. คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ

นางสมบูรณ์ ภคากิจ เพศหญิง อายุ 61 ปี อยู่บ้านเลขที่ 25/3 ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลักในปัจจุบัน แม่บ้าน และเป็นแม่เพลงคณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ (หวังเต๊ะ หรือนายหวังดี นิมา

ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2531 สาขาศิลปะการแสดง) เริ่มเรียนการแสดงลำตัดเมื่ออายุ 11 ปี มีความเชี่ยวชาญในด้านเพลงพื้นบ้าน (สมบุรณ์ ภาคากิจ, 2559, 13 เมษายน, สัมภาษณ์)

นางสมบุรณ์ ภาคากิจ รับบทบาทเป็นตัวโจ๊ก ฝ่ายหญิง หรือทางภาษาลำตัดเรียกว่า คอสาม เริ่มเรียนการแสดงลำตัดเมื่อตอนอายุ 11 ปี โดยเรียนจากครูชาญชัย ผู้เป็นน้าชาย และเป็นหัวหน้าคณะ ชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ แม่สมบุรณ์ได้เล่าว่า ครูชาญชัยผู้เป็นน้าชายของคนนั้น เป็นลูกศิษย์คนแรกของครูหวังเต๊ะ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง หลังจากที่เล่นลำตัดในคณะหวังเต๊ะมาได้ระยะเวลาที่เหมาะสม ก็เก็บเกี่ยวประสบการณ์ได้พอสมควรแล้ว ครูชาญชัยก็ส่งหลานชายชื่อว่าปรีชา หรือครูปรีชาเข้าไปเป็นลูกศิษย์ของครูหวังเต๊ะอีกคนหนึ่ง ส่วนตัวครูชาญชัยได้แยกออกมาตั้งคณะอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ชื่อคณะว่า ชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลามากกว่า 40 ปีแล้ว ส่วนตัวแม่สมบุรณ์นั้น เริ่มเรียนการแสดงลำตัดตั้งแต่จบประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โดยตนจะเล่นเป็นตัวโจ๊ก ส่วนน้องสาวตนคือ นางสมจิตต์ เอี่ยมศักดิ์ จะเล่นเป็นนางเอก แม่สมบุรณ์กล่าวว่า ลำตัดนั้น คือการตัดสิ่งละอันพันละน้อย มาจากเพลงต่าง ๆ ถึงได้เรียกว่าเพลงลำตัด ต้องร้องให้ได้หลายภาษา หลายทำนอง ทั้งร้องเป็นภาษามอญ ภาษาแขก หรือร้องทำนองเพลงอีแซว ทำนองเพลงเกี่ยวข้าว ทำนองเพลงเรือ ทำนองเพลงน้อย พ่อเพลงแม่เพลงในรุ่นของแม่สมบุรณ์นั้นต้องร้องได้หมดทุกอย่าง เพราะในการแสดงต้องใช้ทำนองเพลงเหล่านี้ แต่เด็กสมัยนี้คงหาได้ยากที่จะทำได้ ตอนแรกเริ่มที่เรียนนั้นจะต้องมีสมุดมาจดเนื้อเพลง แล้วก็เอาไปท่องให้เข้ากับจังหวะ พวกเนื้อเพลงก็เอามาจากครูหวังเต๊ะ แล้วก็แม่ศรีนวล หรือคุณตาก็แต่งเพลงใหม่ให้ร้องบ้าง ก็และยึดอาชีพลำตัดมาจนถึงทุกวันนี้



ภาพที่ 2-5 นางสมบูรณ์ ภาคากิจ แม่เพลง คณะ ชาลูนชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ

คณะ ชาลูนชัย ศิษย์ หวังเต๊ะคณะ ชาลูนชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ มีครูชาลูนชัย เป็นหัวหน้าคณะ โดยครูชาลูนชัย ได้เรียนการแสดงลำตัดมาจากครูหวังเต๊ะ จึงได้ตั้งชื่อคณะว่า คณะ ชาลูนชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ ก่อตั้งคณะมามากกว่า 40 ปีและยังคงรับงานการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภาษาไทย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

มาลัย เหล่าประเสริฐ (2546) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การใช้เพลงพื้นบ้านลำตัดพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนวัดหน้าไม้ จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชา

ภาษาไทย ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เพลงพื้นบ้านลำตัดประกอบการเรียนกับที่เรียนตามแนวคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้เพลงพื้นบ้านลำตัดประกอบการเรียนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนตามแนวคู่มือครู และเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทยของกลุ่มนักเรียนที่เรียน โดยใช้เพลงพื้นบ้านลำตัดประกอบการเรียน สูงกว่าเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนที่เรียนตามแนวคู่มือครู

ไฉน เลาะเงิน (2552) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ลำตัดภาคกลาง: การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านศิลปะการแสดงเชิงพาณิชย์” เป็นงานวิจัยที่มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัญหาปัจจุบัน องค์ประกอบ ขั้นตอนการแสดงลำตัดภาคกลางซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านภาคกลาง และเพื่อสร้างรูปแบบการประยุกต์ลำตัดภาคกลางเพื่อส่งเสริมศิลปะการแสดงเชิงพาณิชย์ ปัจจุบันลำตัดภาคกลาง มีปัญหาการสืบทอดคือ บุตรหลานไม่ให้ความสนใจ และไม่เห็นความสำคัญของการแสดงลำตัด โดยให้เหตุผลว่าการแสดงลำตัดเป็นเรื่องยุ่งยาก ร้อยยากและเสียงตนเองไม่ไพเราะ ทำให้อ่อนแอจากขาดบุคลากรที่จะถ่ายทอดและสืบทอดต่อเพลงแม่เพลงลำตัดได้ ลำตัดอาจสูญหายไปจากสังคมไทย จึงควรอนุรักษ์พัฒนาและประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านนี้ให้เป็นศิลปะการแสดงเชิงพาณิชย์ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรสนับสนุนให้มีการแสดงลำตัดใน โอกาสต่าง ๆ จัดลำตัดให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำสื่อเผยแพร่และจำหน่ายในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มต่อไป

มนต์เทียน สกุลณี (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นด้านศิลปะเพลงพื้นบ้าน ลำตัดขององค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น เพื่อฟื้นฟูศิลปะเพลงพื้นบ้านการแสดงลำตัด ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ โดยมุ่งศึกษาถึงรูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชน ที่มีอยู่เดิมและมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เพื่อฟื้นฟูศิลปะเพลงพื้นบ้านการแสดงพื้นบ้านลำตัดในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ ผลการวิจัยนั้นพบว่า รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นด้านศิลปะเพลงพื้นบ้านลำตัดนั้น ต้องเริ่มด้วยการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน ในการที่จะช่วยกันเก็บรักษาและสืบสานศิลปะเพลงพื้นบ้านลำตัดที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป วิธีดำเนินการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านลำตัด คือการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้แสดง การปรับรูปแบบของเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพสังคม การให้การศึกษาระดับปฐมวัยแก่ชุมชน การส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การมีระบบปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม การใช้สื่อใน

การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ต้องเกิดจากมีการเรียนรู้และมีความรอบรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน อีกทั้งยังต้องหมั่นฝึกฝนเอง และพัฒนาตนเอง โดยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อจะได้เกิดประโยชน์ร่วมกัน

วรงค์ดี วรยศ (2554) ทำการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไช จังหวัดขอนแก่น มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน ทำนองสินไชบ้านโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไช และเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองสินไช จังหวัดขอนแก่น ในปัจจุบัน ได้รับความนิยมนักคนรุ่นใหม่ น้อย ผู้ชมส่วนใหญ่หันไปสนใจหมอลำร่วมสมัย ที่นำเอาวงดนตรีลูกทุ่ง มาเล่นผสมผสานกับการลำเรื่องต่อกลอน สอดแทรกสลับฉากด้วยการแสดงตลก หรือการแสดงที่หลากหลายเรียกความสนใจผู้ชมตลอดเวลา เป็นเหตุให้หมอลำทำนองสินไช ประสบปัญหา งานแสดงน้อย หรือไม่มีงานแสดงติดต่อกันหลายปี หมอลำทำนองสินไชหลายคนหันไปแสดงหมอลำทำนองใหม่ตามสมัยนิยมหรือไปประกอบอาชีพอื่น ยิ่งไปกว่านั้นภาครัฐไม่เห็นความสำคัญ ขาดการอนุรักษ์ส่งเสริม ไม่มีงบประมาณสนับสนุน แนวทางอนุรักษ์ พบว่าเนื้อเรื่องหมอลำสินไช เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาคติธรรมสอนใจที่ลูกหลานควรได้รับการสืบทอด การยกย่องยกย่อง การแต่งกายของตัวละครบ่งบอกถึงสภาพอ่อนโยน เหมาะสมกับสถานการณ์ เครื่องดนตรี จังหวะลีลาการละเล่น การฟ้อนรำสวยงาม พร้อมเพรียง บ่งบอกถึงความรัก ความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียวของคนในชุมชน แนวทางพัฒนา พบว่าการแต่งกายของผู้แสดงได้รับการพัฒนาตามสภาพ เช่น การนำเครื่องประดับมาตกแต่งเสื้อผ้าของพระยาสุรราช และตัวเอกในเรื่อง ได้แก่ สินไช สีโท และสังข์ทอง เดิมเคยสวมเสื้อเชิ้ตสีขาว ได้พัฒนาเป็นเสื้อหลากสี เช่น เสื้อสีแดง สีฟ้า สีเหลืองก็จะใช้ สีเดียวกันทั้งสามคน และด้านหน้าเวที แสง สี เสียง ตลอดจนการจัดฉาก ได้พัฒนา ตามกำลังความสามารถเนื่องจากขาดงบประมาณ

บุญเดิม พันรอบ (2556) ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมจีนที่ศาลเจ้าในภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิด ความสำคัญของวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนประเภท สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ภาษาและวรรณกรรมที่ศาลเจ้าในภาคตะวันออก การวิจัยได้นำเสนอแนวความคิดเพื่อการอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และวรรณกรรม และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ จัดทำระบบสารสนเทศ สร้างความร่วมมือกับชุมชนและการปรับปรุงภูมิทัศน์ และการประสานงานร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ศาลเจ้า นอกจากอาคารสถาปัตยกรรมและโครงสร้างอาคาร ที่ต้องอนุรักษ์อย่างรีบด่วน ประกอบด้วย ประติมากรรมรูปเคารพ จิตรกรรมสัญลักษณ์ศิริมงคลหรืองานศิลปกรรมตกแต่ง

อาคาร การวางผังบริเวณหรือแผนผังอาคาร บรรยากาศเสียงสงบศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรม ปัญหาที่พบบ่อยคือปัญหาด้านกายภาพของสถาปัตยกรรม กรณีที่ศาลเจ้าตั้งอยู่ในย่านประวัติศาสตร์ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ พร้อมกับสามารถเข้าถึงศาลเจ้าได้ เช่น เส้นทางสะดวก มีป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายสารสนเทศข้อมูลที่จำเป็น มีสถานที่จอดรถเพียงพอสำหรับผู้เข้าเยี่ยมชมสักการะสำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การอนุรักษ์ศาลเจ้าไม่ใช่ทำเพื่อความสวยงามแต่เป็นการบูรณะเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนที่อยู่อาศัยให้กลับมีพื้นที่สาธารณะ การศึกษาเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน ศาสนาสถานในประเทศไทยก็พบว่ามีปัญหาคล้ายคลึงกันด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ตามความเหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานทั้งภายในวัดและสภาพแวดล้อมของวัด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภาษาต่างประเทศ

Wiese (1956) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม (Cultural change) สรุปได้ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรม ทุกสาขาทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ หรือวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ทั้งความเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งของ หรือเรื่องราวเนื่องจากวัฒนธรรม เป็นผลผลิตของกิจกรรมระหว่างมนุษย์การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั่วไปมีสาเหตุ 2 วิธี คือ (1) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในวัฒนธรรม โดยมีตัวการสำคัญ คือการประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ได้แก่ การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ (Technological invention) และการประดิษฐ์คิดค้นทางสังคม (Social invention) ได้แก่ การคิดสร้างกฎหมายหรือขนบธรรมเนียม ประเพณีใหม่ ๆ ศิลปวัฒนธรรมแนวใหม่ (2) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือการแพร่กระจาย (Diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น และการยืมทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing) ได้แก่ การขอยืมทางวัฒนธรรม มีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมตัวเอง

Nettl (1964) ได้ศึกษาในหนังสือ The Method in Ethnomusicology ว่าดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเพราะดนตรีเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาให้มีความสอดคล้องกับลักษณะของแต่ละสังคม จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยเพื่อรับใช้สังคมนั้น ๆ และยังได้กล่าวถึง บทบาทของดนตรีในสังคมแบบดั้งเดิมว่า ดนตรีจะปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมของชนทุกกลุ่มเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงบางประการของสังคมในอดีต

Allison (1980) ได้ศึกษาวิจัยความแตกต่างทางวัฒนธรรมพบว่า สามารถพิจารณาได้ทั้งด้านธรรมชาติ และพัฒนาการของวัฒนธรรม แรงปะทะ ผลกระทบ และอิทธิพลของแต่ละวัฒนธรรมได้หล่อหลอมโครงสร้างอันทรงคุณค่าต่อการดำรงอยู่ ทั้งในระดับจิตสำนึกและ

จิตใต้สำนึก การศึกษาพิจารณาธรรมชาติของวัฒนธรรมอื่น ๆ ย่อมกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้างขวางในวัฒนธรรมของตน ปรากฏการณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม (Cultural art phenomenon) ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะดำรงอยู่ด้วยรูปแบบและความหมายปรากฏชัดในผลงานศิลปะเด็ก ศิลปะในแต่ละวัฒนธรรมมิใช่เพียงการก่อให้เกิดการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมในวัฒนธรรมนั้นเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อเพื่อการตัดสินใจว่าจะไรควรเป็นสาระสำคัญ ที่พึงแสดงออกในรูปแบบอันเป็นรูปธรรมอีกด้วย

White (1981) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับธุรกิจการแสดง พบว่าเป็นเรื่องยากที่จะได้รับคำตอบที่น่าพอใจ ต่อคำถามด้านปัจจัยที่ศึกษาด้านระดับของธุรกิจการแสดงในแหล่งวิจัยอิสระมากมายที่พยายามจะอธิบายด้านธุรกิจการแสดงพยายามที่จะอธิบายธุรกิจการแสดงมีปัจจัยที่มักจะมี ความแตกต่างกัน การใช้การอธิบายด้วยกรอบแนวคิดที่แตกต่างกันและหลากหลายภาษา และ การศึกษาในองค์กรต่าง ๆ ที่มีแตกต่างกัน แบบอย่างการจัดการแสดง ได้รับการปรับปรุงที่แหล่ล้อมล้ำผสมผสานและอธิบายในตัวแปรร่วมจากองค์กรธุรกิจแบบอุตสาหกรรม ทฤษฎีขององค์กรและนโยบายด้านธุรกิจ เป็นต้นว่าตำแหน่งด้านธุรกิจ อุตสาหกรรมด้านสิ่งแวดล้อม แผนกลยุทธ์ และโครงสร้างต้นแบบได้ทำงานในรูปของการทดสอบความอย่างละเอียด โดยการใช้หลักการธุรกิจเป็นหน่วยวิเคราะห์และโดยการใช้กรอบของความคิดด้านกลยุทธ์และบริบทของโครงสร้างซึ่งตอบสนองต่อระบบธุรกิจ มันเป็นสิ่งที่ได้นำไปสู่เงื่อนไขการประเมินค่าอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน และสภาวะการแข่งขันในขณะที่การศึกษาผลกระทบของแผนกลยุทธ์และบริบทของโครงสร้าง

Javier Perez de Cuellar (Peru) (1982) กล่าวว่า ลักษณะของสัมพันธภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการพึ่งพาระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ยังไม่ได้รับการวิเคราะห์หลักในรายละเอียด แต่ก็ทราบข้อเท็จจริงอย่างแน่นอนว่าสัมพันธภาพอันเกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่นและมีพลวัตระหว่างชุมชนท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้นมีปรากฏอยู่จริง

Mackey (1995) ได้ศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านของเมืองโนวาสกอตตาผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านในเมืองโนวาสกอตตา มีความซาบซึ้งและภูมิใจในภูมิปัญญาด้านดนตรีพื้นบ้านของตนเอง และพยายามที่จะสืบทอดความรู้ มีการปฏิบัติ คือ การไปอยู่ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านจากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในต่างประเทศพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านจะอยู่ในความหมายใด ๆ ก็ตาม ผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือที่ดีในการศึกษา เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นพลังที่สำคัญยิ่งที่ทำให้ชาวบ้านมีชีวิตรอดอย่างสร้างสรรค์ มีความสมดุลลงตัวโดยปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภูมิปัญญาไม่เน้นความเฉลียวฉลาด ไม่เน้นความมีเหตุผล งดเว้นการวิพากษ์วิจารณ์ แต่จะเน้นค่านิยม กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้

ปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการแก้ปัญหาของชุมชนได้
อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์จริง

ข้อสรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้มองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนา
การแสดงลำตัด การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าใน
ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และอภิปรายผลในการวิจัยเรื่อง
การอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด โดยใช้การสัมภาษณ์ ร่วมกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย โดยกำหนดขั้นตอนวิจัยดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัย
2. การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเอกสารและงานวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary study) จากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการ รวมไปถึงการศึกษาจากงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการประกอบแนวทางการดำเนินงานวิจัย และศึกษาแนวคิดการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

การศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยเลือกจากคณะลำตัดที่ยังคงรับงานการแสดงอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 4 คณะ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องของประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยหัวหน้าคณะลำตัด และนักแสดงลำตัด จำนวน 4 คณะ ได้แก่ คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น คณะ ส. บงกช อรุชยา คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ และคณะชาลชัช คิษฐ์หวังเต๊ะ รวมทั้งสิ้น 14 คน

1. คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น

- 1.1 ดร.ไฉน เลาะเงิน ตำแหน่งหัวหน้าคณะและนักแสดง
- 1.2 นางชนวรรณ เลาะเงิน ตำแหน่งนักแสดง
- 1.3 นายชัยวัฒน์ ดีวุ่นตำแหน่งนักแสดง

- 1.4 นางถวิล ดีวุ่น ตำแหน่งนักแสดง
- 1.5 นายสมศักดิ์ ชันทรศร ตำแหน่งนักแสดง
- 1.6 นายสุริยา ชันทรศรตำแหน่งนักแสดง
- 2. คณะ ศ. บงกช อุษรยา**
 - 2.1 นายวิสัน ลิ้มแก้ว
 - 2.2 นายเสกสรร สุมานิตย์
- 3. คณะ จรรย์ บ่อตะโล่**
 - 3.1 นายจรรย์ นาคดี
 - 3.2 นางสาวจันทร์เพ็ญ พันธุ์สัมฤทธิ์
 - 3.3 นางสาวเปรมใจ พันธุ์สัมฤทธิ์
- 4. คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ**
 - 4.1 นางสมบูรณ์ ภาคากิจ
 - 4.2 นางสมจิตต์ เอี่ยมศักดิ์
 - 4.3 นายลี ภาคากิจ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ศึกษาข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยนำไปให้รองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ ตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อยก่อนที่จะส่งแบบสัมภาษณ์เพื่อสอบจริยธรรม และหลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการสอบจริยธรรมแล้ว ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

2. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองทั้งหมด ลักษณะเนื้อหาแบ่งเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- ชื่อ-นามสกุล
- ที่อยู่ปัจจุบัน
- ระดับการศึกษา

- อาชีพหลักในปัจจุบัน
- บทบาทในคณะลำดับ (ตำแหน่ง)
- ประสบการณ์ในการแสดงลำดับ (จำนวนปี)
- เริ่มเรียนรู้การแสดงลำดับตอนอายุเท่าไร
- ผู้สอนการแสดงลำดับของท่านคือใคร
- ความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงลำดับ

- ประวัติความเป็นมาข้อมูลทั่วไปของคณะ
- องค์ประกอบในการแสดงลำดับในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 สภาพปัญหาของการแสดงลำดับในปัจจุบัน

- ช่องทางการติดต่อคณะเพื่อไป
 - หน่วยงานใดที่เป็นศูนย์กลางช่วยในการประชาสัมพันธ์
 - ผู้รับการสืบทอดการแสดงลำดับ
 - ปัญหาหรืออุปสรรคในปัจจุบันมีอะไรบ้าง

ตอนที่ 4 การอนุรักษ์การแสดงลำดับ

- การอนุรักษ์การแสดงลำดับของคณะ
- วิธีการเก็บบันทึกรูปแบบการแสดงลำดับของทางคณะ
- การถ่ายทอดการแสดงลำดับไปยังผู้สืบทอด
- ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์การแสดงลำดับ

ตอนที่ 5 การพัฒนาการแสดงลำดับ

- แนวทางการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักแสดง
- แนวทางการพัฒนาเนื้อหาการแสดงให้เหมาะสมกับการแสดงในปัจจุบัน
- แหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณาประชาสัมพันธ์การแสดงลำดับของทางคณะ
- ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการแสดงลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากการรวบรวมเอกสาร งานวิจัยจากแหล่งต่าง ๆ คือ เอกสารหนังสือ บทความวารสาร และวิทยานิพนธ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้
2. ข้อมูลจากภาคสนาม เป็นการเก็บข้อมูลที่ไม่สามารถศึกษาจากเอกสารได้ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากหัวหน้าคณะลำดับ และ

นักแสดงลำตัด 4 คณะ รวมจำนวนทั้งสิ้น 14 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของคณะลำตัด สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน และแนวทางด้านการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ด้วยวิธีวิเคราะห์ในลักษณะพรรณนา (Descriptive analysis) พร้อมทั้งสรุปเป็นตารางประกอบการวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด เป็นการวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด โดยใช้การสัมภาษณ์ ร่วมกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การสัมภาษณ์ ร่วมกับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด

ตอนที่ 2 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

ตอนที่ 4 การอนุรักษ์การแสดงลำตัด

ตอนที่ 5 การพัฒนาการแสดงลำตัด

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยคณะลำตัดจำนวน 4 คณะ ได้แก่ คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น คณะ ส. บงกช อรุณา คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ

ตารางที่ 4-1 ผู้ให้ข้อมูล

คณะ ลำตัด	คณะ ส. บงกช อรุณา	คณะจรรย์ บ่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น			
1. ดร.ไฉน เลาะเงิน	1. วิสัน ลิ่มแก้ว	1. นายจรรย์ นาคดี	1. นางสมบุรณ์
2. นางชนวรรณ เลาะเงิน	2. เสกสรร สุมานิตย์	2. นางสาวจันทร์เพ็ญ พันธุ์สัมฤทธิ์	ภาคากิจ
3. นายชัยวัฒน์ ดีวุ่น		3. นางสาวเปรมใจ	เยี่ยมสักชี
4. นางถวิล ดีวุ่น		พันธุ์สัมฤทธิ์	3. นายดี ภาคากิจ
5. นายสมศักดิ์ ขันธสร			
6. นายสุริยา ขันธสร			

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด

ตารางที่ 4-2 ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ บ่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
1. เรียนกับครูเพลง ครูมิ่ง และครูสังเวียน เป็นต้น	1. เรียนกับครูเพลง คือ แม่ฉันทนา หัวหน้าคณะฉันทนา	1. เรียนกับมารดา ซึ่งเป็นครูเพลง หัวหน้าคณะแม่นงค์	1. เรียนกับน้ำชาย ครูชาญชัย หัวหน้า คณะส่วนครูชาญชัย
2. บทบาทในคณะ หัวหน้าคณะ และ รับบทเป็นพระเอก	2. บทบาทในคณะ หัวหน้าคณะ และ รับบทเป็นพระเอก หรือ พระรอง	เสียงทิพย์ 2. บทบาทในคณะ หัวหน้าคณะ และ รับบทเป็นตัวโจ๊ก	เรียนมาจากครูหวังเต๊ะ 2. บทบาทในคณะ รับบทเป็นตัวโจ๊ก
1. เริ่มเรียนอายุ 15 ปี	1. เริ่มเรียนอายุ 19 ปี	1. เริ่มเรียนอายุ 23 ปี	1. เริ่มเรียนอายุ 11 ปี
2. จบการศึกษาระดับ ปริญญาเอก	2. จบการศึกษาระดับ ปริญญาตรี	2. จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4	2. จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4
ความเชี่ยวชาญเพลง พื้นบ้านและเพลง ลำตัด 12 ภาษา	ความเชี่ยวชาญเพลง พื้นบ้านและการแสดง โขนสด	ความเชี่ยวชาญ เพลงพื้นบ้าน	ความเชี่ยวชาญเพลง พื้นบ้าน
ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2532	ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2542	ไม่ทราบปีที่ก่อตั้ง คณะโดยประมาณ ปี พ.ศ. 2529	ไม่ทราบปีที่ก่อตั้ง คณะโดยประมาณ ปี พ.ศ. 2519
ปัจจุบันยังคงรับ งานแสดง	ปัจจุบันยังคงรับ งานแสดง	ปัจจุบันยังคงรับ งานแสดง	ปัจจุบันยังคงรับ งานแสดง

นักแสดงลำตัดส่วนใหญ่จะมีใจรักและชื่นชอบในศิลปะเพลงพื้นบ้าน และการแสดง
ลำตัดอยู่แล้ว และได้เรียนการแสดงจากครูเพลงอาชีพ เช่น ดร.ไฉน เลาะเงินหัวหน้าคณะ ลำตัด
มหาบัณฑิต เรียนมาจากครูมิ่ง ครูสังเวียน น้อยฉวี ครูเสงี่ยม ครูไพโรจน์ นายวิสัน ลิ้มแก้ว หัวหน้า
คณะ ส. บงกช อยุธยา เรียนมาจาก ครูฉันทนา นายชาญชัย หัวหน้าคณะชาญชัยศิษย์ หวังเต๊ะ เรียน

มาจากครูหวังเต๊ะและนอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดจากบุคคลในครอบครัว เช่น นายจรัญ นาคดี หัวหน้าคณะ จรัญ บ่อตะโล่ ได้รับการถ่ายทอดการแสดงลำตัดมาจากมารดา คือครูอนงค์ ซึ่งครูอนงค์ ในตอนนั้นเป็นหัวหน้าคณะแม่อนงค์ เสียงทิพย์ ส่วนนายชาญชัย หัวหน้าคณะชาญชัยศิษย์หวังเต๊ะ ก็ได้ถ่ายทอดการแสดงลำตัดให้แก่นางสมบูรณ์ ภาคากิจ ผู้เป็นหลานสาว ให้กลายเป็นครูเพลงลำตัดเช่นเดียวกัน

บทบาทในคณะลำตัด มี 3 บทบาท คือ (1) พระเอกและนางเอก ในทางการแสดงลำตัด เรียกว่า คอหนึ่ง (2) พระรองและนางรอง ในทางการแสดงลำตัด เรียกว่า คอสอง (3) ตัวโจ๊ก ในทางการแสดงลำตัด เรียกว่า คอสาม นักแสดงลำตัดจะเริ่มเรียนลำตัดเมื่อสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ เริ่มตั้งแต่ช่วงอายุ 11 ปี เป็นต้นไป ระดับการศึกษาของนักแสดงลำตัดมีหลากหลาย เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับปริญญาเอก นักแสดงลำตัดนอกจากมีความเชี่ยวชาญในการแสดงลำตัดแล้ว ยังมีความเชี่ยวชาญในเรื่องเพลงพื้นบ้าน เนื่องจากการแสดงลำตัดต้องใช้เพลงพื้นบ้านหลายชนิด ส่วนนายวิสัน ลิ้มแก้ว ยังมีความสามารถในการแสดงโขนสดด้วย

คณะลำตัดเริ่มก่อตั้งมาเป็นระยะเวลามากกว่า 15 ปี โดยเริ่มจาก คณะชาญชัยศิษย์หวังเต๊ะก่อตั้งในปี พ.ศ. 2519 คณะ จรัญ บ่อตะโล่ ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2529 คณะ ลำตัดมหาบัณฑิต โฉน ลูกเมืองมื่น ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2532 และคณะ ส.บงกช อยุธา ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2542 และทุกคณะยังคงรับงานการแสดงจนถึงปัจจุบัน

นักแสดงลำตัดเริ่มเรียนลำตัดจากครูเพลงอาชีพ โดยเริ่มเรียนเมื่อมีความสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ อายุที่ต่ำที่สุดในการเรียนการแสดงลำตัด คือ อายุ 11 ปี ระดับการศึกษาของนักแสดงลำตัดมีหลากหลาย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึง ระดับปริญญาเอก มักมีความเชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้าน แรกเริ่มจะแสดงอยู่ในคณะที่เรียนการแสดงลำตัดก่อน เมื่อสะสมประสบการณ์จนมีความสามารถ ก็จะแยกไปรับงานการแสดงและตั้งคณะลำตัดเป็นของตนเอง โดยส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์การแสดงลำตัดมาไม่ต่ำกว่า 25 ปี และก่อตั้งคณะมาแล้วมากกว่า 15 ปี ทั้ง 4 คณะ ยังคงรับงานการแสดงจนถึงปัจจุบัน

ตอนที่ 2 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

1. ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดง

1.1 คณะลำตัดมหาบัณฑิต โฉน ลูกเมืองมื่น การแสดงลำตัดโดยปกติแล้วจะใช้ระยะเวลาในการแสดงประมาณ 3-4 ชั่วโมง ใช้ระยะเวลาประมาณนี้มาตั้งแต่สมัยเริ่มแรกแต่ปัจจุบันอาจมีลดลงหรือเพิ่มขึ้นแล้วแต่การตกลงจ้างระหว่างคณะและเจ้าภาพ ช่วงเวลาที่คณะไป

ออกงานมีการติดต่อจ้างงานแสดงมากคือช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลลอยกระทง เป็นต้น

1.2 คณะ ศ.บงกช อยุรยาการแสดงลำตัดโดยปกติแล้วจะใช้ระยะเวลาในการแสดงมาตรฐานคือประมาณ 3-4 ชั่วโมง กรณีที่มีการว่าจ้างครึ่งชั่วโมง หรือ 45 นาที ก็สามารถเล่นได้ แล้วแต่การตกลงจ้างระหว่างคณะและเจ้าภาพ ปัจจุบันไม่มีช่วงเวลาที่แน่นอนว่างานจ้างจะมาก ช่วงใด ไม่เหมือนสมัยก่อนที่จะช่วงงานเทศกาลต่าง ๆ ในปัจจุบันที่จะมีงานจ้างประเภท งานเก็บน หรืองานประจำปีของวัด เป็นส่วนใหญ่

1.3 คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ การแสดงลำตัดของคณะ จรรย์ บ่อตะโล่ ใช้ระยะเวลาในการแสดงประมาณ 3-4 ชั่วโมง และแล้วแต่การตกลงจ้าง สามารถแสดงได้ ตั้งแต่ 1 ชั่วโมง เป็นต้นไป ขึ้นอยู่กับการตกลงของคณะกับทางเจ้าภาพ

1.4 คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ โดยปกติจะใช้เวลาในการแสดงประมาณ 3-4 ชั่วโมง หรือแล้วแต่การตกลงกับทางผู้ว่าจ้าง ว่าต้องการให้แสดงเป็นเวลาจำนวนเท่าไร แต่โดยทั่วไปก็จะยึดเวลาปกติของทางคณะคือ 3-4 ชั่วโมง

2. จำนวนนักแสดง

2.1 คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่นปัจจุบันในคณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น มีนักแสดงลำตัด รวมจำนวน 14-18 คน แบ่งเป็น นักแสดงผู้ชาย จำนวน 3-4 คน นักแสดงผู้หญิง 3-6 คน และนักดนตรี 7-8 คน

2.2 คณะ ศ.บงกช อยุรยา นักแสดงลำตัด รวมจำนวน 10-12 คน แบ่งเป็น นักแสดงผู้ชาย จำนวน 3-4 คน นักแสดงผู้หญิง 3-4 คน และนักดนตรีตีกลองรำมะนา 4 คน ส่วน ฉิ่ง ฉาบ กรับ ที่เป็นเครื่องประกอบจังหวะ นักแสดงลำตัด หรือลูกหลานนักแสดงลำตัดมาช่วยกันตีเพื่อประกอบจังหวะ

2.3 คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ นักแสดงลำตัด รวมจำนวน 10-12 คน แบ่งเป็น นักแสดงผู้ชาย จำนวน 3-4 คน นักแสดงผู้หญิง 3-4 คน และนักดนตรีตีกลองรำมะนา 4 คน ส่วน ฉิ่ง ฉาบ กรับ ที่เป็นเครื่องประกอบจังหวะ นักแสดงลำตัดช่วยกันตีเพื่อประกอบจังหวะ

2.4 คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ นักแสดงลำตัด รวมจำนวน 11-13 คน แบ่งเป็น นักแสดงผู้ชาย จำนวน 3-4 คน นักแสดงผู้หญิง 4-5 คน และนักดนตรีตีกลองรำมะนา 4 คน ส่วน ฉิ่ง ฉาบ กรับ ที่เป็นเครื่องประกอบจังหวะ นักแสดงลำตัดช่วยกันตีเพื่อประกอบจังหวะ

ตารางที่ 4-3 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงและจำนวนนักแสดง)

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
เวลาในการแสดง 3-4 ชั่วโมง หรือ แล้วแต่ผู้ว่าจ้าง	เวลาในการแสดง 3-4 ชั่วโมง หรือ แล้วแต่ผู้ว่าจ้าง	เวลาในการแสดง 3-4 ชั่วโมง หรือ แล้วแต่ผู้ว่าจ้าง	เวลาในการแสดง 3-4 ชั่วโมง หรือ แล้วแต่ผู้ว่าจ้าง
จำนวนนักแสดง 1. ฝ่ายชาย 3-4 คน 2. ฝ่ายหญิง 3-6 คน 3. นักดนตรี รำมะนา 4-5 คน ฉิ่ง 1 คน ฉาบ 1 คน กรับ 1 คน	จำนวนนักแสดง 1. ฝ่ายชาย 3-4 คน 2. ฝ่ายหญิง 3-4 คน 3. นักดนตรี รำมะนา 4 คน (ฉิ่ง ฉาบ กรับ นักแสดงช่วยกันตี)	จำนวนนักแสดง 1. ฝ่ายชาย 3-4 คน 2. ฝ่ายหญิง 3-4 คน 3. นักดนตรี รำมะนา 4 คน (ฉิ่ง ฉาบ กรับ นักแสดงช่วยกันตี)	จำนวนนักแสดง 1. ฝ่ายชาย 3-4 คน 2. ฝ่ายหญิง 4-5 คน 3. นักดนตรี รำมะนา 4 คน (ฉิ่ง ฉาบ กรับ นักแสดงช่วยกันตี)

โดยทั่วไประยะเวลาที่ใช้ในการแสดงลำตัด แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ (1) ระยะเวลามาตรฐาน ประมาณ 3-4 ชั่วโมง (2) ระยะเวลาตามการตกลงระหว่าง ผู้ว่าจ้างและทางคณะ จำนวนนักแสดงลำตัดส่วนใหญ่ นั้น แบ่งเป็น นักแสดงฝ่ายหญิง จำนวน 4 คน และนักแสดงฝ่ายชายจำนวน 4 คน และนักดนตรีสำหรับตีกลองรำมะนา จำนวน 4 คน ส่วนฉิ่ง ฉาบ และกรับ นักแสดงช่วยกันตี เพื่อประกอบจังหวะ

3. เครื่องแต่งกาย

3.1 คณะ ลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่นทางคณะจะมีการเตรียมเครื่องแต่งกายไว้ให้นักแสดงทุกคน เอกลักษณะของทางคณะนั้นก็จะเน้นเรื่องสี โดยใช้สีสดงดงาม และมีการไปสั่งตัดเองจากร้านที่ตัดเสื้อผ้านักแสดงลำตัดโดยเฉพาะ และจะมีการเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นประจำอย่างน้อยใน 1 ปี จะมีการเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดใหม่ถึง 3 ครั้งการแต่งกายของนักแสดงลำตัด แบ่งเป็นฝ่ายชาย และ ฝ่ายหญิง ดังนี้

ฝ่ายชาย นุ่งกระโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางสีพื้นไม่มีลวดลาย สวมเสื้อมีสกริเสื้อลายดอก และมีผ้าขาวม้าหรือผ้าไหมคาดเอว

ฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางเช่นเดียวกัน แต่เสื้อที่ใส่จะเป็นเสื้อลูกไม้ที่สั่งตัดมาทำลักษณะแขนเป็นลูกไม้หลาย ๆ ชั้น ให้แขนมีความพอง มีเข็มขัดคาดเอว และใช้ผ้าแพรหรือผ้าที่มีสีสัน หรือผ้าปักเลื่อมคาดทับเข็มขัด สวมเครื่องประดับ เช่นต่างหู แล้วแต่ผู้แสดงต้องการสวมใส่

3.2 คณะ ศ.บงกช อยุธา นักแสดงจะมีชุดเป็นของตัวเอง ตามความชอบของแต่ละคน แต่การแต่งกายยังคงแบบธรรมเนียมโบราณ

ฝ่ายชาย นุ่งกระโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางสีพื้นไม่มีลวดลาย เสื้อลายดอก เสื้อแขนกระบอก และมีผ้าคาดเอว

ฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางเช่นเดียวกับฝ่ายชาย สวมเสื้อลูกไม้ ตกแต่งลวดลายด้วยการปักเลื่อมสวยงามที่สั่งตัดมาพิเศษเฉพาะตัว มีเข็มขัดคาดเอว และมีผ้าคาดทับเข็มขัด ส่วนใหญ่ใช้ผ้าไหม หรือผ้าที่มีสีสันสวยงาม หรือผ้าปักเลื่อม แต่ไม่นิยมใช้ผ้าขาวม้าแบบฝ่ายชาย อาจมีเครื่องประดับอื่น ๆ เช่น ปิ่นปักผม กำไล ต่างหู แล้วแต่ผู้แสดงต้องการสวมใส่

3.3 คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ ไม่มีเอกลักษณ์ของทางคณะ แต่ยังคงแบบธรรมเนียมโบราณ นักแสดงแต่ละคนจะมีชุดเป็นของตัวเอง

ฝ่ายชาย นุ่งกระโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางสีพื้นไม่มีลวดลาย เสื้อลายดอก เสื้อสีพื้นผ้ามัน เสื้อแขนกระบอก และมีผ้าคาดเอวเป็นผ้าขาวม้า หรือผ้าไหม ตามชอบ

ฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางเช่นเดียวกับฝ่ายชาย สวมเสื้อสีพื้นที่ตกแต่งลวดลายด้วยการปักเลื่อม ใส่เข็มขัดทองสำหรับคาดเอว และมีผ้าคาดทับเข็มขัด ไม่นิยมใช้ผ้าขาวม้าแบบฝ่ายชาย ใช้เครื่องประดับสำหรับติดผม สวมใส่สอยคอ กำไล ต่างหู แล้วแต่ผู้แสดง

2.4 คณะชาตัญชัช ศิษย์ หวังเต๊ะ ยังคงแบบธรรมเนียมโบราณ นักแสดงแต่ละคนจะมีชุดเป็นของตัวเอง

ฝ่ายชาย นุ่งกระโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางสีพื้นไม่มีลวดลาย เสื้อลายดอก หรือเสื้อสีพื้น เสื้อแขนกระบอก แล้วแต่ความชอบ มีผ้าคาดเอวจะผ้าขาวม้า หรือผ้าไหม ก็ได้

ฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางสีพื้น สวมเสื้อลูกไม้ตกแต่งลวดลายด้วยการปักเลื่อม แขนสั้น เป็นแบบ คอวี คอปลา หรือคอกลม แล้วแต่ความชอบของผู้สวมใส่ ชุดจะสั่งตัดมาจากร้านประจำ มีเข็มขัดคาดเอว และมีผ้าคาดเอวแต่ไม่ใช้ผ้าขาวม้าเช่นฝ่ายชาย อาจเป็นผ้าไหม หรือผ้าแพรและสวมเครื่องประดับตามความชอบ

ตารางที่ 4-4 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (เครื่องแต่งกาย)

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ บ่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์หวังเต๊ะ
เครื่องแต่งกาย มี	เครื่องแต่งกาย	เครื่องแต่งกาย	เครื่องแต่งกาย
เครื่องแต่งกายให้	นักแสดงมีชุดเป็นของ	นักแสดงมีชุดเป็นของ	นักแสดงมีชุดเป็นของ
นักแสดงสั่งตัดจาก	ตัวเอง	ตัวเอง	ตัวเอง
ร้านประจำ ปีละ			
ไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง			
ทั้งชายและหญิง	ทั้งชายและหญิง	ทั้งชายและหญิง	ทั้งชายและหญิง
นุ่งโจงกระเบนแบบ	นุ่งโจงกระเบนแบบ	นุ่งโจงกระเบนแบบ	นุ่งโจงกระเบนแบบ
จับจีบหน้านางสีพื้น	จับจีบหน้านางสีพื้น	จับจีบหน้านางสีพื้น	จับจีบหน้านางสีพื้น
ไม่มีลวดลาย มีสีสัน	ไม่มีลวดลาย มีสีสัน	ไม่มีลวดลาย มีสีสัน	ไม่มีลวดลาย มีสีสัน
สดใส	สดใส	สดใส	สดใส
ฝ้ายหญิงสวมเสื้อที่	ฝ้ายหญิง สวมเสื้อ	ฝ้ายหญิง สวมเสื้อ	ฝ้ายหญิง สวมเสื้อ
เสื้อลูกไม้ แขน	ลูกไม้ตกแต่งลวดลาย	สีพื้นที่ตกแต่งลวดลาย	ลูกไม้ตกแต่งลวดลาย
กระบอก แขนสั้น	ด้วยการปักเลื่อม มี	ด้วยการปักเลื่อม	ด้วยการปักเลื่อม
แขนยาวตกแต่งช่วง	เข็มขัดคาดเอว และ	ใส่เข็มขัดทองสำหรับ	แขนสั้น เป็นแบบ คอวี
ไหล่เป็นลูกไม้หลาย ๆ	มีผ้าสีสันสวยงาม	คาดเอวเอว และมี	คอปก หรือคอกลม
ชั้นให้แขนมีความพอง	คาดทับเข็มขัด สวมใส่	ผ้าคาดทับเข็มขัด	มีเข็มขัดคาดเอว และ
มีเข็มขัดคาดเอว และ	เครื่องประดับอื่น ๆ	ใส่เครื่องประดับ	มีผ้าคาดเอวและสวม
มีผ้าคาดทับเข็มขัด	ตามชอบ	แล้วแต่ผู้แสดง	เครื่องประดับตาม
มีเครื่องประดับอื่น ๆ			ความชอบ

โดยส่วนใหญ่ผู้แสดงลำตัดในปัจจุบันมีเครื่องแต่งกายเป็นของตนเอง มีเอกลักษณ์ คือ นักแสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านาง ผ้าสำหรับโจงกระเบนจะเป็น ผ้าสีพื้น ไม่มีลวดลาย และมีสีสันที่เป็นสีสด เช่น สีชมพู สีแดง สีเขียว สีส้ม เป็นต้น ใช้วิธีการนุ่งแบบจับจีบหน้านาง และมีผ้าคาดเอวคาดทับเข็มขัด ในส่วนของเสื้อที่สวมนั้น ฝ่ายชายนิยมสวมเสื้อคอกลม แขนสั้น ลายดอก หรือ สีพื้นที่มีสีสันสดใส ส่วนฝ่ายหญิงสามารถใส่เสื้อได้หลายแบบ ไม่มี

แบบแผนมากนัก เช่น เสื้อคอปิด คอกกลม คอแหลม นิยมสั่งตัดมาพอดีตัวส่วนใหญ่จะใช้ผ้าลูกไม้หรือผ้าปักเลื่อมให้มีลวดลายสวยงาม เครื่องประดับของนักแสดงลำตัจะมีไม่มาก ฝ่ายชายนิยมสวมสร้อยคอทองคำ สร้อยพระ ฝ่ายหญิงมักใส่ต่างหู กำไล สร้อยคอ และปิ่นปักผม



ภาพที่ 4-1 เครื่องแต่งกายนักแสดงฝ่ายชาย



ภาพที่ 4-2 เครื่องแต่งกายนักแสดงฝ่ายหญิง

4. เครื่องดนตรี

4.1 คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไลน์ ลูกเมืองมื่น

กลองรำมะนาดำตัด จำนวน 4-5 ใบ

ฉิ่ง จำนวน 1 คู่

ฉาบ จำนวน 1 คู่

กรับ จำนวน 1 คู่

4.2 คณะ ศ.บงกช อยุรยา

กลองรำมะนาดำตัด จำนวน 4 ใบ

ฉิ่ง จำนวน 1 คู่

ฉาบ จำนวน 1 คู่

กรับ จำนวน 1 คู่

4.3 คณะ จรรย์ บ่อตะไต้

กลองรำมะนาดำตัด จำนวน 4 ใบ

ฉิ่ง จำนวน 1 คู่

ฉาบ จำนวน 1 คู่

กรับ จำนวน 1 คู่

4.4 คณะชาตวรรษัย ศิษย์ หวังเต๊ะ

กลองรำมะนาดำตัด จำนวน 4 ใบ

ฉิ่ง จำนวน 1 คู่

ฉาบ จำนวน 1 คู่

กรับ จำนวน 1 คู่



กลองรำมะนา



ฉิ่ง



ฉาบ



กรับ

ภาพที่ 4-3 เครื่องดนตรีประกอบการแสดง

5. อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการแสดงลำตัด

5.1 คณะลำตัดมหานัฏชาติ ใจน ลูกเมืองมื่นในส่วนของอุปกรณ์อื่น ๆ ทางคณะจะมีการนำไฟ จำนวน 7 ดวง ไปเพิ่ม เป็นไฟขนาด 500 วัตต์ เรียกว่าไฟแสงจันทร์ เพื่อให้ผู้ชมสามารถเห็นได้ชัดเจน ส่วนในเรื่องของอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น เวที ระบบเครื่องเสียง ระบบไฟ ทางเจ้าภาพเป็นผู้จัดเตรียม

5.2 คณะ ส.บงกช อยุรยามีอุปกรณ์อื่น ๆ ดังนี้ (1) ไฟราวลำตัดจำนวน 7 ดวง (2) ผ้าสีแดงใช้สำหรับเป็นฉากหลังพื้นใหญ่ และตรงกลางแขวนป้ายผ้าสีแดงเข้มผืนเล็กกว่าฉากหลัง ระบุ

ชื่อคณะ ส.บงกช อยุรยา ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อ ในส่วนของเวที หากไม่มีเวที ก็ปูเสื่อทำการแสดง หรือผู้ว่าจ้างต้องการให้ทางคณะจัดหาเวทีมาด้วย ทางคณะก็ยินดีจัดหามาให้ เครื่องเสียงก็เช่นเดียวกัน ทั้ง 2 อย่างนี้แล้วแต่การพูดคุยกันในตอนว่าจ้าง

5.3 คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ มีอุปกรณ์อื่น ๆ ดังนี้ป้ายผ้าสีแดงผืนใหญ่ใช้จึงสำหรับเป็น ฉากหลัง และจึงป้ายผ้าสีเหลี่ยมผืนผ้าสีขาว ระบุชื่อคณะ และหมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อ ไว้ ตรงกลาง ในส่วนของเวที เครื่องเสียง และเครื่องไฟ แล้วแต่ทางเจ้าภาพ จะระบุมาให้ทางคณะจัดหา ให้ หรือเจ้าภาพจะจัดหาเอง

5.4 คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะมีอุปกรณ์อื่น ๆ ดังนี้ (1) ไฟราวลำตัดจำนวน 7 ดวง (2) มีฉากหลัง เป็นป้ายสีเหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ ที่ระบุชื่อคณะ และหมายเลขโทรศัพท์



ภาพที่ 4-4 ไฟราวลำตัด

ตารางที่ 4-5 เครื่องดนตรีและอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการแสดง

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ศ. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
กลองรำมะนา 4-5 ใบ ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ กรับ 1 คู่ อุปกรณ์อื่น ไฟแสงจันทร์ แบบ ขนาด 500 วัตต์ 7 ดวง	กลองรำมะนา 4 ใบ ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ กรับ 1 คู่ อุปกรณ์อื่น ไฟราว ลำตัด 7 ดวง มีฉากหลัง ระบุชื่อ คณะ ที่อยู่ และ หมายเลขโทรศัพท์ ในการติดต่อ	กลองรำมะนา 4 ใบ ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ กรับ 1 คู่ อุปกรณ์อื่น มีฉากหลัง ระบุชื่อคณะ ที่อยู่ และ หมายเลขโทรศัพท์ ในการติดต่อ	กลองรำมะนา 4 ใบ ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ กรับ 1 คู่ อุปกรณ์อื่น ไฟราว ลำตัด 7 ดวง มี ฉากหลัง ระบุชื่อคณะ ที่อยู่ และหมายเลข โทรศัพท์ในการติดต่อ

การแสดงลำตัดจะใช้เครื่องดนตรี จำนวน 4 ชนิด ประกอบด้วย กลองรำมะนาลำตัด จำนวน 4 ใบ ฉิ่ง จำนวน 1 คู่ ฉาบ จำนวน 1 คู่ กรับ จำนวน 1 คู่ และอุปกรณ์อื่น ๆ ส่วนใหญ่จะมีไฟที่เรียกกันว่า ไฟราวลำตัด เพื่อช่วยในเรื่องของการเพ่งแสงสว่างในการแสดง คณะแสดงลำตัดส่วนใหญ่ จะมีฉากหลังที่ระบุชื่อคณะ และหมายเลข โทรศัพท์ที่ใช้สำหรับการติดต่อ ทั้งนี้ถือเป็นวิธีการประชาสัมพันธ์คณะให้กับผู้ชมได้ทราบ เว้นแต่คณะ ลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น ที่ไม่มีฉากหลังดังกล่าว แต่จะเป็นฉากหลังป้ายของงานที่ไปจัดแสดง เช่น ฉากหลังของป้าย มหกรรมวิชาการ เป็นต้น สามารถทำการแสดงได้ทั้งแบบมีเวทีหรือไม่มีก็ได้ หากเจ้าภาพไม่ได้จัดเวทีให้ จะใช้เสื่อปูที่พื้นแล้วทำการแสดง



ภาพที่ 4-5 การติดตั้งไฟราวลำตัดและเวทีขนาดสูง 1 เมตร



ภาพที่ 4-6 ฉากป้ายผ้าชื่อคณะพร้อมเบอร์โทรศัพท์

6. ขั้นตอนการแสดงลำตัด

6.1 คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมืนทางคณะมีความเชื่อที่ต้องปฏิบัติก่อนการแสดงลำตัด คือ ต้องมีการไหว้ครูบูชาครูทุกครั้ง ทางคณะเรียกว่า เครื่องกำนลครู ประกอบด้วย ไปด้วย ดอกไม้ 1 กำ รูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่ 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว และเงิน จำนวน 12 บาท ใส่ไว้บนพาน ทำเป็น 3 ชุด คือสำหรับนักแสดงชาย 1 ชุด นักแสดงหญิง 1 ชุด และนักดนตรี 1 ชุด ก่อนจะทำการแสดง นักแสดงทั้งหมดรวมถึงนักดนตรีจะรวมตัวกันหน้าเวที พร้อมด้วยกำนลครู และทำพิธีบูชาครู พร้อมเพรียงกันขั้นตอนการแสดงมี ดังนี้

6.1.1 เริ่มการแสดงด้วยการโหมโรงรำมะนา ด้วยการใช้รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ตีเป็นจังหวะ ประมาณ 20-30 นาที เพื่อเป็นการเรียกคนดู เชิญชวนให้คนดูทราบว่าลำตัดนั้นพร้อมแสดงแล้ว

6.1.2 หลังจากนั้น พ่อเพลงจะเริ่มเกริ่นหน้ากลอง หรือที่เรียกว่า การร้องบันตน เนื้อร้องที่นิยมร้องเกี่ยวกับ สดุดีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บางทีเป็นเรื่อง เชิญชวน ปลุกใจ ให้รักบ้านเมือง หรือปัจจุบันเป็นเรื่องให้รักในวัฒนธรรม เป็นต้น เมื่อจบลูกคู่จะร้องรับ และสลับให้แม่เพลงขึ้นเกริ่นหน้ากลอง จบด้วยลูกคู่ร้องรับ เช่นเดียวกัน

6.1.3 คอหนึ่งฝ่ายชาย หรือพระเอก ขึ้นร้องเพลงออกตัว จะร้องบทเนื้อร้อง ออกเนื้อออกตัวมีเนื้อหาล้อมตน จะเป็นการร้องบทเพราะ ๆ จบด้วยลูกคู่ร้องรับพร้อมตีเครื่องประกอบจังหวะและนักแสดงจะรำโฉบ เรียกว่า เพลงลอยลง เมื่อจบจะลงนั่ง

6.1.4 คอหนึ่งฝ่ายหญิง หรือนางเอก ขึ้นร้องร้องเพลงร้องออกตัว ร้องบทเนื้อร้อง ออกเนื้อออกตัว จะเป็นการร้องบทเพราะ ๆ เนื้อร้องมีเนื้อหาล้อมตน ทำเช่นเดียวกับฝ่ายชาย เมื่อจบจะลงนั่ง

6.1.5 คอหนึ่งฝ่ายชาย ขึ้นยืนเพื่อร้องอีกรอบ เนื้อร้องมีเนื้อหาการเกี่ยวพาราตี ฝ่ายหญิง กระทบกระเทียบเปรียบเปรย ทำท่ายฝ่ายหญิง ร้องไปประมาณ 1 ยืน (1 ยืน ประมาณ 30 นาที) เริ่มเรียกฝ่ายผู้ชายขึ้นมาช่วย คอสองฝ่ายชาย จะจบให้ฝ่ายหญิงสลับขึ้นต่อ หรือเรียกคอสามฝ่ายชาย จะเป็นตัวที่เรียกว่า โจ๊กใหญ่ หรือ ตัวตลก มาขึ้นร้อง ต่อ ได้ จากนั้นร้องเพลงลอยลง เมื่อจบจะลงนั่ง

6.1.6 จากนั้นจะสลับให้ฝ่ายผู้หญิงขึ้นมาร้อง เนื้อร้องมีเนื้อหาแก้คำเกี้ยวของฝ่ายชาย และมีกระทบกระเทียบเปรียบเปรย ทำท่าย คำ หรือ ว่าข้อเสียด่าง ๆ ของฝ่ายชาย ทำการแสดงเช่นเดียวกับฝ่ายชาย จากนั้นร้องเพลงลอยลง เมื่อจบจะลงนั่ง

6.1.7 จะเป็นการสลับกันขึ้นร้อง ลงนั่ง ระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง และเรียกนักแสดงขึ้นมาให้ครบทั้ง 2 ฝ่าย เรียกมาให้ครบคน คือ คอหนึ่ง คอสอง คอสาม ตามลำดับจำนวน

คนที่มิในวันนั้น หากวันนั้นแสดง 6 คน ต้องเรียกมาให้ครบทั้ง 6 คน เมื่อครบทุกคนแล้ว จะยื่น
 โต้คารมด้วยเพลง ระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ร้องลำต่าง ๆ ล้อลอย ล้อเกี้ยว ล้อว่า ในแต่ละลำนั้น
 บางครั้งจะมีการตัดเพลงพื้นบ้านมาร้องแก้กัน เช่น เพลงเรือ เพลงพวงมาลัย เพลงขอทาน
 เพลงอีแซว แล้วแต่จะนำมาร้องเป็นท่อน ๆ เป็นช่วง ๆ ไป

6.1.8 จนได้เวลาตามที่ตกลงกับเจ้าภาพไว้ จะปิดท้ายด้วยลำลาหรือเพลงลา จะเป็น
 เพลงอวยพรให้กับฝ่ายเจ้าภาพ กล่าวคำขอบคุณเจ้าภาพและผู้ชม และมีการขอขมาลาโทษกัน
 ระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ระหว่างนักแสดงอาวุโสและนักแสดงรุ่นน้อง

6.2 คณะ ส.บงกช อยุรยา ก่อนการแสดงลำตัด ทางคณะมีความเชื่อที่ต้องปฏิบัติ คือ
 ต้องมีการไหว้ครูบูชาครูที่ประกอบไปด้วย ดอกไม้ 1 กำ รูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่
 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว และเงิน จำนวน 12 บาท ใส่ไว้บนพาน ทำเป็น 2 ชุด คือสำหรับนักแสดงชาย 1 ชุด
 นักแสดงหญิง 1 ชุด ก่อนจะทำกร ก่อนการแสดงจะทำกรไหว้ครูก่อน เมื่อไหว้เสร็จจะเริ่ม
 โหมโรง ระหว่างโหมโรงนักแสดงจะนั่งประจำที่ และจะมีการส่งพานไปให้นักแสดงแต่ละคน
 ทำการตั้งจิตอธิษฐาน ไหว้ครู บูชาครู จนครบทุกคน ขึ้นตอนการแสดงมีดังนี้

6.2.1 เริ่มการแสดงด้วยการโหมโรงรำมะนา ด้วยการ ใช้ รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และ
 กรับ ตีเป็นจังหวะ ใช้ระยะเวลาโดยประมาณ 10-15 นาที เพื่อแจ้งให้คนดูทราบว่าลำตัดจะเริ่มทำ
 การแสดง

6.2.2 หลังจากโหมโรงรำมะนาเรียบร้อยแล้ว พ่อเพลงขึ้นร้องเริ่มเกริ่นหน้ากลอง
 เพื่อเป็นการเรียกคนดู เมื่อร้องจบลูกคู่ร้องรับ

6.2.3 จากนั้นจะเป็นการที่เรียกว่าลำออกตัว คอหนึ่งฝ่ายชาย หรือพระเอก ขึ้นก่อน
 ร้องเพลงร้องออกตัว จะใช้เพลงพื้นบ้านแล้วแต่ตามถนัด มีเนื้อหาที่ต่อมเนื้อต่อมตัว อ่อนคนดู เมื่อ
 จบจะร้องเพลงลอยลงเสร็จเรียบร้อยลงนั่ง

6.2.4 คอหนึ่งฝ่ายหญิง หรือนางเอก จะร้องเพลงร้องออกตัว เมื่อจบจะร้อง
 เพลงลอยลงเสร็จเรียบร้อยลงนั่งเช่นเดียวกับฝ่ายชาย

6.2.5 พระเอกจะขึ้นมาอีกรอบจะร้องคนเดียวหรือจะเรียกฝ่ายชาย หรือคอสอง
 ขึ้นมาอีกคนด้วยได้ ตอนนี้จะร้องเป็นเพลงที่มีเนื้อหาแบบเกี้ยวพาราสีฝ่ายหญิง หรือมีการว่าฝ่าย
 หญิงบ้างนิดหน่อย และร้องเพลงลอยลงเสร็จเรียบร้อยลงนั่ง

6.2.6 นางเอกขึ้นมาอีกรอบ จะร้องคนเดียวหรือจะเรียกฝ่ายชาย หรือคอสอง
 ขึ้นมาอีกคนด้วย ฝ่ายหญิงจะออกมาร้องว่าฝ่ายนิดหน่อย และร้องแก้ที่ฝ่ายชายเกี้ยวไปเมื่อครู และ
 ร้องเพลงลอยลงเสร็จเรียบร้อยลงนั่ง

6.2.7 จากนั้นทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะสลับกันขึ้นร้อง และลงนั่งจนครบทุกคน และคนที่ขึ้นสุดท้าย คือ โจ๊กประจำคณะ หรือ ตัวตลกประจำคณะ จะเป็นคนที่มีความสามารถ เพราะจะต้องเป็นคนที่สามารถสร้างเสียงหัวเราะและความสนุกสนานให้กับผู้ชม

6.2.8 หลังจากที่ยืนครบทุกคนทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว จะยืน ได้คารมกันด้วยเพลงลำร้องต่าง ๆ มาร้องว่ากันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จะสนุกที่สุดช่วงท้าย ๆ เพราะจะเริ่มใช้เพลงน้อยที่เป็นเพลงร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงให้อารมณ์สนุกสนาน และมีเนื้อร้องการร้องว่ากันอย่างแรง ๆ ถ้อยคำที่ใช้มักเป็นคำหยาบสองแง่สองง่าม

6.2.8 เมื่อได้จะปิดท้ายด้วยลำลา จะใช้เพลงลาที่มีความไพเราะ เพื่อกล่าวลาเจ้าภาพ กล่าวขอบคุณเจ้าภาพและคนดู และเชิญชวนให้มาดูการแสดงกันอีกครั้ง และมีการขอมาอภัยกัน ไปไหว้ศิลปินที่อาวุโสกว่า เพราะการแสดงลำตัดมีการใช้ภาษาที่ค่อนข้างรุนแรง มีคำพูดไม่สุภาพ

6.3 คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ ก่อนการแสดงลำตัด ทางคณะมีความเชื่อที่ต้องปฏิบัติ คือ ต้องมีการไหว้ครูบูชาครูที่ประกอบไปด้วย ดอกไม้ 1 กำ รูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม บูหรี่ 1 ชอง น้ำ 1 แก้ว และเงินจำนวน 6 บาท หรือ 12 บาท ได้ ใส่ไว้บนพาน ทำเป็น 2 ชุด คือสำหรับนักแสดงชาย 1 ชุด นักแสดงหญิง 1 ชุด ก่อนจะทำการ ก่อนการแสดงจะทำการไหว้ครูก่อน เมื่อไหว้เสร็จจะเริ่มโหมโรง และทำการแสดง ขึ้นตอนการแสดง ดังนี้

6.3.1 เริ่มการแสดงด้วยการตีรำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ตีเป็นจังหวะ เพื่อเป็นการโหมโรงรำมะนา แสดงถึงการแจ้งให้ผู้ชมทราบว่าคณะลำตัดพร้อมทำการแสดง

6.3.2 หลังจากโหมโรงรำมะนาเรียบร้อยแล้ว ให้นักแสดงชาย 1 คน เริ่มลำเกริ่นหน้ากลอง เลือกลงมาร้องหนึ่งเพลง เช่น “มะลิลอย สร้อยฟ้า เออเอย จำปาเทศ ...” จนกว่าจะถึง “มาลาญ ใส่ตุ้มหุระยา...” เป็นต้น เพื่อใช้เป็นบทร้องสร้อยให้ลูกคู่ใช้รับ

6.3.3 คอหนึ่งฝ่ายชาย หรือพระเอกขึ้นร้องก่อน เรียกว่าลำออกตัว เมื่อจบจะร้องเพลงลอยลงเสร็จเรียบร้อยลงนั่ง (เพลงลอยลง คือเพลงอัดกลอง ใช้กลองตีพร้อมกับลูกคู่ร้องไปพร้อมกัน ตัวนักแสดงรำโฉบและร้องไปกับลูกคู่)

6.3.4 คอหนึ่งฝ่ายหญิง หรือนางเอก จะร้องเพลงร้องออกตัวของฝ่ายหญิง เมื่อจบจะร้องเพลงลอยลงเสร็จเรียบร้อยลงนั่ง เช่นเดียวกับฝ่ายชาย

6.3.5 พอฝ่ายผู้หญิงลงนั่ง ฝ่ายชายขึ้น ทำแบบนี้สลับกันไป การร้องจะเป็นการร้องเกี่ยว ร้องว่ากัน ไปมา จนครบตัว ตัวที่ออกสุดท้าย หรือ คอสาม จะเป็นตัว โจ๊ก คือตัวฮาคอยให้สนุกขึ้นเรื่อย ๆ ว่ากันแรงขึ้นเรื่อย ๆ ออกมาร้องครบทุกตัว ร้องโต้กันระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย จนได้เวลาที่กำหนด

6.3.6 ร้องเพลงลา เพื่อกล่าวขอบคุณเจ้าภาพ ขอบคุณผู้ชม และขอขมาภัยซึ่งกันและกัน

6.4 คณะชาตยชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ ก่อนการแสดงลำตัด ทางคณะมีการไหว้ครู ตามธรรมเนียมโบราณที่ได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมา เครื่องไหว้ครูประกอบไปด้วย ดอกไม้ 1 กำ ธูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม บุหรี่ 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว เงินจำนวน 12 บาท ทำเป็น 2 ชุด คือสำหรับนักแสดงชาย 1 ชุด นักแสดงหญิง 1 ชุด ก่อนการแสดงจะทำการไหว้ครูก่อน เมื่อไหว้เสร็จจะเริ่มทำการแสดง ขั้นตอนการแสดง ดังนี้

6.4.1 เริ่มการแสดงด้วยการโหมโรงรำมะนา เพื่อแจ้งให้ผู้ชมทราบว่าคณะลำตัดพร้อมทำการแสดง

6.4.2 หลังจากโหมโรงรำมะนาเรียบร้อยแล้วนักแสดงฝ่ายชายคนหนึ่งจะเริ่มเกริ่นหน้ากลอง เมื่อเกริ่นหน้ากลองจบ นักแสดงฝ่ายชายเริ่มแสดงก่อน เริ่มด้วยคอหนึ่งฝ่ายชาย หรือคนที่รับบทพระเอก จะร้องเพลงร้องออกตัว จะเป็นเพลงที่มีคำร้องเพราะ ๆ อ่อนผู้ชม มีเนื้อหาถ่อมตัวเมื่อจบจะร้องเพลงลอยลงพร้อมลูกคู่ และ โขว์การรำไปด้วยเล็กน้อย เพลงลอยลงเป็นเพลงร้องก่อนที่จะหมดคืนของแต่ละฝ่าย เสร็จเรียบร้อยแล้ว

6.4.3 คอหนึ่งฝ่ายหญิง หรือนางเอก จะร้องเพลงร้องออกตัวเช่นกันกับฝ่ายชายและลงนั่ง

6.4.4 ฝ่ายชายขึ้น จะเป็นการร้องเกี่ยว ขึ้นมาตามลำดับ เมื่อจบจะร้องเพลงลอยลงและลงนั่ง สลับให้ฝ่ายผู้หญิงจะขึ้นมาร้องเพลงเพื่อแก้เกี่ยว เมื่อจบจะร้องเพลงลอยลงเสร็จลงนั่ง

6.4.5 คอหนึ่งฝ่ายชาย ขึ้นใหม่อีกรอบ ร้องเกี่ยวพาราตีฝ่ายหญิง เพื่อความสนุกสนาน จึงเริ่มเรียกคอสอง คอสาม ฝ่ายชายขึ้นมา ช่วยกันร้อง ผลัดกันร้อง ตามแต่ความถนัด

6.4.4 คอหนึ่งฝ่ายหญิง ขึ้นมาร้องแก้เกี่ยว ร้องต่อว่าฝ่ายชาย มีการนำความไม่ดีของฝ่ายชายมาร้องว่า เช่น เรื่องหัวล้าน ผมหงอก มีต่อว่ากันโดยใช้เพลงในการต่อว่า เริ่มเรียกคอสอง คอสาม ฝ่ายหญิงขึ้นมาช่วย

6.4.5 ฝ่ายชายจะขึ้นมาใหม่ สลับกันขึ้น ร้องแก้กันไปมา ฝ่ายหญิงว่าอะไรมา ฝ่ายชายร้องแก้ ฝ่ายชายร้องเกี่ยว ฝ่ายหญิงร้องแก้เกี่ยว สลับกันจนขึ้นขึ้นครบตัว เมื่อขึ้นครบทุกคนแล้ว จะร้องโต้กันไปมา ตามเวลาที่ตกลงกับเจ้าภาพ

6.4.6 ก่อนจบการแสดงจะเป็นส่วนของลำลา คือการร้องเพลงลา เพื่อกล่าวขอบคุณเจ้าภาพ ขอบคุณคนดู และมีการขอโทษซึ่งกันและกันเพราะในการแสดงลำตัด ตัวนักแสดงจะมีหลายรุ่น ทั้งรุ่นอาวุโส รุ่นเด็ก จะเล่นกันว่ากันแรง ๆ ไม่ได้สนใจอายุ เพื่อความสนุกของผู้ชม



ภาพที่ 4-7 การแสดงลำตัดแบบมีเวทีสูง 1 เมตร



ภาพที่ 4-8 การแสดงลำตัดแบบไม่มีเวที

ตารางที่ 4-6 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (ขั้นตอนการแสดงลำตัด)

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ศ. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
ความเชื่อปฏิบัติก่อน การแสดง การไหว้ครู บูชาครูประกอบไป ด้วย ดอกไม้ 1 กำ ชูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่ 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว เงิน จำนวน 12 บาท ใส่พาน 3 ชุด ขั้นตอนการแสดง	ความเชื่อปฏิบัติก่อน การแสดง การไหว้ครู บูชาครูประกอบไป ด้วย ดอกไม้ 1 กำ ชูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่ 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว เงินจำนวน 12 บาท ใส่พาน 2 ชุด ขั้นตอนการแสดง	ความเชื่อปฏิบัติก่อน การแสดง การไหว้ครู บูชาครูประกอบไป ด้วย ดอกไม้ 1 กำ ชูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่ 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว เงินจำนวน 6 บาท 12 บาท ใส่พาน 2 ชุด ขั้นตอนการแสดง	ความเชื่อปฏิบัติก่อน การแสดง การไหว้ครู บูชาครูประกอบไป ด้วย ดอกไม้ 1 กำ ชูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่ 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว เงินจำนวน 12 บาท ใส่พาน 2 ชุด ขั้นตอนการแสดง
1. โหมโรงรำมะนา 2. พ่อเพลงเกริ่นหน้า กลอง และต่อด้วย แม่เพลง 3. คอหนึ่งฝ่ายชาย หรือพระเอก ร้องเพลง ออกตัว 4. คอหนึ่งฝ่ายหญิง (นางเอก) ร้องเพลง ร้องออกตัว การแก้ เกี่ยว หรือต่อว่า (ฝ่ายชาย)	1. โหมโรงรำมะนา 2. พ่อเพลงขึ้นร้อง เกริ่นหน้ากลอง 3. ลำออกตัว จะให้ ฝ่ายชายขึ้นก่อน 4. ลำออกตัว ของ ฝ่ายหญิง 5. ฝ่ายชายขึ้นร้อง จะร้องเป็นเพลงที่มี เนื้อหาแบบเกี่ยวพา ราสีฝ่ายหญิง หรือมี การต่อว่าฝ่ายหญิงบ้าง	1. โหมโรงรำมะนา 2. นักแสดงชายเริ่มลำ เกริ่นหน้ากลอง 3. พระเอก ขึ้นร้องลำ ออกตัว 4. นางเอก ขึ้นร้องลำ ออกตัว 5. สลับกันขึ้นระหว่าง ฝ่ายหญิงฝ่ายชาย (การร้องก็จะเป็น การร้องเกี่ยว ร้องว่า กันไปมา) จนครบ ทุกคน 6. ปิดท้ายร้องเพลงลา	1. โหมโรงรำมะนา 2. นักแสดงฝ่ายชายจะ เริ่มเกริ่นหน้ากลอง และร้องเพลงร้อง ออกตัว 3. คอหนึ่งฝ่ายหญิง จะร้องเพลงร้อง ออกตัว 4. ฝ่ายชายขึ้น เป็น การร้องเกี่ยว ตามลำดับ เมื่อจบสลับ ให้ฝ่ายผู้หญิงก็จะ ขึ้นมาร้องเพลงเพื่อ แก้เกี่ยว

ตารางที่ 4-6 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (ขั้นตอนการแสดงลำตัด) (ต่อ)

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ บ่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์หวังเต๊ะ
5. คอหนึ่งฝ่ายชาย ขึ้นร้องอีกรอบ (เนื้อร้องเป็นการเกี่ยว พาราตีฝ่ายหญิง)	6. ฝ่ายหญิงก็จะขึ้น ร้องร้องแกที่ฝ่ายชาย เกี่ยว และร้องต่อว่า ฝ่ายชาย		5. ฝ่ายชาย ขึ้นใหม่ อีกรอบ เริ่มเรียกคอ สอง คอสาม ขึ้นมา
6. คอหนึ่งฝ่ายหญิง (นางเอก) (เนื้อร้อง เป็นการเกี่ยวเกี่ยว หรือ ต่อว่าฝ่ายชาย)	7. ทั้งฝ่ายชายและ ฝ่ายหญิงก็จะสลับกัน ขึ้นร้อง จนครบทุกคน	8. เมื่อยืนครบทุกคน	6. ฝ่ายหญิง ขึ้นมาร้อง แกเกี่ยว ร้องต่อว่า ฝ่ายชาย เริ่มเรียก คอสอง คอสาม ขึ้นมาช่วย
7. สลับกันขึ้นระหว่าง ฝ่ายหญิงฝ่ายชาย และ เริ่มค่อย ๆ เรียก ขึ้น ครบทุกคน ก็จะยืน โต้คารมด้วยเพลง ระหว่างฝ่ายชายและ ฝ่ายหญิง	ทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว ก็ โต้คารมกันด้วยเพลง	9. ปิดท้ายด้วยลำลา จะใช้เพลงลาที่มี ความไพเราะ	7. สลับกันขึ้น ร้องแก กัน ไปมา จนยืนขึ้น ครบตัว ร้องโต้กัน ไปมา
8. ปิดท้ายด้วยลำลา			8. ปิดท้ายด้วยการร้อง เพลงลา

ส่วนใหญ่คณะลำตัดมีขั้นตอนการแสดงลำตัด ในการแสดงคล้ายคลึงกัน สามารถแยกได้
ดังนี้

1. ไหว้ครู บูชาครู โดยจะใช้ ดอกไม้ 1 กำ รูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่
1 ซอง น้ำ 1 แก้ว และเงินจำนวน 12 บาท ใส่ไว้บนพานและทำการไหว้ครูก่อนการแสดง
2. โหมโรงรำมะนาคือการใช้ รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ตีประกอบเป็นจังหวะ
3. ร้องเกริ่นหน้ากลอง หรือ การร้องบันตน เป็นบทร้อยสร้อยสำหรับลูกคู่ใช้รับ
4. ลำร้องต่าง ๆ เช่น ลำออกตัวลำว่าลำว่าตอบลำเกี่ยวในแต่ละลำ อาจจะใช้เพลงลำตัด
หรืออาจจะใช้เพลงพื้นบ้านประเภทอื่น ๆ เข้าไปร้องแล้วแต่ว่านักแสดงผู้ร้อง เป็นการร้องโต้ตอบ

กัณระหว่างฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง ฝ่ายชายนิยมร้องเป็นทำนองเกี่ยวพาราสิ ฝ่ายหญิงจะร้องว่า
ฝ่ายชายเลิหาย

5. ลำลา คือ การร้องอำลาผู้ชม ขอบคุณเจ้าภาพ และขอโทษซึ่งกัน
เห็น ได้ว่าการแสดงลำตัดนั้นเป็นการแสดงที่ดำเนินไปตามขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึง
กล่าวคำอำลา มีความเป็นระเบียบและมีแบบแผน



ภาพที่ 4-9 เครื่องโหว้ครุ บูชาครู

ตอนที่ 3 สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

1. คณะลำตัดมหาบัณฑิต โฉน ลูกเมืองมื่น ในปัจจุบันไม่มีหน่วยงานราชการช่วยใน
การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แต่ทางคณะนั้นได้มีการอัพโหลดคลิปวิดีโอ การแสดงผ่านทาง
www.youtube.com เพื่อช่วยในการประชาสัมพันธ์ และทั้งนี้สามารถติดต่อกับทางหัวหน้าคณะได้
โดยตรงผ่านหมายเลขโทรศัพท์ 086-5494719

ในเรื่องของผู้สืบทอดการแสดงลำตัดนั้น ทางหัวหน้าคณะมีการถ่ายทอดวิชาแก่บุตรสาว
ทั้งสอง เพื่อเรียนรู้วิชาการแสดงลำตัดโดยตรง

ปัญหาหรืออุปสรรคในปัจจุบันนั้น ดร. โฉน เลาะเงิน มองว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดตอนนี้คือ เรื่องของตัวแสดงหรือนักแสดงล่าตัดหายากมากขึ้น เพราะเด็กในยุคปัจจุบันไม่ได้รับการสืบทอดไว้ และนักแสดงรุ่นเก่าก็ล้มหายตายจากกันไปตามกาลเวลา ในปัจจุบันก็คงเหลือแต่รุ่นกลาง ๆ เท่านั้นแต่ทางคณะของ ดร. โฉน เลาะเงิน นั้นได้มีการสอนการแสดงล่าตัดแก่บุตรสาวทั้งสอง และยินดีที่จะสอนการแสดงล่าตัดแก่ผู้สนใจ

2. คณะ ส.บงกช อยุรยาในปัจจุบันไม่มีหน่วยงานราชการช่วยในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แต่ทางคณะมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ภาพนิ่งการแสดงล่าตัด ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ผ่านเว็บไซต์ www.facebook.com ใช้ชื่อว่า ล่าตัด ส. บงกช อยุรยา และทั้งนี้สามารถติดต่อกับทางหัวหน้าคณะได้โดยตรงผ่านหมายเลขโทรศัพท์ 086-7505773

ทางคณะมีการถ่ายทอดวิชาแก่ผู้สืบทอด ซึ่งก็คือบุตรชายของเจ้าของคณะ และยังมีลูกศิษย์ที่มาเรียนการแสดงล่าตัด 1 คน คือนายเสกสรร สุมานิตย์ หรือบอย ได้เข้ามาเรียนการแสดงล่าตัดตั้งแต่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จนถึงปัจจุบันศึกษาในระดับปริญญาตรี ปีที่ 4 ปัจจุบันยังทำการแสดงเป็นพระเอก หรือคอหนึ่ง ให้กับคณะส.บงกช

ปัญหาหรืออุปสรรคในปัจจุบันนั้น นายวิสัน ลิ่มแก้ว หัวหน้าคณะ ส.บงกช อยุรยาชี้แจงว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดตอนนี้คือ

1. เรื่องของตัวแสดงหรือนักแสดงล่าตัดหายากมากขึ้น เพราะเด็กในยุคปัจจุบันไม่ได้สนใจการแสดงพื้นบ้านเลย และนักแสดงล่าตัดที่มีฝีมือก็เสียชีวิตกันไปหลายคนแล้วทางคณะยินดีที่จะสอนการแสดงล่าตัดแก่ผู้สนใจและตามโรงเรียนต่าง ๆ

2. หน่วยงานราชการไม่เคยสนใจช่วยเหลือแบบจริงจัง ไม่เคยช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และไม่เคยติดต่อเพื่อไปแสดงตามงานต่าง ๆ ก็ค่อนข้างน้อยมาก ที่จะได้งานจากหน่วยงานราชการ

3. คณะ จรรย์ บ่อตะโล่ทางคณะไม่มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ และไม่มีหน่วยงานราชการใด ๆ มาช่วย ได้แต่ประชาสัมพันธ์เอง ผ่านเครือข่ายลูกเสือชาวบ้าน ช่องทางเดียวที่ใช้ในการติดต่อทางคณะ สามารถติดต่อหัวหน้าคณะได้โดยตรงผ่านหมายเลขโทรศัพท์ 081-7710614

ทางคณะไม่มีการถ่ายทอดวิชาแก่ผู้สืบทอด เนื่องจากบุตรของเจ้าของคณะไม่มีความสนใจในด้านเพลงพื้นบ้าน และในปัจจุบันรายได้จากการแสดงก็น้อย จึงเลือกที่จะไปทำงานที่โรงงาน แต่ทางคณะยินดีที่จะสอนการแสดงล่าตัดแก่ผู้สนใจ เพื่อจะได้มีผู้สืบทอดการแสดงล่าตัดในรุ่นต่อไป

ตัวแสดงหรือนักแสดงล่าตัดนั้น ปัจจุบันมีน้อยมาก หากหมดรุ่นที่แสดงอยู่ก็รู้สึกว่าน่าจะเกือบไม่เหลือแล้ว เพราะเด็กในยุคปัจจุบันไม่มีความสนใจในเรื่องนี้ แม้แต่บุตรของหัวหน้า

คณะเองยังเลือกทำงาน โรงงาน สาเหตุอาจเกิดมาจาก การแสดงลำตัดขาดการประชาสัมพันธ์ มีผู้รู้จักน้อย งานจ้างจึงไม่มี พองานจ้างไม่มีก็ไม่มียายได้ ก็ไม่มีใครอยากจะเรียนการแสดงลำตัด หรือยี่ดอชีพนี้ เป็นอาชีพหลัก อีกอย่างหนึ่งคือหน่วยงานราชการควรช่วยเหลือบ้าง ช่วยเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ช่วยติดต่อจ้างงานไปแสดงตามงานต่าง ๆ บ้าง เพื่อให้คนรู้จัก ก่อนที่จะสูญหายไป

4. คณะ ชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ ทางคณะไม่มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ และไม่มี หน่วยงานราชการใด ๆ มาช่วย ในเรื่องนี้ ที่ยังมีงานแสดงเพราะเป็นคณะที่มีชื่อเสียงมากกว่า 40 ปีแล้ว หมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อ 087-1251044

ปัจจุบันไม่มีลูกศิษย์และไม่ได้ถ่ายทอดการแสดงลำตัดแก่ผู้ใดเลย

ปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบัน คือ ตัวแสดงหรือนักแสดงลำตัดนั้น ตอนนี้มีน้อย และ รุ่นใหม่ ๆ ก็ไม่มีมาหัดแล้ว อาจเป็นเพราะเด็ก ๆ ไม่มีความสนใจในเรื่องนี้เลย ทั้ง ๆ ที่ค่าตัวในการแสดงลำตัดนั้น มากกว่าการแสดงลำเก แต่เด็กได้รับความนิยมนักแสดงรุ่นใหม่ ทางคณะยินดี ที่จะสอนการแสดงลำตัดแก่ผู้สนใจ และอยากให้หน่วยงานราชการควรช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ช่วยติดต่อจ้างงานไปแสดงตามงานต่าง ๆ บ้าง เพื่อให้คนรู้จัก ให้เด็กสมัยนี้รู้จัก ก่อนที่ลำตัดจะ สูญหายไป เพราะลำตัดที่เก่ง ๆ ที่เป็นครูเพลง ก็เสียชีวิตไปกันเยอะแล้ว ทั้งครูหวังเต๊ะ ทั้งแม่ประยูร ก็เสียชีวิตแล้ว เหลือแม่ศรีนวล ตอนนี้อยู่ไม่ค่อยเล่น แต่ท่านมีเปิดสอน แต่เพลงผู้ชายกับเพลงผู้หญิง มันไม่เหมือนกันจริง ๆ คนสอนก็ยังพอมี แต่คนสนใจอยากเรียนมันเกือบไม่มีแล้ว

ตารางที่ 4-7 สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
ช่องทางการติดต่อ โทรศัพท์ 086-5494719	ช่องทางการติดต่อ โทรศัพท์ 086-7505773	ช่องทางการติดต่อ โทรศัพท์ 081-7710614	ช่องทางการติดต่อ โทรศัพท์ 087-1251044
การประชาสัมพันธ์ www.youtube.com	การประชาสัมพันธ์ www.facebook.com	การประชาสัมพันธ์ ไม่มี	การประชาสัมพันธ์ ไม่มี

ตารางที่ 4-7 สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน (ต่อ)

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์หวังเต๊ะ
ปัญหาหรืออุปสรรค ในปัจจุบัน นักแสดงลำตัดหายาก ไม่มีหน่วยงานใดช่วย การประชาสัมพันธ์	ปัญหาหรืออุปสรรค ในปัจจุบัน นักแสดงลำตัดหายาก ไม่มีหน่วยงานใดช่วย การประชาสัมพันธ์ ไม่มีหน่วยงานราชการ สนใจ หรือเผยแพร่ ข้อมูล หรือมาว่าจ้าง ไปทำการแสดง	ปัญหาหรืออุปสรรค ในปัจจุบัน นักแสดงลำตัดมีน้อย ไม่มีผู้สืบทอด ขาดการ ประชาสัมพันธ์ ทำให้คนรู้จักน้อย ไม่มีหน่วยงานราชการ สนใจ หรือเผยแพร่ ข้อมูล หรือมาว่าจ้าง ไปทำการแสดง	ปัญหาหรืออุปสรรค ในปัจจุบัน ไม่มีผู้สืบทอด นักแสดงลำตัดมีน้อย ไม่มีหน่วยงานราชการ สนใจ หรือเผยแพร่ ข้อมูล หรือมาว่าจ้าง ไปทำการแสดง

โดยส่วนใหญ่คณะลำตัดมีช่องทางในการติดต่อทางโทรศัพท์ หลายคณะพยายามเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เนื่องจากไม่มีหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือในด้านการประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันทุกคณะประสบปัญหานักแสดงลำตัดมีน้อยและหายาก เพราะส่วนใหญ่ไม่มีผู้สืบทอดการแสดงและนักแสดงลำตัดก็เสียชีวิตไปตามกาลเวลา

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์การแสดงลำตัด

1. คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น การอนุรักษ์การแสดงลำตัดของทางคณะมีทั้งอนุรักษ์การแสดงแบบดั้งเดิม คือ ยังคงมีการใช้ทำนอง วิธีการร้อง แบบดั้งเดิม และอนุรักษ์การแสดงแบบประยุกต์ คือในด้านของเนื้อหาในการแสดงนั้นมีการพูดคุยกับเจ้าภาพ หรือ ผู้ว่าจ้าง ให้ไปแสดงในเนื้อหาแบบใด ส่วนเรื่องเครื่องแต่งกายรูปแบบของชุดจะยังคงแบบดั้งเดิมไว้ คือการนุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านาง ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ส่วนฝ่ายชายนั้นสวมเสื้อคอมีสกริเพียงแต่ลวดลาย ที่ใช้ในการตัดเสื้อผ้า จะใช้แบบที่ทันสมัยขึ้น และมีสีสันสดใส ให้เข้ากับยุคสมัย

ส่วนเครื่องดนตรียังใช้แบบดั้งเดิมอยู่ ตามที่มีมาแต่โบราณ ไม่ได้ลดหรือเพิ่มอะไร คือจะประกอบไปด้วย กลองรำมะนาจำนวน 4-5 ใบ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ จำนวนอย่างละ 1 คู่ การใช้ภาษา ทางคณะจะเน้นเรื่องการใช้ภาษาไทยถูกต้องตามหลักไวยากรณ์มากเป็นพิเศษ เช่นการออกเสียงตัวควบกล้ำต้องออกมาชัดเจน อีกอย่างที่ทางคณะถือเป็นการอนุรักษ์การแสดงลำตัดด้วยก็คือ ในการแสดงทุกครั้ง ทางคณะจะทำการบันทึกวีดิโอการแสดงไว้ นอกจากเพื่อเป็นการอนุรักษ์แล้วก็เพื่อเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลให้กับทางคณะนำมาศึกษาและปรับปรุงในการแสดงครั้งต่อไป และบางวีดิโอก็ได้มีการเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ทางหัวหน้าคณะลำตัด คือ ดร. โฉน เลาะเงิน มีการถ่ายทอดการแสดงลำตัดไปยังบุตรสาว จำนวน 2 คน เพื่อเป็นการสืบทอดและอนุรักษ์การแสดงลำตัดต่อไป

2. คณะ ส.บงกช อยุรยา การอนุรักษ์การแสดงลำตัดของทางคณะมีทั้ง อนุรักษ์การแสดงแบบดั้งเดิม และ อนุรักษ์การแสดงแบบประยุกต์ ในด้านของเนื้อหาในการแสดงมีทั้งการใช้แบบดั้งเดิมใช้ทำนองเพลงแบบดั้งเดิมไว้ เช่น เพลงลูกทุ่ง เพลงตับ เพลงเถา เนื้อเรื่องก็มีการใช้เนื้อเรื่องจากวรรณคดีมาบ้าง เช่นนำเอาเรื่องราวในเรื่องพระอภัยมณีมาร้องหยอกฝั่งแม่เพลง เป็นต้น แต่อาจมีการประยุกต์ และแต่ว่าในการแสดงนั้นเจ้าภาพให้ไปแสดงในเนื้อหาแบบไหน ส่วนเรื่องเครื่องแต่งกายรูปแบบของชุดจะยังคงแบบดั้งเดิมไว้ คือ การนุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านาง ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เสื้อฝ่ายชายจะเป็นเสื้อแขนกระบอก ส่วนฝ่ายหญิงก็จะมีการใช้ผ้าลูกไม้ปักเหลื่อมสังคมาให้สวยงามให้เข้ากับยุคสมัย เข้ากับความชอบของแต่ละบุคคล ส่วนเครื่องดนตรียังใช้แบบดั้งเดิม จะประกอบไปด้วย กลองรำมะนาลำตัดจำนวน 4 ใบ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ จำนวนอย่างละ 1 คู่ การใช้ภาษาในการแสดงจะใช้คำกลอนที่มีมาแต่โบราณ และบางครั้งอาจมีการแต่งสดขึ้นในการแสดง ก็จะมีการผสมผสานระหว่างคำโบราณและคำในยุคปัจจุบันบ้าง เพราะหากยึดแต่คำโบราณผู้ชมในวัยรุ่นก็จะไม่เข้าใจการแสดง ทางคณะ ส.บงกช อยุรยา ไม่มีการบันทึกการแสดงไว้ เนื่องจากไม่ได้มีทีมงาน ทีมงานส่วนใหญ่ก็คือนักแสดงที่ทำการแสดงอยู่ แต่มีการจดบันทึกเนื้อร้องของเพลงไว้ในสมุด

3. คณะ จรรย์ บ่อตะโล่การอนุรักษ์การแสดงลำตัดของทางคณะเป็นแบบดั้งเดิม อนุรักษ์การแสดงแบบดั้งเดิม คือ การใช้เนื้อร้อง ทำนอง วิธีการร้อง เล่น แบบดั้งเดิม ใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านในการร้องและเล่น เช่น เพลงตับ เพลงเถา เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงนอ่ย อาจมีผสมเพลงลูกทุ่งบ้างนิดหน่อย นำมาร้องเล่นกันเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่ไม่ได้เล่นเป็นเรื่องแบบลิเก คือเป็นการตัดเอาเพลงพื้นบ้านมาเป็นท่อน มาร้องมาเล่นโต้กัน และไม่มีหรือนำสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันมาทำการแสดง คนตรียังใช้แบบดั้งเดิมตามที่มีมาแต่โบราณ คือจะประกอบไปด้วย กลองรำมะนาลำตัดจำนวน 4 ใบ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ จำนวนอย่างละ 1 คู่ เครื่องแต่งกายรูปแบบของชุดจะยังคงแบบดั้งเดิมไว้ คือ การนุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านาง ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เสื้อ

ฝ่ายชายยังคงเป็นสื่อคอกกลม แขนกระบอก สีพื้น หรือ ลายดอก ตามแต่ผู้สวมใส่ชอบ ส่วนเสื้อของทางฝ่ายหญิงอาจใช้ผ้าลูกไม้ในการตัด หรือผ้าไหม ที่มีสีสันสดใส ปักเลื่อมเพื่อความสวยงาม อันนี้ก็แล้วแต่ผู้สวมใส่เช่นกัน ทางคณะจะไม่มีการบันทึกวีดีโอไว้ เพราะเนื่องจากไม่มีทีมงานในการบันทึก

4. คณะ ชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะการอนุรักษ์การแสดงลำตัดของทางคณะเป็นแบบดั้งเดิม ใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านในการร้องและเล่น ทั้งเพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงน้อย นำมาตัดร้องหมด มีร้องภาษามอญ ภาษาแขก บ้าง แล้วแต่งงาน ไม่มีการบันทึกวีดีโอแต่มีการถ่ายภาพไว้บ้าง ยังคงใช้เครื่องแต่งกายตามธรรมเนียมโบราณ คือการนุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านาง และคนตรียังใช้แบบดั้งเดิมอยู่ ตามที่มีมาแต่โบราณ ไม่ได้ลดหรือเพิ่มอะไร คือจะประกอบไปด้วยกลองรำมะนาดลำตัดจำนวน 4 ใบ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ จำนวนอย่างละ 1 คู่ ไม่มีเพิ่มเติมเครื่องดนตรีอื่น ๆ การใช้ภาษาไทยจะถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ร้องควบกล้ำต้องไม่เพี้ยน เครื่องแต่งกายรูปแบบของชุดจะยังคงแบบดั้งเดิมไว้ คือ การนุ่งโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านาง ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เสื้อฝ่ายชายยังคงเป็นเสื้อคอกกลม แขนกระบอก สีพื้น หรือ ลายดอก ตามแต่ผู้สวมใส่ชอบ ส่วนเสื้อของทางฝ่ายหญิงอาจใช้ผ้าลูกไม้ในการตัด หรือผ้าไหม ที่มีสีสันสดใส ปักเลื่อมเพื่อความสวยงาม เครื่องประดับของฝ่ายหญิงก็แล้วแต่ผู้สวมใส่ สามารถใส่สร้อย แหวน ที่ปักผมตามความชอบของแต่ละบุคคลได้เลย ตามความเหมาะสม ปัจจุบันไม่มีการบันทึกภาพหรือวีดีโอในการแสดง

ตารางที่ 4-8 การอนุรักษ์การแสดงลำตัด

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ศ. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
อนุรักษ์แบบดั้งเดิม	อนุรักษ์แบบดั้งเดิม	อนุรักษ์แบบดั้งเดิม	อนุรักษ์แบบดั้งเดิม
ทำนอง วิธีการร้อง	ทำนอง วิธีการร้อง	เนื้อร้อง	เนื้อร้อง
เครื่องแต่งกาย	เครื่องแต่งกาย	ทำนอง วิธีการร้อง	ทำนอง วิธีการร้อง
เครื่องดนตรี	เครื่องดนตรี	เครื่องแต่งกาย	เครื่องแต่งกาย
การใช้ภาษาไทยตาม		เครื่องดนตรี	เครื่องดนตรี
หลักไวยากรณ์		การใช้ภาษาไทยตาม หลักไวยากรณ์	การใช้ภาษาไทยตาม หลักไวยากรณ์

ตารางที่ 4-8 การอนุรักษ์การแสดงลำตัด (ต่อ)

คณะ ลำตัด มหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ศ. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาญชัย ศิษย์หวังเต๊ะ
อนุรักษ์แบบประยุกต์ เนื้อร้องสามารถ ดัดแปลงให้เหมาะสม กับผู้ชม และงาน ต่าง ๆ มีการเก็บบันทึก รูปแบบการแสดง ในรูปแบบวิดีโอ ถ่ายทอดยังผู้สืบทอด บุตรสาว 2 คน	อนุรักษ์แบบประยุกต์ เนื้อร้องสามารถ ดัดแปลงให้เหมาะสม กับผู้ชม และงาน ต่าง ๆ มีการเก็บบันทึก เนื้อเพลงโดยการจด ในสมุด ถ่ายทอดยังผู้สืบทอด ลูกศิษย์ 1 คน	อนุรักษ์แบบประยุกต์ ไม่มี ไม่มีมีการเก็บบันทึก การแสดง ถ่ายทอดยังผู้สืบทอด ไม่มี	อนุรักษ์แบบประยุกต์ ไม่มี ไม่มีมีการเก็บบันทึก การแสดง ถ่ายทอดยังผู้สืบทอด ไม่มี

คณะลำตัดส่วนใหญ่ยังคงการอนุรักษ์การแสดงลำตัดของเป็นแบบดั้งเดิม คือ

1. ยังคงใช้ทำนอง วิธีการร้อง และมีลำดับขั้นตอนการแสดง ตามแบบธรรมเนียมโบราณ
2. ยังคงใช้เครื่องดนตรีเป็นเครื่องประกอบจังหวะ จำนวน 4 ชนิด คือ รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ

กรับ

3. เครื่องแต่งกาย ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง นุ่งกระโจงกระเบนแบบจับจีบหน้านางสีด ฝ่ายชายสวม คอกกลม มีกระดุม 3 เม็ด มีลวดลายสดใส และมีผ้าขาวม้าคาดพุงฝ่ายหญิง สวมเสื้อหลายรูปแบบไม่มีแบบแผนนัก เช่น คอกกลม คอแหลม คอปาด มักมีเครื่องประดับประเภท แหวน กำไล สร้อยคอ มีผ้าคาดเอวเหมือนฝ่ายชาย สีสวยงามแต่ไม่ใช่ผ้าขาวม้า

ส่วนการอนุรักษ์โดยการประยุกต์นั้น จากการสังเกตมีเพียงคณะที่มีหัวหน้าคณะจบการศึกษาในระดับปริญญาเท่านั้น ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันหรือปรับเนื้อร้อง ทำนองให้เข้ากับผู้ชม ส่วนในด้านอื่น ๆ ทุกคณะยังคงอนุรักษ์การแสดงลำตัดเป็นแบบดั้งเดิม



ภาพที่ 4-10 การฝึกซ้อมและการถ่ายทอดการแสดงลำตัดไปยังผู้สืบทอดของ คณะลำตัดมหาบัณฑิต
ไฉน ลูกเมืองมื่น

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการแสดงลำตัด

1. คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น หัวหน้าคณะและนักแสดงรวมถึงนักดนตรี มีการฝึกฝนทักษะอยู่เสมอ แต่เป็นแบบต่างคนต่างฝึกฝนฝีมือของตนเอง ไม่ได้มาฝึกร่วมกันแต่ ดร.ไฉน เลาะเงิน ได้จัดให้มีการฝึกซ้อมระหว่างตนเอง และครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ภรรยา และ บุตรสาว เพื่อให้เกิดความชำนาญ และหัวหน้าคณะนั้นตั้งแต่เริ่มเป็นนักแสดงลำตัดก็มีการไปศึกษาเพิ่มเติม และจบการศึกษาในระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในปัจจุบัน ดร.ไฉน เลาะเงิน หัวหน้าคณะก็ยังคงมีการศึกษาข้อมูลจาก ข่าว หนังสือพิมพ์ และสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ทันยุคทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ดร.ไฉน เลาะเงิน ได้บอกไว้โดยส่วนตัวครูนั่นมองว่าการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองเป็นเรื่องสำคัญมาก โดยเฉพาะในเรื่องของคำพูด คำร้อง ในเวลาที่ร้องที่ทำการแสดง คำพูดคำร้องต้องมีความเหมาะสมกับผู้ชมในงานนั้น ๆ และเหมาะสมกับยุคสมัย และอย่างที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น ทางคณะได้มีการพัฒนาเครื่องแต่งกายให้มีสีสันสดใส มีลวดลายที่เข้ากับยุคสมัยให้ปัจจุบัน และมีการเพิ่มไฟส่องสว่างที่เรียกว่าไฟแสงจันทร์ จำนวน 7 ดวง ในด้านเนื้อหาการแสดงแต่ละครั้ง ดร.ไฉน เลาะเงิน

ได้ชี้แจงว่า ต้องดูว่าเจ้าภาพนั้นจ้างไปงานอะไร เช่น งานวิชาการต่าง ๆ งานประจำปี เป็นต้น ดร. โฉน เลาะเงิน จะทำการศึกษาก่อนทุกครั้ง เพื่อนำไปปรับเนื้อหาทางการแสดงให้เข้ากับผู้ฟัง หากงานใด มีผู้ชม ผู้ฟัง อยู่ในช่วงวัยรุ่น ดร. โฉน เลาะเงิน ก็จะมีการปรับเนื้อหาให้เข้าใจง่าย ใช้ภาษาไทยที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายขึ้น และมีการปรับจังหวะให้เร็วมากขึ้น เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ผู้ชม ช่วงวัยนั้นมีขอบอะไรที่เขื่องช้าเกินไป หากไม่ปรับก็จะไม่มีผู้ชมผู้ฟัง จึงต้องมีการปรับและพัฒนา เนื้อหาบ้างตามยุคตามสมัย และได้มีพัฒนาแหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณาประชาสัมพันธ์ของทางคณะ ให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ ก็คือการอัพโหลดคลิปวิดีโอผ่านทางเว็บไซต์เพราะต้องยอมรับว่า ในยุค สมัยนี้ การหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตคือเรื่องที่คุณส่วนใหญ่นิยมทำ ทางคณะจึงได้อัพโหลด คลิปวิดีโอ ผ่านทาง www.youtube.com และได้ทำการใส่เบอร์ติดต่อลงไปเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทาง ในการเผยแพร่ข้อมูลอีกทางหนึ่ง

ดร. โฉน เลาะเงิน อยากให้ภาครัฐให้ความสำคัญมากกว่านี้ อยากให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับเรื่องของเพลงพื้นบ้าน เรื่องของภูมิปัญญาไทย ในสาขาต่าง ๆ เพราะจะเป็นผลดีต่อ ประเทศชาติ ในปัจจุบันเพลงพื้นบ้านนานวันจะหายไป จึงควรมีการรื้อฟื้น เพื่อให้คนในชาติมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้ เพราะเพลงพื้นบ้านมีความไพเราะทำให้จิตใจเย็นลง ทำเพราะในทุกวันนี้ มีแต่ความรีบเร่ง มีแต่ความแข่งขัน หากได้ฟังความไพเราะของเพลงพื้นบ้านแล้ว จะทำให้จิตใจ มีความสุขมากขึ้น รอบคอบขึ้น เพราะเพลงพื้นบ้านฟังแล้วมันจรรโลงใจ

2. คณะ ส.บงกช อยุธยา นักแสดงลำตัด คณะ ส.บงกช อยุธยา มีการฝึกฝนทักษะ การแสดงอยู่เสมอ แต่เป็นแบบต่างคนต่างฝึก ร้อง ฝึกสำรับของตัวเอง ก่อนการแสดง จะมีการพูดคุยกัน ถึงลำดับการแสดงเล็กน้อย มีการ ไปเรียนเพิ่มเติมในเรื่องของเพลง จะมีไปขอเนื้อเพลงมาจาก นักแสดงอาวุโสบ้าง เพื่อมาฝึกตัวเองและศึกษาข้อมูลข่าวสาร จากหนังสือพิมพ์จากโทรทัศน์ หากมีข่าวที่มีชื่อเสียง หรือมีคำสั่งอะไรแปลก ๆ ก็จะมีนำมาเอามาแต่งเนื้อเพลงร้องล้อเลียนบ้าง ในบางครั้ง เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยให้สนุกสนาน

หัวหน้าคณะ ลำตัด คณะ ส.บงกช อยุธยา ได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องของการอนุรักษ์และ พัฒนาการแสดงลำตัดไว้ว่า อยากให้หน่วยงานราชการท้องถิ่น อบต. วัฒนธรรมจังหวัด เข้ามาช่วย สนับสนุน แต่ไม่ได้ต้องการเป็นเงิน อยากให้มีการนำการแสดงลำตัด การแสดงพื้นบ้าน ไปแสดง ตามงาน ตามเทศกาลต่าง ๆ บ้าง จะได้ช่วยเผยแพร่ให้คนรู้จักมากขึ้น ให้เด็กในยุคสมัยนี้ได้รู้จัก อยากให้ถึงขั้นบรรจุไว้ในการเรียนการสอน เพื่อที่การแสดงลำตัดและการแสดงพื้นบ้านอื่น ๆ จะได้ ไม่สูญหายไป

3. คณะจรัญ บ่อตะโล่ ทางคณะจรัญ บ่อตะโล่ ไม่ค่อยได้มีเวลาในการฝึกฝน แต่ยอมรับ ว่าการฝึกฝนนั้น หากทำได้จะดีมาก เพราะทำไปแล้วจะเกิดความชำนาญ ความคล่องแคล่ว และมี

ความผิดพลาดน้อย ยิ่งในยุคนี้หากใครเพิ่งหัดใหม่ ๆ ต้องฝึกฝนมาก ๆ หากขาดการฝึกซ้อมก็จะไม่ชำนาญความผิดพลาดจะสูง เหมือนเช่นนักกีฬา ส่วนตนนั้น ด้วยความที่มีประสบการณ์ในการแสดงมาแล้วหลายปี ในการแสดงส่วนใหญ่จึงใช้ไหวพริบและความคุ้นเคยเป็นหลัก หากคุ้นเคยกับผู้เล่นอีกฝ่าย เพียงแค่ขยับตาพ้กหน้าก็รู้กันแล้ว

ทั้งนี้ นายจรัญ นาคดี ได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัดไว้ว่า อยากให้หน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือ อย่างเช่นงานสงกรานต์ งานลอยกระทง งานมรดกโลก คือตามเทศกาลงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย อยากให้มาจ้างงาน มานำลำตัดไปแสดง เพื่อให้คนทั่วไปรู้ว่า การแสดงลำตัดยังมีอยู่ ไม่ใช่ไม่มีแล้ว เด็กในยุคปัจจุบันรุ่นหลัง ๆ จะได้รู้จักชื่นชอบ ชื่นชม และเกิดการอนุรักษ์เอาไว้ เพราะหากปล่อยให้เช่นนี้วันข้างหน้าลำตัดจะหาดูไม่ได้แล้ว

4. คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ โดยปกติแล้วไม่ค่อยได้มีการฝึกฝนทักษะการแสดง เพราะแต่ละคนนั้นก็มีความเชี่ยวชาญในการแสดงมาหลายปีแล้ว แต่ก่อนการแสดง จะมีการพูดคุยถึงลำดับการแสดง และฝึกซ้อมร้องเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ไม่ได้มีการไปเรียนเพิ่มเติม เพราะนักแสดงในคณะส่วนใหญ่มีอายุมาก ก็แสดงไปตามความถนัดความเชี่ยวชาญของแต่ละคน หากเป็นเด็กที่เริ่มหัดใหม่ ก็แนะนำให้ฝึกฝนมาก ๆ เพราะในสมัยที่เริ่มเรียนนั้นก็ฝึกฝนอย่างหนักเช่นกัน ทางคณะไม่ได้มีการพัฒนาอะไรมากนัก ยังคงทำการแสดงแบบดั้งเดิม และยังไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์คณะที่ทันสมัยแบบในยุคปัจจุบัน

ในเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด นางสมบุญ ภาคากิจ ได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้ ต้องการให้เด็กรุ่นใหม่มีความสนใจในเพลงพื้นบ้าน ไม่ใช่เฉพาะการแสดงลำตัด แต่ต้องการให้สนใจในเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน อยากให้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ ก่อนที่จะสูญหายไป แต่ที่สำคัญคือก่อนอื่น หน่วยงานราชการ ภาครัฐ ต้องช่วยเหลือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เด็ก ๆ รู้จักก่อนด้วย คือในตอนี้เด็กไม่รู้จัก แล้วใครจะมาเรียนหรือต้องการอนุรักษ์

ตารางที่ 4-9 การพัฒนาการแสดงลำตัด (การพัฒนาความรู้ความสามารถของนักแสดง)

คณะ ลำตัด มหาดำเนิน ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ บ่อตะโล่	คณะชาลัญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
มีการฝึกฝนทักษะ	มีการฝึกฝนทักษะ	ไม่มีการฝึกฝนทักษะ	ไม่มีการฝึกฝนทักษะ
การแสดงอยู่เสมอ	การแสดงอยู่เสมอ	การแสดง	การแสดง
มีการไปเรียนเพิ่มเติม	มีการไปเรียนเพิ่มเติม	ไม่มีการไปเรียน	ไม่มีการไปเรียน
มีการศึกษาข้อมูล	มีการศึกษาข้อมูล	เพิ่มเติม	เพิ่มเติม
ข่าวสาร	ข่าวสาร	ไม่มีการศึกษาข้อมูล ข่าวสาร	ไม่มีการศึกษาข้อมูล ข่าวสาร

ตารางที่ 4-10 การพัฒนาการแสดงลำตัด (การพัฒนาการแสดงให้เหมาะสมกับการแสดง
ในปัจจุบัน)

คณะ ลำตัด มหาดำเนิน ไฉน ลูกเมืองมื่น	คณะ ส. บงกช อยุธยา	คณะจรัญ บ่อตะโล่	คณะชาลัญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
มีการปรับปรุงเนื้อหา ให้เหมาะสมกับงาน แต่ละงาน	มีการปรับปรุงเนื้อหา ให้เหมาะสมกับงาน แต่ละงาน	มีการปรับปรุงเนื้อหา ให้เหมาะสมกับงาน แต่ละงาน	มีการปรับปรุงเนื้อหา ให้เหมาะสมกับงาน แต่ละงาน
มีการปรับปรุงเครื่อง แต่งกายให้มีสีสัน สดใส	ไม่มีการปรับปรุง เครื่องแต่งกาย	ไม่มีการปรับปรุง เครื่องแต่งกาย	ไม่มีการปรับปรุง เครื่องแต่งกาย
ไม่มีการเพิ่มเครื่อง ดนตรี	ดนตรี	เครื่องดนตรี	เครื่องดนตรี
มีการเพิ่มไฟจำนวน 7 ดวง	มีการเพิ่มไฟจำนวน 7 ดวง	มีการเพิ่มไฟจำนวน 7 ดวง	มีการเพิ่มไฟจำนวน 7 ดวง
มีการปรับการใช้ภาษา ให้เหมาะสมกับผู้ชม	มีการปรับการใช้ภาษา ให้เหมาะสมกับผู้ชม	ไม่มีการปรับการใช้ ภาษาให้เหมาะสมกับ ผู้ชม	ไม่มีการปรับการใช้ ภาษาให้เหมาะสมกับ ผู้ชม

ตารางที่ 4-11 การพัฒนาการแสดงลำตัด (แหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณาประชาสัมพันธ์)

คณะ ลำตัด	คณะ ๘. บงกช อยุธา	คณะจรัญ ป่อตะโล่	คณะชาลัญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ
มหาวิทยาลัย โชน เมืองมื่น			
www.youtube.com	www.facebook.com		

นักแสดงลำตัดส่วนใหญ่ ไม่ได้มีการฝึกฝนหรือพัฒนาความรู้ความสามารถของตน หรือไปเรียนเพิ่มเติมจากที่ใด เนื่องด้วยนักแสดงส่วนใหญ่มีประสบการณ์การแสดงจนเชี่ยวชาญ แต่นักแสดงลำตัดก็ยอมรับว่า ก่อนที่จะมีความเชี่ยวชาญแบบในทุกวันนี้ ที่ผ่านมามีตั้งแต่เริ่มแรกของการฝึกแสดงลำตัด ต้องหมั่นมีการฝึกฝนและรู้จักพัฒนาความรู้ความสามารถด้วย เพื่อให้เกิดความชำนาญ คล่องแคล่ว และทำให้เกิดความผิดพลาดน้อย

การพัฒนาการแสดงให้เหมาะสมกับการแสดงในปัจจุบันนั้นส่วนใหญ่ยังคงไม่มี การปรับเนื้อหา หรือเนื้อร้องให้เหมาะสมกับการแสดงในปัจจุบัน ยังคงตามแบบธรรมเนียมโบราณ จะมีเพียงบางคณะเท่านั้นที่ปรับเนื้อหาเนื้อร้องให้เข้ากับผู้ฟัง

คณะลำตัดหลายคณะเริ่มจะทำแหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณาประชาสัมพันธ์เป็นของตนเอง โดยเริ่มจากการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเนื่องจาก เป็นช่องทางที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย และเป็นช่องทางที่ผู้ชม ผู้ว่าจ้างเข้าถึงได้ง่าย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่าเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัดนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก และอยากให้ภาครัฐ หน่วยงานราชการ ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ ควรช่วยเหลือคณะลำตัด ด้วยการเชิญคณะลำตัดต่าง ๆ ไปร่วมทำการแสดงในงานต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ หรืองานมรดกโลก เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ทำให้ผู้คนได้รับรู้ ได้รู้จักการแสดงลำตัดที่เป็นเพลงพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายไป เมื่อมีคนรู้จัก มีคนว่าจ้าง สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้แสดงได้ ก็จะเป็นเหตุให้ มีผู้ต้องการเรียนรู้ ศึกษา ฝึกฝน และนำไปประกอบอาชีพ การแสดงลำตัดก็ไม่หายไปตามกาลเวลา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนได้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และเป็นหนึ่งในงานวิจัยที่อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ให้เข้มแข็งและคงอยู่ไม่สูญหายไปกับกระแสของโลกยุคใหม่ รวมไปถึงการช่วยสืบสานรักษาไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้ศึกษาในโอกาสต่อไป ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนและเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด ตามความคิดเห็นของกลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด สรุปผลของการศึกษาวิจัยพบว่า

1. ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด

การแสดงลำตัด เดิมเรียกว่า สวดคิเฎร์ ก่อนจะเรียกว่า คิเฎ และลิกเฎ ในเวลาต่อมา แรกเริ่มเป็นการสวดสรรเสริญพระเจ้าของศาสนาอิสลามด้วยภาษามลายู โดยสวดเพลงแขกเข้ากับจังหวะรำมะนา มีผู้เล่นเป็นเพศชายทั้งหมด เริ่มเป็นที่รู้จักเมื่อสมัยต้นรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากเข้าไปสวดถวายตัวครั้งแรก ในการบำเพ็ญพระราชกุศล การแสดงดังกล่าว มีการพลิกเพลงออกเป็น 2 สาขา สาขาหนึ่งเรียกว่า “ฮันดาเลาะ” แสดงเป็นชุดต่าง ๆ อันเป็นต้นทางให้เกิดเป็นลิกเฎ และอีกสาขา เรียกว่า “ละกูเยา” เป็นการแสดงว่ากลอนด้นแก้กันซึ่งเป็นต้นทางของการแสดงลำตัดในปัจจุบันในชั้นต้นนั้นผู้เล่นนั่งตีรำมะนาล้อมกันเป็นวงหลาย ๆ คน ปากก็ร้องเพลงภาษาแขกผลัดกันร้องเรื่อยไป และต่อมาก็มีการแทรกภาษาไทยเข้าไป จนกระทั่งใช้คำเป็นภาษาไทยทั้งหมด จากผลัดกันร้องก็กลายเป็นว่าแก้กันและเป็นที่นิยมจนแพร่หลาย จึงเกิด

ความประชันขันแข่งกันขึ้นและเนื่องจากการร้องประชันกัน มีการร้องว่าทำท่าย เยาะเย้ย แดกคั้น จนบางครั้งกระทบกระทั่ง ทำให้เกิดการวิวาท จึงเกิดการห้ามประชันลำตัด แต่ก็ไม่ได้ทำให้ลำตัดสูญหายไป และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คัดแปลงการแสดงลำตัดขึ้น โดยได้เกิดวงลำตัดสตรีล้วนสามารถที่จะเข้าประชันแข่งขันกับวงผู้ชาย และเป็นที่ถูกใจผู้ฟังและได้รับความนิยมนมากขึ้น เนื่องจากลำร้องกล่าวแก่กัน มีทั้งเกี่ยวพาราสิ ไต่ถาม ว่าอีกฝ่ายให้เสียหาย มีทั้งไพเราะ และ ความสนุกสนานในคราวเดียวกัน ต่อมาจึงมีการคิดให้ในวงลำตัดมีทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายอยู่ในวงเดียวกัน มาจนถึงทุกวันนี้

ประวัติความเป็นมาของคณะลำตัดสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้ คณะลำตัดทั้ง 4 คณะ มีประวัติความเป็นมาที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ คือ หัวหน้าคณะลำตัดเป็นผู้ก่อตั้งคณะลำตัดด้วยตนเองเป็นเวลามากกว่า 15 ปี และปัจจุบันยังคงรับงานการแสดงลำตัดอยู่ ระดับการศึกษาของนักแสดงลำตัดมีหลากหลายโดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับปริญญา นักแสดงลำตัดส่วนใหญ่ไม่ได้ยึดอาชีพนักแสดงลำตัดเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีประสบการณ์การแสดงลำตัดมากกว่า 25 ปี เพราะส่วนใหญ่เริ่มเรียนลำตัดตั้งแต่วัยมีความสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ การเรียนการแสดงลำตัดนิยมเริ่มเรียนมาจากครูเพลงลำตัดโดยตรง ปัจจุบันครูเพลงเสียชีวิตไปแล้วหลายท่าน วิธีการเรียนการแสดงลำตัดคือการจดเนื้อเพลงนำมาท่องจำ และฝึกร้องจนเกิดความชำนาญ เป็นสาเหตุให้นักแสดงลำตัดจะมีความเชี่ยวชาญทางด้านเพลงพื้นบ้านด้วย

องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน โดยทั่วไปถูกแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ (1) ระยะเวลามาตรฐาน คือ 3-4 ชั่วโมง (2) ระยะเวลาตามการตกลงระหว่าง ผู้ว่าจ้างกับทางคณะ โดยรวมแล้วในคณะจะมีนักแสดงรวมนักดนตรีจำนวนทั้งสิ้น 10-18 คน โดยแบ่งเป็นนักแสดงฝ่ายหญิง 3-4 คน นักแสดงฝ่ายชาย 3-4 คน นักดนตรี 4-8 คน แล้วแต่คณะที่จำนวนไม่เท่ากันเนื่องจากบางคณะให้นักแสดงช่วยกันตีฉิ่ง ฉาบ และกรับในการประกอบจังหวะ

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงลำตัด ใช้เพียงเครื่องดนตรีประเภทประกอบจังหวะเหมือนกันทุกคณะ ซึ่งจะประกอบด้วย กลองรำมะนา จำนวน 4-5 ใบ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ

เครื่องแต่งกายของผู้แสดงลำตัด การแต่งกายของนักแสดงลำตัดในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่ นักแสดงลำตัดจะมีเครื่องแต่งกายเป็นของตนเอง มีเอกลักษณ์ คือ นักแสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบนสีสด เช่น สีชมพู สีแดง สีเขียว สีส้ม เป็นต้น ใช้วิธีการนุ่งแบบจับจีบหน้านาง และมีผ้าคาดเอวคาดทับเข็มขัด

ฝ่ายชายนิยมสวมเสื้อคอกลม แขนสั้น มีกระดุม 3เม็ด ลายดอก หรือ สีพื้นที่มีสีสันสดใส

ฝ่ายหญิงสามารถเลือกสวมเสื้อได้หลายแบบไม่มีแบบแผนมากนัก เช่น เสื้อคอปก คอกลม คอแหลม นิยมสั่งตัดมาพอดีตัวส่วนใหญ่จะใช้ผ้าลูกไม้ หรือผ้าปักเลื่อมให้มีลวดลาย สวยงาม

เครื่องประดับของนักแสดงลำตัดจะมีไม่มาก ฝ่ายชายนิยมสวมสร้อยคอทองคำ สร้อยพระ ฝ่ายหญิงมักใส่ต่างหู กำไล สร้อยคอ และปิ่นปักผม

ส่วนใหญ่คณะลำตัดมีขั้นตอนการแสดงลำตัดที่คล้ายคลึงกัน อธิบายขั้นตอนได้ดังนี้

1. ไหว้ครู บูชาครู โดยจะใช้ ดอกไม้ 1 กำ รูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม เงิน 12 บาท บุหรี่ 1 ซอง น้ำ 1 แก้ว และเงินจำนวน 12 บาท ใส่ไว้บนพานและทำการไหว้ครูก่อนการแสดง
2. โหมโรงรำมะนาคือการใช้ รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ตีประกอบเป็นจังหวะ
3. ร้องเกริ่นหน้ากลอง หรือ การร้องบันตน เป็นบทร้องสร้อยสำหรับลูกคู่ใช้รับ
4. ลำร้องต่าง ๆ เช่น ลำออกตัวลำว่าลำว่าตอบลำเกี่ยวในแต่ละลำ อาจจะใช้เพลงลำตัด หรืออาจใช้เพลงพื้นบ้านประเภทอื่น ๆ เข้าไปร้องแล้วแต่ว่านักแสดงผู้ร้อง เป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง ฝ่ายชายนิยมร้องเป็นทำนองเกี่ยวพาราสิ ฝ่ายหญิงจะร้องว่าให้ฝ่ายชายเสียหาย

5. ลำลา คือ การร้องอำลาผู้ชม ขอบคุณเจ้าภาพ และขอโทษกรณีที่ใช้คำรุนแรง เห็นได้ว่าการแสดงลำตัดนั้นเป็นการแสดงที่ดำเนินไปตามขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงกล่าวคำอำลา มีความเป็นระเบียบและมีแบบแผน

อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการแสดงลำตัด โดยส่วนใหญ่คณะลำตัดจะมีอุปกรณ์เสริม ดังนี้ (1) ไฟแสงจันทร์ หรือไฟราวลำตัด จำนวน 7 ดวง เพื่อใช้เพิ่มแสงสว่างหน้าเวที (2) มีฉากหลังที่ระบุชื่อคณะและหมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ ในส่วนของการแสดงและเครื่องเสียง ส่วนใหญ่ทางเจ้าภาพเป็นผู้จัดหา หรือ หากไม่มีเวที ทางคณะลำตัดสามารถปูเสื่อเล่นบริเวณพื้นที่กว้างได้

2. สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบันของทั้ง 4 คณะ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ทั้ง 4 คณะ มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน

1. ขาดหน่วยงานที่ช่วยสนับสนุน และช่วยส่งเสริมให้การแสดงลำตัดแพร่หลายเป็นเหตุให้ในปัจจุบันการแสดงลำตัดไม่เป็นที่รู้จักในสังคมไทย เป็นที่รู้จักจากคนจำนวนน้อย และไม่แพร่หลายมากนักเป็นเหตุให้เกิดปัญหาขาดการจ้างงาน ทั้ง ๆ ที่การแสดงลำตัดเป็นเพลงพื้นบ้าน ถือเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่ง สามารถให้ความเพลิดเพลิน และสามารถให้ความรู้เตือนใจผู้คนในสังคมได้ ถือเป็นภูมิปัญญาที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้

2. นักแสดงลำตัดมีไม่เพียงพอ เนื่องจากนักแสดงลำตัดเริ่มมีอายุที่สูงขึ้น และเสียชีวิตไปตามกาลเวลาและนักแสดงลำตัดขาดการจ้างงาน ขาดรายได้ จึงเป็นเหตุให้นักแสดงลำตัดไปรับอาชีพอื่นเป็นอาชีพหลักแทนอาชีพการแสดงลำตัด แต่นักแสดงส่วนใหญ่ยินดีที่รับงานจ้างทุกงาน รวมไปถึงยินดีที่จะสอนและถ่ายทอดการแสดงลำตัดแก่ผู้ที่สนใจ เพื่อแก้ไขปัญหาขาดนักแสดงลำตัด

3. ไม่มีผู้สืบทอดการแสดงลำตัดปัจจุบันบุตรหลานของนักแสดงลำตัดส่วนใหญ่ ไม่มีผู้ต้องการศึกษาการแสดงลำตัด และเนื่องจากขาดการจ้างงาน ขาดรายได้ เป็นเหตุให้บุตรหลานของนักแสดงลำตัดไม่ยอมสืบทอดรับช่วงต่อการแสดงลำตัด และเลือกทำอาชีพอื่น ๆ แทน แต่นักแสดงลำตัดก็ยังพยายามที่จะปลูกฝังการแสดงลำตัดไปยังบุตรหลานรุ่นต่อ ๆ ไป

3. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัดตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 รูปแบบการอนุรักษ์การแสดงลำตัดของคณะลำตัด สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1.1 การอนุรักษ์การแสดงลำตัดแบบดั้งเดิม กล่าวคือ ยังคงใช้ทำนอง วิธีการร้องลำตัดขั้นตอนการแสดง มีการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ รวมไปถึงยังคงใช้เครื่องดนตรีเป็นเครื่องประกอบจังหวะ จำนวน 4 ชนิด คือ รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ และกรับ และยังคงอนุรักษ์การแต่งกายแบบไทยไว้ โดยมีเอกลักษณ์ คือ นักแสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนสีสด ใช้วิธีการนุ่งแบบจับจีบหน้านาง และมีผ้าคาดเอวคาดทับเข็มขัด

3.1.2 การอนุรักษ์การแสดงลำตัดแบบประยุกต์ ในคณะที่มีหัวหน้าคณะจบการศึกษาในระดับปริญญา มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ปรับเนื้อร้องและการใช้ภาษา รวมไปถึงปรับทำนองให้เหมาะสมผู้ชม ซึ่งมีแนวทางในการอนุรักษ์ 2 แบบ คือ การบันทึกการแสดงในรูปแบบ VDO เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการปรับปรุงการแสดง และนักแสดงลำตัดยังใช้การจดบันทึกเนื้อเพลง คำร้องลงสมุดเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฝึกซ้อม และถ่ายทอดการแสดงลำตัดไปยังบุตร หรือผู้สนใจ ถึงแม้ในปัจจุบันจะประสบปัญหาขาดผู้สืบทอด แต่นักแสดงลำตัดส่วนใหญ่เต็มใจที่จะถ่ายทอดให้แก่บุตร และผู้สนใจทั่วไป

3.2 รูปแบบการพัฒนาการแสดงลำตัดของคณะลำตัด

การแสดงลำตัด เป็นการแสดงที่ค่อนข้างมีข้อจำกัด ทำให้ไม่สามารถพัฒนาองค์ประกอบการแสดงได้มากนัก มีบางคณะที่มีการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาการแสดงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันก็มีการปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้มีสีสันสดใส และมีการใช้ผ้าปักดินทอง ปักเลื่อม เพื่อทำให้เกิดความสวยงามมากขึ้นกว่าในอดีต

นักแสดงลำตัดเองก็ไม่มีเวลาที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากมีอาชีพหลักที่ต้องทำเพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัว มีเพียงเวลาฝึกซ้อมก่อนการแสดงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ในปัจจุบันมีการพัฒนาแหล่งเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ ในยุคที่เทคโนโลยีด้านการติดต่อสื่อสารมีความเจริญก้าวหน้าสูง นักแสดงลำตัดจึงได้พัฒนาแหล่งเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์เป็นของตนเอง โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต และประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน คือ www.facebook.com โดยนักแสดงลำตัดจะใช้เว็บไซต์นี้ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลคณะลำตัด วันที่ เวลา และสถานที่ในการจัดการแสดง รวมไปถึงการอัปโหลดรูป และวิดีโอบางส่วน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์คณะตนเองซึ่งเป็นช่องทางที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. ประเด็นการศึกษา ประวัติความเป็นมาการแสดงลำตัด พบว่า คณะลำตัดมีประวัติความเป็นมาที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ คือ หัวหน้าคณะลำตัดเป็นผู้ก่อตั้งคณะลำตัดด้วยตนเองเป็นเวลามากกว่า 15 ปี และปัจจุบันยังคงรับงานการแสดงลำตัด ระดับการศึกษาของนักแสดงลำตัดมีหลากหลาย เริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับปริญญา ปัจจุบันนักแสดงลำตัดไม่ได้ยึดอาชีพนักแสดงลำตัดเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีประสบการณ์การแสดงลำตัดมากกว่า 25 ปี เพราะเริ่มเรียนการแสดงลำตัดตั้งแต่วัยเยาว์มีความสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ การเรียนการแสดงลำตัดนิยมเริ่มเรียนมาจากพ่อเพลง แม่เพลง และครูเพลงลำตัดโดยตรง ปัจจุบันครูเพลงเสียชีวิตไปแล้วหลายท่าน วิธีการเรียนการแสดงลำตัดคือการจดเนื้อเพลงนำมาท่องจำ และฝึกร้องจนเกิดความชำนาญ เป็นสาเหตุให้นักแสดงลำตัดจะมีความเชี่ยวชาญทางด้านเพลงพื้นบ้านด้วย

องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน โดยทั่วไปถูกแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 ระยะเวลามาตรฐาน คือ 3-4 ชั่วโมง และกรณีที่ 2 คือ ระยะเวลาตามการตกลงระหว่างผู้ว่าจ้างกับทางคณะ โดยรวมแล้วในคณะจะมีนักแสดงรวม นักดนตรีจำนวนทั้งสิ้น 10-18 คน โดยแบ่งเป็นนักแสดงฝ่ายหญิง 3-4 คน นักแสดงฝ่ายชาย 3-4 คน นักดนตรี 4-8 คน แล้วแต่คณะที่จำนวนไม่เท่ากันเนื่องจากบางคณะให้นักแสดงช่วยกันตี ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ในการประกอบจังหวะ ซึ่งแตกต่างจากการแสดงลำตัดในอดีต ตามที่ ศูนย์สังคีตศิลป์ (2529, หน้า 67) ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า การแสดงลำตัดมีการร้องประชันขันแข่งกัน ร้องว่าทำท่าย

เยาะเย้ย แดกคั่น บางครั้งกระทบกระทั่ง เกรงว่าจะเกิดการวิวาทกันได้ ใช้เชือกมนิลาเส้นใหญ่กั้นกันไว้ มีกรรมการจับเวลาและให้คะแนน ให้ร้องฝ่ายละ 30 นาที อย่างน้อย 1 ชั่วโมง อย่างมาก ฝ่ายใดรับเสียงฮามาก กรรมการก็หย่อนเชือกลงมาให้รับเอา แต่ถ้าเสมอกัน กรรมการแบ่งให้ฝ่ายละครึ่ง เหตุนี้จึงเรียกว่าลำตัดประชันชิงรางวัล หรือ ชิงธง (ชิงรางวัล) และต่อมามีลำตัดหญิงมาเกี่ยวข้อง โดยมีการแสดงประชันแข่งขันกับวงผู้ชาย เรียกว่า หญิงชายประชันกัน แสดงฝ่ายละ 3 คน คณะอื่น ๆ จึงได้เอาอย่าง มาจนทุกวันนี้

การที่ในปัจจุบันใช้เวลาในการแสดงมากกว่าในอดีต เนื่องมาจากในปัจจุบันไม่ใช่เป็นการแข่งขันกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเพื่อชิงรางวัล แต่เป็นการดำเนินเรื่องราวเพื่อสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้ชม จึงใช้เวลาในการแสดงดำเนินเรื่องราว ไปเรื่อย ๆ ดำเนินลำร้องต่าง ๆ และร้องจนครบตัวผู้แสดง จึงทำให้ใช้เวลาในการแสดงโดยประมาณ 3-4 ชั่วโมง เช่นในปัจจุบัน

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงลำตัด ใช้เพียงเครื่องดนตรีประเภทประกอบจังหวะเหมือนกันทุกคณะ ซึ่งจะประกอบด้วย กลองรำมะนา จำนวน 4-5 ใบ ฉิ่ง ฉาบ และกรับ ซึ่งสอดคล้องกับที่ วาสนา ต้นสารี (2532, หน้า 34) กล่าวว่า ดนตรีประกอบที่ใช้ในการแสดงลำตัดนั้น ใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะเท่านั้น เช่น รำ มะนา ฉิ่ง และกรับ โดยมีรำมะนาเป็นตัวนำ มีฉิ่งและกรับเป็นส่วนประกอบ รำมะนาที่ใช้ 4-5 ใบ และแตกต่างจากที่วิชา เชาวศิศิลป์ (2541, หน้า 26) เพียงเล็กน้อย เกี่ยวกับการใช้โหม่ง ในการแสดงลำตัด โดยได้อธิบายไว้ว่าดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง เป็นเพียงดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะเท่านั้น ได้แก่ รำมะนาลำตัด เป็นกลองขนาดใหญ่ หน้ากว้างประมาณ 48 เซนติเมตร ตัวรำมะนา ยาวประมาณ 13 เซนติเมตร ขึ้นหนึ่งหน้าเดียว ในการละเล่นลำตัด แต่เดิมใช้กลองรำมะนาตั้งแต่ 5 ใน 8 ใบ และถึง 12 ใบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการประชันจะมีกลองรำมะนาของแต่ละฝ่ายด้วย ซึ่งปัจจุบันมักจะใช้กลองรำมะนาเพียง 4 ใบ ฉิ่ง ฉาบ กรับโหม่ง (คณะหวังเต๊ะใช้)

แต่ในปัจจุบันคณะลำตัดส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้โหม่งในการประกอบการแสดงและจะมีอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการแสดงลำตัดที่สำคัญ ดังนี้ (1) ไฟแสงจันทร์ หรือ ไฟราวลำตัด จำนวน 7 ดวง เพื่อใช้เพิ่มแสงสว่างหน้าเวที (2) มีฉากหลัง ที่ระบุชื่อคณะ และหมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ ในส่วนของเวทีการแสดงและเครื่องเสียง ส่วนใหญ่ทางเจ้าภาพเป็นผู้จัดหา หรือ หากไม่มีเวที ทางคณะลำตัดสามารถปูเสื่อเล่นบริเวณพื้นที่กว้างได้

เครื่องแต่งกายของนักแสดงลำตัด การแต่งกายของนักแสดงลำตัดในปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่นักแสดงลำตัดจะมีเครื่องแต่งกายเป็นของตนเอง มีเอกลักษณ์ คือ นักแสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง นุ่งโจงกระเบนสีสด เช่น สีชมพู สีแดง สีเขียว สีส้ม เป็นต้น ใช้วิธีการนุ่งแบบจับจีบหน้านาง และมีผ้าคาดเอวคาดทับเข็มขัด ฝ่ายชายนิยมสวมเสื้อคอกลม แขนสั้น มีกระดุม 3 เม็ด

ลายดอก หรือ สีพื้นที่มีสีสันสดใส เรียกว่า “เสื้อมัสกรี” ฝ่ายหญิงสามารถเลือกสวมเสื้อได้หลายแบบไม่มีแบบแผนมากนัก เช่น เสื้อคอปก คอกลม คอแหลม นิยมสั่งตัดมาพอดีตัวส่วนใหญ่จะใช้ผ้าลูกไม้ หรือผ้าปักเลื่อมให้มีลวดลายสวยงาม เครื่องประดับของนักแสดงลำตัดจะมีไม่มาก ฝ่ายชายนิยมสวมสร้อยคอทองคำ สร้อยพระ ฝ่ายหญิงมักใส่ต่างหู กำไล สร้อยคอ และปิ่นปักผม การแต่งกายของนักแสดงลำตัด ไม่แตกต่างจากในอดีตมากนัก ตามที่ อมรา กล้าเจริญ (2527, หน้า 42-47) ได้พูดถึงเครื่องแต่งกายของผู้แสดงลำตัด ไว้ว่า ฝ่ายชายนุ่งผ้าโจงกระเบนสีสด ใส่เสื้อคอพวงมาลัยแขนสั้น ลายดอก ถ้าเป็นสีพื้นก็เป็นผ้าที่มีเนื้อมัน สีสดใสมีผ้าคาดเอว ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบน นิยมสวมเสื้อคอกลมหรือคอปกค่อนข้างเล็ก แขนกุด นิยมตัดด้วยผ้ายักคี่หรือปักเลื่อมที่เครื่องแต่งกายยังคงรูปแบบเช่นในอดีต เนื่องจากว่านักแสดงลำตัดต้องการอนุรักษ์การแต่งกายแบบไทยไว้ไม่ให้สูญหายไป หากจะคิดแปลงก็ทำเพียงเพิ่มลวดลายความสวยงามเช่นการปักเลื่อมที่เสื้อนักแสดงฝ่ายหญิง หรือการใช้สีสันสวยงามสดใส และสวมเครื่องประดับประเภททองคำ

2. ประเด็นสภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน ขาดหน่วยงานที่ช่วยสนับสนุน และช่วยส่งเสริมให้การแสดงลำตัดแพร่หลาย เป็นเหตุให้ในปัจจุบันการแสดงลำตัดไม่เป็นที่รู้จักในสังคมไทย ทั้ง ๆ ที่ การแสดงลำตัด เป็นเพลงพื้นบ้าน ถือเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่ง สามารถให้ความเพลิดเพลิน และสามารถให้ความรู้ เตือนใจผู้คนในสังคมได้ ถือเป็นภูมิปัญญาที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้ เริ่มตั้งแต่ระดับภูมิภาค องค์การบริหารส่วนตำบล หรือวัฒนธรรมจังหวัด ไม่ช่วยเหลือการแสดงลำตัดในพื้นที่ให้เป็นที่รู้จักอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่มีงานประจำปี งานประจำจังหวัดก็ไม่สนับสนุนการแสดงลำตัดแต่มีการว่าจ้างการแสดงอื่น ๆ นอกพื้นที่ เช่น การแสดงดนตรี การแสดงภาพยนตร์ ซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นการแสดงสามารถดึงดูดผู้ชมให้ชื่นชอบมากกว่า การแสดงลำตัดที่ถือเป็นการแสดงพื้นบ้านภาคกลางที่ปัจจุบันมีผู้รู้จักเหลือน้อย ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การแสดงลำตัดไม่ได้รับความนิยม คือ ผู้ชมที่เข้าใจอรรถรส ความสนุกสนานของการแสดงลำตัดมีน้อย ผู้ชมรุ่นใหม่ ๆ เข้าไม่ถึง หรือไม่เข้าใจการแสดงลำตัด ซึ่งนั่นก็มาจากการแสดงลำตัดไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ที่ดี จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การแสดงลำตัดไม่แพร่หลาย ขาดการจ้างงาน นักแสดงลำตัดจึงขาดรายได้ เป็นเหตุให้นักแสดงลำตัดส่วนใหญ่ไปรับอาชีพอื่นเป็นอาชีพหลักแทนอาชีพการแสดงลำตัด และนักแสดงลำตัดเริ่มมีอายุที่สูงขึ้น และเสียชีวิตไปตามกาลเวลา เป็นเหตุให้ในปัจจุบันนักแสดงลำตัดมีไม่เพียงพอ ประกอบกับไม่มีผู้สืบทอด ถึงแม้ว่านักแสดงลำตัดต้องการให้บุตรหลานมาสืบทอด และพยายามที่จะถ่ายทอดการแสดงลำตัดเพื่อให้บุตรหลานได้ประกอบอาชีพลำตัดต่อจากตนเอง แต่บุตรหลานก็ไม่ได้สนใจใคร่อยากเรียนการแสดงลำตัด เนื่องจากเล็งเห็นว่าไม่สามารถยึดเป็นอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวได้ สาเหตุมาจากการขาดการจ้างงานเพราะนอกจากขาดการประชาสัมพันธ์ ก็ยังมีสาเหตุมาจากระบบ

เศรษฐกิจประเทศไทยอยู่ในยุคที่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ใช้เงินฟุ่มเฟือย และประหยัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หากจัดงานเฉลิมฉลองก็เลือกการแสดงอื่นที่สามารถเข้าถึงผู้ชมได้ง่ายกว่า มีผู้ชื่นชอบมากกว่า และมีราคาถูกลงมาแทนการแสดงลำตัดที่ในปัจจุบันมีผู้ชื่นชอบและผู้สนใจอยู่น้อยเมื่อเทียบกับการแสดงอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ สุจริต บัวพิมพ์ (2538) กล่าวว่า ในปัจจุบัน เพลงพื้นบ้านถูกลดความสำคัญลงไป เพราะบ้านเมืองเจริญขึ้น มีแหล่งบันเทิงมากขึ้น มีสื่อที่ทันสมัย ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร เพลงพื้นบ้านจึงกลายเป็นอดีตที่เป็นเพียงมรดกทางภูมิปัญญา ที่ควรแก่การอนุรักษ์และเล่าสืบต่อให้ลูกหลานได้รับรู้ไว้

จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงลำตัดนั้นมาจากการขาดการดูแลจากผู้ที่เกี่ยวข้องขาดความเอาใจใส่ต่อการแสดงลำตัดเป็นเหตุให้การแสดงลำตัด ที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สามารถความบันเทิง ความเพลิดเพลิน รวมไปถึงสามารถให้ความรู้และเตือนสติคนในสังคม เมื่อฟังแล้วจะเกิดความจรรโลงใจผู้คนในสังคมได้กำลังจะสูญหายไป จึงทำให้สังคมไทยที่เคยดงาม ถูกกระทบ ความภาคภูมิใจในตนเองเริ่มลดน้อยลง ผู้คนในสังคมไทยมีความเห็นแก่ตัว ไม่เกื้อกูลช่วยเหลือกัน ขาดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ คลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม กลุ่มสังคมวิทยา (2548) กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมและความมั่นคงของชาติ หรือความเป็นปึกแผ่นทางสังคม เพราะคนต้องการอยู่อย่างสันติสุขภายใต้ความภาคภูมิใจในตนเอง ความมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันกับคนอื่นและในการสร้างสังคมให้เป็นปึกแผ่นบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นจำเป็นต้องปรับวิถีคิดสร้างจิตสำนึกและปรับการทำงานเจ้าหน้าที่รัฐ ปัจจุบันคนไทยมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น สังคมไทยในปัจจุบันมีลักษณะสังคมที่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

3. ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัดพบว่า การอนุรักษ์การแสดงลำตัด หน่วยราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรจัดให้มีการเรียนการสอนด้านศิลปวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านประเภทการแสดงลำตัด เนื่องจากหากได้ศึกษาการแสดงลำตัดจะทำให้ได้เรียนรู้เพลงพื้นบ้านภาคกลางประเภทอื่น ๆ ดังนั้นควรมีการจัดการเรียนการสอนการแสดงลำตัดเข้าไปในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลเป็นต้นไป เพื่อเป็นการอนุรักษ์การแสดงลำตัด และเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลัย เหล่าประเสริฐ (2546) ที่พบว่านักเรียนที่เรียนภาษาไทยโดยใช้เพลงพื้นบ้านลำตัดประกอบการเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีเรียนตามแนวคู่มือครู โดยนักเรียนกลุ่มทดลองจะกระตือรือร้นและเรียนด้วยความสนุกสนานมากกว่า ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาไทยและควรมีการบันทึกภาพการแสดงลำตัด

ที่ถูกต้อง โดยมีลำดับขั้นตอนการแสดงที่ครบถ้วนและสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเรียนการสอน หรือเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะเป็นข้อมูลแก่ผู้สนใจ และผู้ที่ต้องการค้นคว้า ควรมีการอบรม จัดสัมมนา หรือ จัดนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้เรื่องการแสดงลำตัด ความสำคัญของการแสดงลำตัด เพื่อชักจูงให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงลำตัดต่อไป นอกจากนี้แสดงลำตัดภายในงานการอบรม จัดสัมมนา หรือ จัดนิทรรศการแล้วควรมีการสอนการแสดงลำตัดแบบเบื้องต้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักแสดงลำตัดได้ถ่ายทอดการแสดงลำตัดไปยังผู้สนใจทั่วไป เพื่อแก้ไขปัญหาขาดผู้สืบทอด และถึงแม้ว่าจะมีบุคคลได้ทำการบันทึกและศึกษาการแสดงลำตัดไว้แล้วก็ตาม แต่ทั้งหน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องยังสมควรที่จะสนับสนุนการบันทึกและศึกษาการแสดงลำตัดเพื่อเป็นประโยชน์ให้คนรุ่นหลังสามารถนำไปใช้ และเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยนั้น ๆ ต่อไป เนื่องจากมุมมองของการวิเคราะห์และการศึกษาของแต่ละบุคคลความแตกต่างกันออกไป การบันทึกและศึกษาจึงยังคงเป็นเรื่องที่สมควรจะดำเนินการอนุรักษ์การแสดงลำตัด

การพัฒนาการแสดงลำตัดพบว่า ต้องมีการพัฒนาแหล่งประชาสัมพันธ์การแสดงลำตัดผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น สื่อโทรทัศน์ นิตยสารศิลปวัฒนธรรม สื่ออินเทอร์เน็ต หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดสร้างเว็บไซต์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การแสดงลำตัด โดยภายในเว็บไซต์ควรระบุรายละเอียด ของคณะกรรมการแสดงลำตัดที่มีอยู่ภายในประเทศ ระบุราคาว่าจ้างในการแสดงแต่ละครั้ง ระบุ ประวัติความเป็นมาของคณะลำตัด ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อที่มีการปรับปรุงอยู่เสมอ และจัดทำวิดีโอการแสดงเพื่อใส่ไว้ในเว็บไซต์ให้ผู้ชมและผู้ว่าจ้างได้เข้าถึงการแสดงลำตัดได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับที่ บุญเดิม พันรอบ (2556) ได้กล่าวถึงเรื่องการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนานั้น ต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ และพัฒนาจัดทำระบบสารสนเทศ สร้างความร่วมมือกับชุมชน และการประสานงานร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

นักแสดงลำตัดต้องไปถึงสถานที่แสดงก่อนเวลาเพื่อดำเนินการฝึกซ้อมการแสดง และควรมีการบันทึกการแสดงลำตัดเพื่อใช้สำหรับการประเมินผลการแสดง เพื่อทราบถึงข้อบกพร่องในการแสดงแต่ละครั้ง และหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ๆ ได้ เพื่อการแสดงครั้งต่อไปมีข้อผิดพลาดน้อยลง สอดคล้องกับที่ สุกัญญา ภัทรราชย์ (อ้างถึงใน มนต์เทียน สกุลณี, 2553) ได้กล่าวไว้ว่า การส่งเสริมเพลงพื้นบ้านที่ควรกระทำ ได้แก่ การพัฒนาความรู้ความสามารถของศิลปิน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการและนักปกครอง ควรให้ความรู้และแนะนำศิลปินพื้นบ้านให้มีความตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อจะได้รอบรู้และนำความรู้ที่นำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงและเผยแพร่แก่ประชาชน อันจะทำให้ผู้ฟังศรัทธาและนิยมเพลงพื้นบ้านต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ วิรุณตั้งเจริญ (2549) ที่เกี่ยวกับมุมมองและทิศทางของการบริหารจัดการทาง

วัฒนธรรมไว้ว่า การบริหารจัดการ (Administration and management) อาจเป็นคำของโลกตะวันตก การบริหารจัดการวัฒนธรรม เป็นเรื่องกว้างสร้างความคิดและความเข้าใจให้เป็นรูปธรรมได้ไม่ถนัดนัก จะต้องดำเนินการทั้งในระดับครอบครัว ท่ามกลางปัญหาครอบครัวแตก ในระดับชุมชนที่ต้องสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ในระดับสถานศึกษาที่ต้องสร้างสำนักต้องผสมผสานการศึกษาและวัฒนธรรมให้เป็นสิ่งเดียวกัน ในปัจจัยสี่มวลชนที่ต้องตระหนัก เรียนรู้ และร่วมสร้างความดีงาม ในระดับอำนาจรัฐ ที่รัฐต้องตระหนัก กระตุ้น สนับสนุน และสร้างต้นแบบที่ดีงาม ต้องบริหารจัดการบริบทและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการบริหารจัดการวัฒนธรรม รวมทั้งการป้องกัน การสร้างภูมิคุ้มกันภัยพิบัติทางวัฒนธรรมที่รุกรานจากภายนอก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุน การแสดงลำตัด ช่วยเหลือในด้านการประชาสัมพันธ์ และจัดหางานแสดง โดยมีการสนับสนุนทั้งจากหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน เพื่อให้การแสดงลำตัดเป็นที่รู้จัก เพื่อให้เกิดการจ้างงานและส่งผลให้นักแสดงลำตัดมีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ
2. ควรจัดทำเว็บไซต์การแสดงลำตัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการประชาสัมพันธ์ ให้แก่ผู้สนใจและผู้ว่าจ้างสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพิ่มช่องทางในการจัดหางานการแสดงลำตัด เพื่อให้นักแสดงลำตัดมีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ
3. ควรจัดทำวิดีโอ การแสดงลำตัดเพื่อเผยแพร่ทางโทรทัศน์ หรือทางอินเทอร์เน็ต ให้ประชาชนได้รู้จักการแสดงลำตัดเพื่ออนุรักษ์การแสดงลำตัดให้คงอยู่ตลอดไป
4. ควรบรรจุการแสดงลำตัดในการเรียนการสอน ปลุกฝังให้เยาวชนรู้จักการแสดงลำตัด และเพลงพื้นบ้านภาคกลางอื่น ๆ ที่ถูกสอดแทรกอยู่ในการแสดงลำตัด เพื่อให้เยาวชนสนใจต้องการเรียนรู้และสนใจเป็นนักแสดงลำตัด เพื่อแก้ปัญหานักแสดงลำตัดไม่เพียงพอหมดไป
5. ควรมีการเปิดสอนการแสดงลำตัด ให้แก่ผู้สนใจควบคู่ไปกับการสอนการแสดงลำตัด ให้แก่บุตรหลานของนักแสดงลำตัดเพื่อให้มีผู้รับการสืบทอดในการแสดงลำตัดต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). *มรดกทางวัฒนธรรมและศิลปกรรมสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท*.
กรุงเทพฯ: สภาคาทอติกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *วัฒนธรรมไทย (Thai culture)*.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2547). *สารานุกรมไทย ฉบับกาญจนาภิเษก*. กรุงเทพฯ:
โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.
- ไฉน เลาะเงิน. (2552). *ลำดับภาคกลาง การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านศิลปะการแสดง
เชิงพาณิชย์. คุษฎีนิพนธ์ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศาสตร์,
คณะวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.
- เด่นดวง พุ่มศิริ. (2524). *อิทธิพลของวัฒนธรรมอื่นที่มีต่อเพลงพื้นบ้านของไทย*. กรุงเทพฯ:
ศูนย์สังคีตศิลป์.
- ชนิก เลิศชาญฤทธิ. (2554). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- บุญเดิม พันรอบ. (2556). *วัฒนธรรมจีนที่ศาลเจ้าในภาคตะวันออก*. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปนิดา อุดมวรรณ. (2547). *การเผยแพร่วัฒนธรรมและสังคมด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์*.
วารสารนักบริหาร, 3(24) 21-22.
- พนิดา พานิชกุล. (2548). *เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology)*. กรุงเทพฯ:
เคทีพี คอมพ์แอนด์คอนซัลท์.
- พลาดิษฐ์ สิทธิชัยกิจ. (2523). *ลิเก*. กรุงเทพฯ: บันทึกลสยาม.
- มนต์เทียน สุกุณี. (2553). *รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นด้านศิลปะเพลงพื้นบ้าน
ลำดับขององค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี*.
*วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น,
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- มนตรี ตราโมท. (2518). *การละเล่นของไทย*. พระนคร: ก้าวหน้า.
- มาลัย เหล่าประเสริฐ. (2546). *การใช้เพลงพื้นบ้านลำดับพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนวัดหน้าไม้ จังหวัดปทุมธานี*.
*วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,
คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.

- ยงฉนิศร์ พิมลเสถียร. (2543). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการอนุรักษ*. กรุงเทพฯ:
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- วิฒนะ บุญจับ. (2532). *จังหวะและทำนองในเพลงน้อยและลำตัด*. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาสนา ต้นสารี. (2532). *ลำตัด: การศึกษาเชิงวิเคราะห์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชา เชาว์ศิลป์. (2541). *ทำนองเพลงลำตัดและเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่ปรากฏในลำตัด*. กรุงเทพฯ:
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2549). *ทิศทางและมุมมองของการบริหารจัดการวัฒนธรรม*.
วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2(14), 5-8.
- วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (2548). *นิตยสารรัฐราษฎร์*, 66-69.
- วุฒิชัย จายะพันธ์. (2547). *บูรณาการของการแสดงลำตัดกับสื่อมวลชน กรณีศึกษา คณะหวังเต๊ะ
คณะแม่ประยูร ยมเยี่ยม และ คณะแม่ขวัญจิตร ศรีประจันต์*.
วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์
และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2534). *การสลายตัวของศิลปะพื้นบ้านไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- ศูนย์สังคีตศิลป์. (2529). *นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สังคีตศิลป์.
- สนิท สมัครการ. (2544). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม*. กรุงเทพฯ:
กิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ลัญญา ลัญญาวิวัฒน์. (2545). *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *คู่มือการบริหารจัดการ
โครงการทางวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรมปีงบประมาณ พ.ศ. 2551*.
กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- _____. (2552). *คู่มือแนวทางการดำเนินงาน เรื่อง การปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2523). *เพลงปฎิพากย์: การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, ภาควิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจริต บัวพิมพ์. (2538). *มรดกไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุมามาลย์ เรืองเดช. (2517). *เพลงพื้นเมืองจากตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไสว พรหมณี. (2532). *คนของราชภัฏ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- อมรา กล้าเจริญ. (2527). เพลงพื้นเมืองลำตัด. *วารสารวัฒนธรรมไทย*, 23(4), 42-47.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2544). ผลสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้. *วารสารรายงานปฏิรูป*, 2(37), 12-18.
- เอนก นาวิกมูล. (2527). *เพลงนอกศตวรรษ*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- _____. (2528). สารานุกรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนางทองอยู่ รักษาพล (แม่เพลง).
- _____. (2542). *ราษฎรบันเทิง*. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- เอนก นาวิกมูล และมนัส พูลผล. (2530). *ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: ชมรมส่งเสริมศิลปพื้นบ้านภาคกลาง.
- Allison, B. (1980). The relationship between child arts and their cultural found. *Journal of Aesthetic Education*, 4(3), 59-79.
- Javier, P. D. C. (1982-1991). Farmer secretary-general of the United Nation.
- Mackey, J. W. (1995). Country music performance in Northern Nova Scotia. Canada: University of Newfoundland.
- Nettl, B. (1964). *Theory and method in ethnomusicology*. New York: The Free Press.
- Tylor, E. D. (1871). *Primitive culture*. London: John Murray.
- White, R. E. & Richard, G. H. (1981). *Academy of management the academy of management review*. New York: Briarcliff Manor.
- Wiese, D. V. (1956). *The sociological study of social change*. Transaction of then Third World Congress of Sociology. Amsterdam: International Sociological Association.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อนักแสดงลำดับ

รายชื่อนักแสดงลำตัด

คณะ จรรย์ ป่อตะโล่

1. จรรย์ นาคดี บ้านเลขที่ 44/33 ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 14 เมษายน พ.ศ. 2559
2. จันท์เพ็ญ พันธุ์สัมฤทธิ์ บ้านเลขที่ 134/11 หมู่ที่ 8 ตำบลประตู่ชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 14 เมษายน พ.ศ. 2559
3. เปรมใจ พันธุ์สัมฤทธิ์ บ้านเลขที่ 134/12 หมู่ที่ 8 ตำบลประตู่ชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 14 เมษายน พ.ศ. 2559
4. วิสัน ลิ้มแก้ว บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 4 ตำบลศาลาลอย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 12 เมษายน พ.ศ. 2559
5. เสกสรร สุมานิตย์ บ้านเลขที่ 97/2 หมู่ที่ 8 ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 12 เมษายน พ.ศ. 2559

คณะชาญชัย ศิษย์ หวังเต๊ะ

1. ลี ภาคากิจ บ้านเลขที่ 25/3 หมู่ที่ 6 ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 13 เมษายน พ.ศ. 2559
2. สมบูรณ์ ภาคากิจ บ้านเลขที่ 25/3 ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 13 เมษายน พ.ศ. 2559
3. สมจิตต์ เอี่ยมสักจี บ้านเลขที่ 51 ตำบลประตู่ชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 13 เมษายน พ.ศ. 2559

คณะลำตัดมหาบัณฑิต ไฉน ลูกเมืองมื่น

1. ไฉน เลาะเงิน บ้านเลขที่ 16 แขวงคลองสามวา เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร วันที่เก็บข้อมูล 28 มีนาคม พ.ศ. 2559
2. ชัยวัฒน์ ดีวุ่น บ้านเลขที่ 40/49 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี วันที่เก็บข้อมูล 25 มิถุนายน พ.ศ. 2559
3. ถวิล ดีวุ่น บ้านเลขที่ 40/49 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี วันที่เก็บข้อมูล 25 มิถุนายน พ.ศ. 2559

4. สมศักดิ์ ชันทร บ้างเลขที่ 31/4 หมู่ที่ 3 ตำบลประตูลัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559

5. สุริยา ชันทร บ้างเลขที่ 31/4 หมู่ที่ 3 ตำบลประตูลัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วันที่เก็บข้อมูล 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559

6. อรวรรณ เลาะเงิน บ้างเลขที่ 16 แขวงคลองสามวา เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร วันที่
เก็บข้อมูล 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์

สำหรับการวิจัย เรื่อง : การอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ไปเป็นข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงลำตัด

ตอนที่ 3 สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

ตอนที่ 4 การอนุรักษ์การแสดงลำตัด

ตอนที่ 5 การพัฒนาการแสดงลำตัด

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....

สถานที่.....

.....

.....

.....วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ชื่อ-นามสกุล..... อายุ..... ปี

1.2 ที่อยู่ปัจจุบัน

.....

1.3 ระดับการศึกษา ต่ำกว่ามัธยมศึกษา ระบุ

มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ระบุ

อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

1.4 อาชีพหลักในปัจจุบัน รับราชการ พนักงานราชการ/ลูกจ้างของรัฐ

พนักงานบริษัท รับจ้างทั่วไป ธุรกิจส่วนตัว

เกษตรกร ค้าขาย

ไม่ได้ประกอบอาชีพ อื่นๆ(ระบุ).....

1.5 บทบาทในคณะลำตัด (ตำแหน่ง) หัวหน้าคณะ พ่อเพลง แม่เพลง

ลูกคู่ นักดนตรี อื่นๆ(ระบุ).....

1.6 ประสบการณ์ในการแสดงลำตัดอาชีพ (จำนวนปี)

.....

1.7 เริ่มเรียนรู้การแสดงลำตัดตอนอายุเท่าไร

.....

1.8 ผู้สอนการแสดงลำตัดของท่านคือใคร

บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติ อื่นๆ(ระบุ).....

1.9 ท่านมีความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในด้านใด

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงลำตัด

2.1 ประวัติความเป็นมาข้อมูลทั่วไปของคณะ

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของคณะ(ระบุ)... ..

2.1.2 ผู้ก่อตั้งคณะลำตัด ตนเอง บิดา มารดา ปู่
 ย่า ตา ยาย ญาติ อื่นๆ (ระบุ)... ..

2.1.3 เริ่มก่อตั้งคณะตั้งแต่วันที่... (ระบุ พ.ศ.)... ..

2.2 องค์ประกอบในการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

2.2.1 ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงระบุ... ..

2.2.2 ช่วงเวลาที่ใช้ในการแสดงที่เป็นที่นิยมในการแสดงลำตัดเป็นช่วงเดือนใด
ระบุ... ..

2.2.3 นักแสดงที่ใช้ในการแสดงต่อหนึ่งครั้งรวมนักดนตรีมีจำนวนเท่าไร
ระบุ... ..

2.2.4 เครื่องแต่งกายมีแบบแผนหรือไม่

มี ระบุ... .. ไม่มี

2.2.5 เครื่องแต่งกายมีเอกลักษณ์เฉพาะของทางคณะหรือไม่

มี ระบุ... .. ไม่มี

2.2.6 ใช้เครื่องดนตรีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร

รำมะนาลำตัดจำนวน ใบ ฉิ่ง จำนวน คู่
 ฉาบ จำนวน คู่ กรับจำนวน คู่ อื่นๆ (ระบุ)...

2.2.7 มีอุปกรณ์อื่นๆที่ใช้ในการแสดงหรือไม่

มี เวทีการแสดง ระบบเครื่องเสียง ระบบไฟ อื่นๆ (ระบุ)...
 ไม่มี

2.2.8 ขั้นตอนการแสดงลำตัดนั้น มีแบบแผนเป็นอย่างไร(ระบุตัวเลขตามลำดับ)

โหมโรงรำมะนา
 ร้องบันตน (ลำกรีนหน้ากลอง)
 การว่าลำร้องต่างๆ
 ลำไหว้ครู ลำออกตัว ลำว่า ลำว่าตอบ
 ลำสอน ลำลอย ลำลา

2.2.9 มีความเชื่อที่ต้องปฏิบัติก่อน-หลังการแสดงลำตัด มีหรือไม่อย่างไรบ้าง

มี ระบุ... .. ไม่มี

ตอนที่ 3 สภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

3.1 ช่องทางในการติดต่อคณะเพื่อไปแสดง

โทรศัพท์ อีเมลล์ ไปรษณีย์ อื่นๆ(ระบุ).....

3.2 หน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางช่วยในการประชาสัมพันธ์

มี (ระบุ)..... ไม่มี

3.3 ผู้รับการสืบทอดการแสดงลำตัด

มี (ระบุ)..... ไม่มี

3.4 ปัญหาหรืออุปสรรคในปัจจุบันมีอะไรบ้าง

มี (ระบุ)..... ไม่มี

3.5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับสภาพปัญหาของการแสดงลำตัดในปัจจุบัน

.....

ตอนที่ 4 การอนุรักษ์การแสดงลำตัด

4.1 ปัจจุบันการอนุรักษ์การแสดงลำตัดของคุณะมีวิธีอย่างไร

อนุรักษ์การแสดงแบบดั้งเดิม

(มีการแสดงแบบ มีวิธีการร้อง เล่น เหมือนเดิมทุกประการ)

ใช้เนื้อหาในการแสดงแบบเดิม เช่น เนื้อหาในวรรณคดี เป็นต้น

(ระบุ)

ใช้เครื่องแต่งกายดั้งเดิม

(ระบุ)

ใช้เครื่องดนตรีแบบดั้งเดิม

(ระบุ)

การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

(ระบุ)

อนุรักษ์การแสดงผลแบบประยุกต์

(มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน)

ใช้เนื้อหาให้เหมาะสมกับงานแต่ละงาน

(ระบุ)

ใช้เครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับยุคสมัย

(ระบุ)

ปรับการใช้เครื่องดนตรีให้เหมาะสมกับยุคสมัย

(ระบุ)

ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้ชม

(ระบุ)

อื่นๆ

(ระบุ)

4.2 มีวิธีการเก็บบันทึกรูปแบบการแสดงลำตัดของทางคณะหรือไม่

มีการบันทึก เพื่อเป็นฐานข้อมูล เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ

อื่นๆ(ระบุ).....

วิธีการจัดเก็บ

บันทึกเป็นภาพนิ่ง บันทึกเป็นภาพเคลื่อนไหว

บันทึกเฉพาะเสียง ใช้การจดบันทึก อื่นๆ

(ระบุ).....

ไม่มีการบันทึก

4.3 การถ่ายทอดการแสดงลำตัดไปยังผู้สืบทอด หรือลูกศิษย์

มี บุตร เครือญาติ ลูกศิษย์ อื่นๆ(ระบุ).....

ไม่มี

4.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์การแสดงลำตัด

.....

ตอนที่ 5 การพัฒนาการแสดงลำตัด

5.1 แนวทางการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักแสดง

- มีการฝึกฝนทักษะการแสดงอยู่เสมอ (ระบุ)
- มีการไปเรียนเพิ่มเติม(ระบุ)
- มีการศึกษาข้อมูลจากข่าว หนังสือพิมพ์ และสื่อต่างๆอยู่เสมอ
(ระบุ)
- ไม่มีวิธีการพัฒนา
- อื่นๆ (ระบุ)

5.2 แนวทางการพัฒนาการแสดงให้เหมาะสมกับการแสดงในปัจจุบัน

- มีการปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับงานแต่ละงาน (ระบุ)
- มีการปรับปรุงเครื่องแต่งกาย(ระบุ)
- มีการเพิ่มเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดง(ระบุ)
- มีการเพิ่มแสง สี เสียงประกอบการแสดง(ระบุ)
- มีการปรับการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้ชม(ระบุ)
- ไม่มีวิธีการพัฒนา
- อื่นๆ (ระบุ)

5.3 แหล่งเผยแพร่ข้อมูลโฆษณาประชาสัมพันธ์การแสดงลำตัดของทางคณะมี

อะไรบ้าง

- โฆษณาประชาสัมพันธ์ในหนังสือสิ่งพิมพ์ต่างๆ
(ระบุ)
- โฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่ออินเทอร์เน็ต หรือ เว็บไซต์
(ระบุ)
- ไม่มีแหล่งเผยแพร่ข้อมูล
- อื่นๆ (ระบุ)

5.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการแสดงลำตัด

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างบร็อง

ตัวอย่างบทร้องการแสดงลำตัด

จากการแสดงลำตัดคณะหวังเต๊ะ ณ ศูนย์มนุษยวิทยา สิรินคร วันที่ 17 มิถุนายน

พ.ศ.2556

ตัวอย่าง คำร้องของสร้อยเพลง

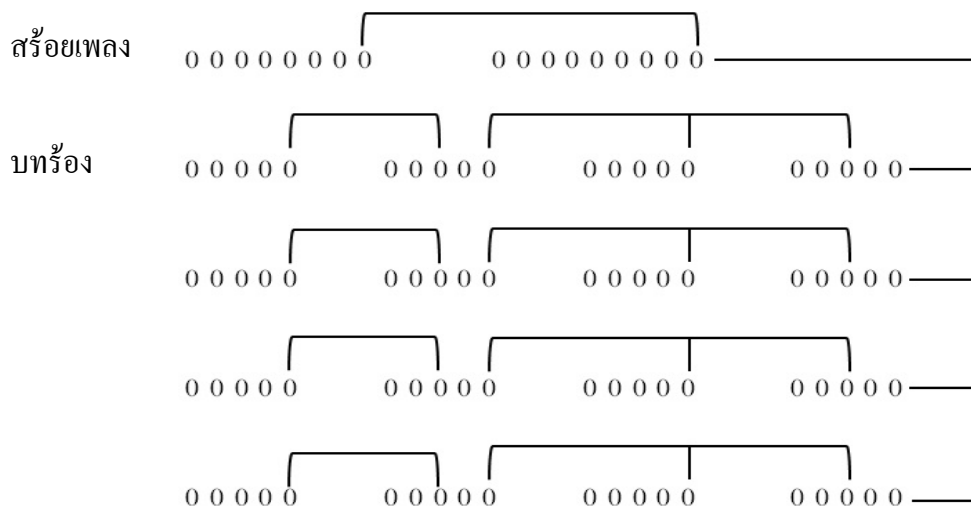
ชื่นจิตนี้กะไรชื่นใจจะไปเที่ยวเล่น ลมพัดเย็นๆจะไปเที่ยวเล่นในสวนลำไย

ตัวอย่าง คำร้องของบทร้อง

ศิโรราบกราบกำม เรียนท่านผู้ชมนิยมในศิลปะและบันเทิงศิลป์ในท่วงทีลีลาหญิงชาย
ทางขณะเจ้าภาพเขาใจดี วันนี้มีการแสดง อยากจะขอชี้แจง การแสดงแบบไทยๆ
คณะหวังเต๊ะมาอะอะ ขอการระท่านผู้ฟัง ถ้าตักตักผิดพลั้ง ขอท่านผู้ฟัง โปรดอภัย
ถึงลุงหวังจะไม่อยู่ แต่เรายังนึกถึงคุณครูผู้ก่อตั้ง จึงใช้ชื่อคณะหวังเต๊ะอยู่ยัง ขอท่าน
ผู้ฟัง โปรดเข้าใจ

ภาพประกอบ

แผนผังลักษณะคำประพันธ์บทกลอนที่ใช้ในลำตัด



เพลงเกี่ยวข้าว

ข้าวนาปลาฉิ่ง	มันไม่เป็นอันมันไม่เป็นอี	(ลูกคู่อรับ) เฮ้ เฮ้
ได้บ้างเสียบ้าง	ไอ้รวงไอ้รังมันก็มี	(ลูกคู่อรับ) เฮ้ เฮ้
มีรวงแหง ๆ อยู่แค่นี้	สักกองคุลีเดียวเอย	

(ลูกคู่อรับ สักกองคุลีเดียวเอย เอิงเยเดียวเอย มีรวงแหง ๆ อยู่แค่นี้ มีรวงแหง ๆ อยู่
แค่นี้ สักกองคุลีเดียวเอย)

เพลงขอทาน

สิบนิ้วลูกจะประนม	น้อมเศียรก้มวันทา
กราบเท้าคุณแม่ที่บ้าน	จงโปรดทำทานกับตัวข้า
ตัวลูกง่อยเปลี้ยเสียขาแข็ง	ทั้งเรี่ยวแรงก็โรยรา
ท่านจงสมเพชเวทนา	เสียเถิดในครา เออเอยนี้

(ลูกคู่อรับ) ท่านจงสมเพชเวทนา ท่านจงสมเพชเวทนา เสียเถิดในครา เออเอยนี้ เอิงเออ
เออ เอ่อเอ้อ เอิงเอย

หลังจากนั้นจะจับเรื่องต่อไป เช่น เรื่อง พราหมณ์เกสร

เอิงเออ เอ่อ เอิงเอย

จะกล่าวความถึงงามอน	องค์นางเกสรสุดเสน่ห์หา
เที่ยวเดินดงราม ติดตามองค์	เลิศลักษณ์วงษ์ผู้กัศดา
พระอินทร์แปลงร่างให้นางงาม	เป็นชายพราหมณ์ร่างโสกา
มาพานพบเจ้าพรานไพร	นายพรานแข็งใจซึ่งกิจจา
นางรู้ประจักษ์ว่าพระลักษณ์วงษ์	ไปอยู่ดำรงพระพารา
หลงยี่สุนนางให้ขุ่นข้อง	น้ำพระเนตรไหลนองลงอาบหน้า
แต่นางคิดคลั่งฤทัย	แล้วคิดจะไม่ไคลคลา
นางนั่งอาวรณ์ซ่อนโสกา	เสียแล้วในคราเออเอยนี้ (ลูกคู่อรับ)

เพลงน้อย

พี่จะไปสู่ขอพี่ก็ท้อแท้	ทั้งพ่อทั้งแม่ของพี่ก็ตาย
รักกันให้ไปด้วยกัน	ให้ไปกะฉันไม่เป็นไร
ที่เขารักเขาหาเขาพากันหนี	เขามั่งเขามีก็ถมไป
ถึงขึ้นหลงโรง	ถ้ากุศลไม่ส่งมันก็ซิบหาย

เพลงพวงมาลัย

ตัวอย่างคำร้องเพลงพวงมาลัยสั้น หรือเพลงพวงมาลัยเร็ว

เอ้อระเหยลอยมา ลอยมาแต่โพเดี้ย
 มาจ๊กตอกมันไม่เป็นเส้น ขมกเขมันจะมีเมีย
 หนุ่มน้อยโพเดี้ย มันได้เมียซะแล้วเอย

ตัวอย่างคำร้องเพลงพวงมาลัยยาว หรือเพลงพวงมาลัยช้า

เอ้อระเหยลอยมา เห็นหน้ามันยังชื่นใจ
 วิสัยเป็นเพลงแม่อย่าอมน้ำเสียง ผิดถูกก็ต้องเถียงกันเรื่อยไป
 ชื่อพี่ฟังพี่แม่ทองคดียาค่า ไครขอต่อคำเป็นเพลงไทย
 บ่าวอนซ่อนใบ ให้ซ่อนอยู่ในบึงเอย

เพลงเรือ

ชาย เรียงเรียงเคียงประคอง สวยแม่น้องก็ร้อง(ฮ่าฮั)ทูลว่า
 ปลอบปลุกลูกเกิดวันทองน้อย ขุนแผนมากอย(ฮ่าฮั)อยู่ที่ท่า
 ให้แม่เผยพระเกล้าให้มาแลดูข้า เกิดแม่หญิงได้มาเกิดเอย
 (ลูกคู่) เกิดแม่หญิงได้มาเกิดเอยให้แม่เผยพระเกล้าให้มาแลดูข้าพระเกล้าพระเกล้า
 ให้มาแลดูข้าเกิดแม่หญิงให้มาเกิดเอย(ฮ่าฮั)เซียบเซียบ)

เพลงอีแซว

โอ้แม่ดอกกระเจาะ ของพี่แจ่มกระจ่าง รักพี่จะต้องจางไปด้วยความจนใจ
 จนใจหมายจ้อง มานั่งจ้องรักเจ้า จนจิตจับเจ้าเพราะเป็นความจนใจ
 แม่แจ่มแจ่มกระจ่าง จะจางเป็นอื่น จอเจีอะ คงไม่ชื่นหัวใจ
 โอ้แม่คู่ร่วมจิต โอ้ดวงจิตเคยโจก น้ำตาพี่โใจกร่วงลงสักสองสามจอกน้อง
 ไม่เห็นใจ

จะต้องจากนางน้องจริง แม่หล่อนจำ (ตรงนี้ ถ้าพ่อเพลงจะลง
 เพลง ลูกคู่ต้องรับว่า “แล้วหล่อนจำ”) ถ้ารักพี่แล้วอย่าเป็นสองใจ (พ่อเพลงลงเพลงอีก ให้รับว่า
 “แล้วสองใจ”)

ภาคผนวก ง

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยมนุษย์

ที่ ๗/๒๕๕๙



เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้พิจารณาเค้าโครงวิทยานิพนธ์

เรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลำตัด

หัวหน้าโครงการวิจัย นางสาวณัฐวดี ขำพิจิตร

หลักสูตร/สาขาวิชา ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เค้าโครงวิทยานิพนธ์ดังกล่าวเป็นตามหลักการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัย เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ สวัสดิภาพ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ ตัวอย่างการวิจัยกลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออก เอกสารรับรองผลการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้จนถึงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ออกให้ ณ วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ลงนาม

(ศาสตราจารย์สุชาติ เกาทอง)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา